Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 32 (334) joi 4 august 1960

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

PENTRU PACE ȘI SOCIALISM

Recenta plenară din 1 august a C.C. al P.M.R., ascultînd darea de seamă a tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej cu privire la Consfătuirea de la București a reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești din țările socialiste, a aprobat în unanimitate activitatea delegației P.M.R. și Comunicatul Consfătuirii.

Plenara C.C. al P.M.R. a împărtășit întru totul aprecierea Comunicatului Consfătuirii de la București, care arată că evoluția situației internaționale a confirmat justețea analizei problemelor fundamentale social-politice ale timpului nostru, cuprinsă în Declarația Consfătuirii de la Moscova din noiembrie 1957 și în Manifestul Păcii. In cadrul plenarei C. C. al P.M.R. din 1 august s-a subliniat marea însemnătate teoretică și practică a tezelor cu privire la posibilitatea preîntîmpinării războaielor, la necesitatea promovării consecvente a politicii leniniste de coexistență pașnică, precum și cu privire la formele și căile de trecere de la capitalism la socialism, teze elaborate la Congresele al XX-lea și al XXI-lea ale P.C.U.S. și cuprinse și în Declarația Consfătuirii de la Moscova și în Manifestul Păcii. Aceste teze se întemeiază pe analiza științifică a transformărilor structurale petrecute în lume, a raportului de forțe pe arena mondială, ca și, în genere, a tuturor aspectelor vieții internaționale din zilele noastre. „Trăsătura esențială a vieții internaționale contemporane este creșterea și întărirea continuă a forțelor socialismului și păcii" — se arată în rezoluția adoptată de plenara C. C. al P.M.R. din 1 august. Conținutul principal al epocii noastre — după cum se subliniază în Declarația de la Moscova — este trecerea de la capitalism la socialism, inaugurată de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, dezvoltarea mondială contemporană fiind determinată de mersul și de rezultatele întrecerii între cele două sisteme sociale opuse.

Apărarea cauzei păcii, cauza vitală a popoarelor lumii, este o sarcină primordială a partidelor comuniste și muncitorești.

Politica de apărare a păcii și de coexistență pașnică între toate statele, dusă de Uniunea Sovietică și de celelalte țări socialiste, are un uriaș ecou în întreaga lume. Datorită acestei politici consecvente, s-a întărit prestigiul sistemului mondial socialist și al ideilor socialismului în lumea întreagă. Istoricele propuneri cu privire la dezarmarea generală și totală, precum și eforturile neobosite ale U.R.S.S. pentru îmbunătățirea atmosferei internaționale au umplut de speranță inimile sutelor de milioane de oameni din lumea întreagă. Cercurile imperialiste agresive încearcă însă o nouă înăsprire a climatului internațional, prin acțiuni ca zborurile provocatoare ale avioanelor de spionaj americane, zădărnicirea conferinței la nivel înalt, înzestrarea Bundeswehrului cu arme nucleare, intervenții cu caracter agresiv împotriva Cubei și tinerei republici congoleze. Politica de pace, dusă de U.R.S.S. și celelalte țări ale lagărului socialist, contribuie la demascarea politicii cercurilor imperialiste agresive, la creșterea și activizarea forțelor care luptă pentru pace, pentru progres social, pentru independența națională a popoarelor, pentru interesele vitale ale celor ce muncesc.

In rezoluția plenarei C.C. al P.M.R. se arată că „chezășia succesului în lupta împotriva imperialismului, pentru pace și socialism constă în fidelitatea de nestrămutat față de marxism-leninism și în capacitatea de a aplica în mod creator această măreață învățătură în condițiile dezvoltării sociale contemporane; în combaterea consecventă a revizionismului, ca și a sectarismului și dogmatismului stîngist care duce la subaprecierea forțelor păcii și socialismului, la demobilizarea și dezorientarea lor, la aprecierea greșită a sarcinilor ce stau în fața partidelor comuniste și muncitorești; în continua întărire a unității și coeziunii indestructibile a mișcării comuniste și muncitorești mondiale, a unității frățești a țărilor lagărului socialist".

In încheierea rezoluției plenarei C.C. al P.M.R. se evidențiază faptul că Partidul Muncitoresc Romîn, „mobilizînd întregul popor muncitor la lupta pentru realizarea sarcinilor trasate de Congresul al III-lea în vederea desăvîrșirii construcției socialiste, va milita mai departe cu toate forțele, în strînsă unire cu marea Uniune Sovietică, cu celelalte țări socialiste și cu partidele frățești din lumea întreagă, pentru a ține trează vigilența popoarelor față de uneltirile cercurilor imperialiste agresive, pentru promovarea principiilor coexistenței pașnice, pentru triumful nobilei cauze a păcii și socialismului."

Marcel BRESLAȘU

EMIL MERBANU — *„Bucuria muncii"*

Despre om și automatizare

Întîmplarea a făcut ca, într-o perioadă de timp foarte scurtă, să stau de vorbă cu un mare poet — Pablo Neruda, cu un cunoscut om de teatru — Paolo Grassi și, recent, cu un savant renumit — academicianul profesor Grigore Moisil. Factorul comun al discuțiilor avute cu cele trei personalități, provenind din medii diferite, a fost: marile probleme pe care le pune contemporaneitatea omului și felul cum artistul sau savantul pot răspunde acestor imperative. Puteau oare Neruda sau Paolo Grassi să se limiteze strict la poezie sau teatru? Nu. Ambii s-au referit la deosebita influență pe care o exercită asupra omului lărgirea uriașă a granițelor cunoașterii umane, ca urmare a progresului științei. Nu a fost vorba doar de o legătură formală, artă-știință, ca două laturi ale activității omului, ci de schimbarea psihologiei noastre ca urmare a intrării tehnicii și științei în viața de toate zilele (sputnici, reacție nucleară, fibre artificiale etc, etc.). Așa că discuția despre poezia modernă sau teatrul modern a avut, ca să spunem așa, și un caracter științific, dat fiind necesitatea ca artistul să răspundă exigențelor noi ale omului contemporan și sub acest raport. Ocupîndu-se de această problemă, Leonid Leonov spunea într-un interviu că «avertismentul fizicienilor» (e oare necesară arta? N.N.) e de natură să ne alarmeze pe noi, artiștii cuvîntului. Ei au de mers mai departe decît noi, au învățat să înțeleagă lucruri aproape inexistente pentru noi, muritorii de rînd." („Literaturnaia Gazeta" nr. 44/1960).

Convorbirea cu academicianul Grigore Moisil a avut tocmai ca scop descifrarea cîtorva din tainele acestor „lucruri aproape inexistente pentru noi" într-un domeniu deosebit, și anume, automatica. Relatarea unei asemenea discuții este necesară și într-o revistă care se ocupă de literatură, căci, dacă noțiunea — modern — nu poate fi înțeleasă, să zicem, fără Maiakovski sau Brecht, ea este de neconceput, printre altele, fără automatică.

— Tovarășe profesor, ce raport există între om și mașina automată, cunoscînd perfecțiunea unor asemenea mașini care, cel puțin la o examinare superficială, par să ne depășească?

— Pentru a putea înțelege locul omului în raport cu mașina, trebuie să cunoaștem cîteva date elementare. Mașinile cu comandă automată lucrează pe baza unui program dat în scris pe o bandă de magnetofon sau pe benzi perforate. Programul introdus este „citit" de mașină. Acest program este stabilit de om. Deci omul este cel care comandă, stăpînul mașinii. Cu acestea am răspuns de fapt, în mod simplificat, la întrebare.

— In legătură cu alcătuirea programului mașinii se caută în toată lumea soluții.

— Da, căci una din problemele dificile în utilizarea mașinilor cu comandă automată este alcătuirea programului. E vorba, în primul rînd de factorul timp ca și de faptul că programatorul poate greși. De aceea, se caută ca și programarea să se facă tot la mașină.

— Deci, dacă înțeleg bine, mașina va face toată munca?

— Fals. Este nevoie în acest caz, de un program al programării. Pentru aceasta sînt necesare studii lingvistice asupra limbajului matematic, mai exact al limbajului formulelor matematice. Nu insist asupra acestui subiect.

Să precizăm însă unele lucruri. Chiar dacă mașina face munca de programare a programului unui calcul, ea nu poate face aceasta decît pe baza programării programului programării. Ceea ce seamănă cu unele exemple pe care ni le oferă logica, cum ar fi paradoxul mincinosului, cunoscut din antichitate. Ce se întîmplă cînd un om spune „minte". Dacă ce spune el e adevărat, atunci minte, deci ce spune chiar el e fals; dacă ce spune el e fals atunci e fals că minte, deci ce spune el e adevărat. In aceasta constă strălucitul paradox al mincinosului.

Care este lămurirea paradoxului?

Cînd cineva îmi spune „minți" îmi spune că o anumită afirmație ce o fac e falsă. Cînd eu spun că ceva e fals acel ceva trebuie să fie o propoziție. Deci cînd spun „mint" adică „e fals" trebuie să spun ce e fals. De exemplu: propoziția „plouă" e falsă.

(Continuare în pag. 7)

Interviu cu acad. prof. Gr. C. MOISIL

Intelectualitatea nouă

de ADRIAN MANIU

Cîțiva tineri — acum o jumătate de veac — ne socoteam răzvrătiți cînd aveam fericirea să ne înflorim gîndurile într-o tipăritură oropsită. Eram mîndri sufletește să ne simțim luptînd alături, împotriva a tot ce socoteam nedreptățire — cu avînt dezinteresat — împotriva a tot ce simțeam că este prostie și răutate, dornici să cucerim înaltele culmi ale gîndirii unde se plămădesc sortiri de omenire. Poate cîndva îmi va fi dat să povestesc farmecul atrăgător al acelor vremi dintr-o îndepărtată primăvară, cînd șapca de liceu se ascundea boțită sub mantaua cu gulerul ridicat, în vreme ce ne strecuram într-un ungher de întrunire, la care un glas însuflețit se ridica împotriva războaielor ucigașe, împotriva mizeriei și a bolilor de care pătimea în zbucium obidit omenirea muncii. Acele lecții de viață se încheiau nu cu aplauze, ci cu un cîntec de chemare dezrobitoare; apoi auzeam afară pasul pe loc bătut de plutoanele jandarmeriei, comenzile scurte clinchetind mînerele de aramă. Mulțimea apuca să cînte. Și dacă totuși înțelegeam că gîndul e mai puternic decît orice împotrivire de baraje ale baionetelor, ne aducem aminte că pentru mulți, atunci, înfrîngerile au fost temelia de pe care se ridică înfăptuirile izbînzilor de apoi; noi, cei puțini rămași ca mărturie a unor alte vremi, priveam de pe meterezele turnului alb, unde se întemnița cu de la sine voință poezia, sau rătăceam în singurătăți voite, de-a lungul țărmului bătut de valurile vremii — pînă ce am ajuns a înțelege că scrisul își cere îndreptățire.

Așa ne-a prins marea schimbare care a zguduit catapeteasma vechii lumi și ne păstrează vremelnica mărturie în fața epocii ce se durează, clădităre de înțelegeri, în credința și deșertatea mulțimilor. Iată priveliștea pe care încerc să o însemn — alături cu toți cei care odinioară fără să revendicăm un merit am luptat pentru libertatea gîndului și pentru dreptul de a fi buni — împotriva tuturor acelor nebunii absurde pe care le speculează războaiele căsăpind omenirea.

Acum, cu timple argintate de iarna bătrîneților — iată apuc să amintesc de înțelepciunile tinereții, de la care au trecut parcă abia cîteva clipe — dar uriașă a fost trecerea în preschimbare. Am apucat să mai cunoaștem pe cei din urmă robi, în bordeie cu fumegat opaiț, pe cînd citeam „Sufletele moarte", iar bătrînii care pomeneau „Unirea Principatelor" abia se împăcau cu gîndul că ura frățească dintre două provincii a încetat — ideea națională fiind o treaptă de pace, așa cum peste mai puțin încă omenirea va fi uimită de absurdul eroicelor lupte dintre munteni și moldoveni — pe cît va fi și de ridicolul omorului dintre popoare.

Am apucat în prezentul ei această viață, ne-a fost dat să asistăm la primele zboruri izbutite. Lumina unei lămpi electrice de buzunar a izgonit din minți de ereș fantomele strigoilor, dar visului înaripat al zborurilor, suind peste vămile văzduhului, am avut fericirea epocală să-i fim contemporani — cînd aripile de pînză au smuls teșit creștetul frunzișului peste copacii de la marginea orașului — pentru ca apoi în mai puțin decît o viață de om, să luăm cunoștință că zborurile ajung să scrijelească tainica față a Lunii, trimițînd mesaje infinitului și așteptînd din spațiu răspunsul unor înțelegeri frățești. Acestea sînt minunile realității!

Am cunoscut pe cei din urmă pelagroși care crestau pe răboj socoteli de zile muncite cu palma și care semnau cu arătătorul dobîndа înglobată și admirăm acum, încercînd să-i înțelegem, pe clădităriі mașinilor gînditoare. E oare un simțămînt de emoție ce poate întrece în sublim lista nesfîrșită a zecilor de mii de inovatori, cu care fără de răgaz crește sub ochii noștri — pe toate tărîmurile — progresul omenesc, *într-un mai bine pentru traiul tuturor.*

Cine ar putea să mai tăgăduiască în orbire adevărul de pe urma căruia — pentru miliardele de suflete — cărți și leacuri, mijloace de locomoție, adăpostire, lumină, cîntec, sfaturi, cuvînt, sănătate, bucurie, pîine, pace, libertate, dreptate, frumusețe, viață, viață, viață?

(Continuare în pag. 6)

Bursuc

de TUDOR ARGHEZI

E cățelandrul meu cuminte.
Îmi iese cînd m-aude, înainte.
Vrea să mă joc mereu cu el.
Are tertipuri chip și fel.
Mă duce pînă-n poartă cu momele,
Și mă petrece prin zăbrele.
Așteaptă ca, din drum, după plecare,
Să-i mai trimit prin gard o sărutare.
Rămîne singur și cu jind,
Parcă simțind, parcă ghicind,
Întins pe labe, trist, pe bot,
Că voi pleca-ntr-o zi, de lîngă el, de tot...

Accesibilitatea și terminologia criticii literare

S-a remarcat adeseori atracția unor critici literari spre o frază ostentativ dificilă, alambicată și încărcată cu termeni de așa-zisă specialitate, necesitînd cititorului un efort penibil de descifrare și înțelegere. Mai ales tinerii au această boală a expresiei pretențioase, care le dă iluzia unor mari autorități intelectuale, oficiind pentru un număr restrîns de inițiați capabili să-i priceapă. Maturizarea unui critic literar duce la limpezirea expresiei, la eleganța sobră a frazei sale, la proprietatea termă a termenilor și la calma siguranță a ideilor comunicate cu simplitate și modestie marilor mase de cititori ai zilelor noastre.

Detectarea unor formulări cu tot dinadinsul neologistice și a unor fraze imposibile prin acumularea expresiilor pretențioase și filozofarde este, și astăzi, din păcate, foarte lesnicioasă. Luînd la întîmplare un număr dintr-un „săptămînal de cultură" și citind, doar printre rînduri, două articole, dăm ușor peste o idee care „frapează" și peste „penetrația" artei poetice, ca și peste termeni a căror prezență în limba noastră (și poate a oricărei alta) sau a căror proprietate este cu totul discutabilă. Ce înseamnă termeni ca „orizontabilitate" și „sens al verticalității"? Cum se lămuresc acești termeni într-un context de felul: „să răsturnăm imaginea în sensul verticalității și să considerăm momentul eflorescent al cristalizării creatoare, trăit subiectiv prin ceea ce s-a convenit de mult să se numească inspirație, o rezultantă a unui complex de factori anticipativ operatori, factori de amploare și adîncime, în comunicație și interacțiune în procesul ascensional spre momentul enunciativ al elaboratului final"?

Inteligibilitatea formei e, în primul rînd, a conținutului pe care-l structurează și-l exprimă. Nu se roagă nimeni de critici să vorbească „mai simplu", ca pentru niște neinițiați, ci li se cere să gîndească bine, solid, logic, în așa fel încît expresia gîndirii lor să comunice adevăruri și căutări autentice.

„Accesibilitatea" criticii noastre e determinată în primul rînd de autenticitatea și eficacitatea acțiunii ei. Să fim limpezi și fermi în conținutul nostru căci acest conținut nu poate fi anterior și în contradicție față de formă.

Problema terminologiei criticii literare de azi este în primul rînd problema clarificării noțiunilor cu care vehiculăm și care trebuie să exprime fără echivoc concepțiile noastre estetice, să slujească misiunii noastre sociale să lumineze și să orienteze creația și recepția artistică.

Definirea terminologiei noastre am vedea-o luînd în discuție două categorii de termeni frecvent uzitați în critica noastră literară.

Prima categorie cuprinde termenii promovați de estetica marxist-leninistă pe baza aplicării categoriilor materialismului dialectic la fenomenul artistic și a indicațiilor clasicilor noștri cu privire la reflectarea literară a realității obiective. Discuția aceasta ne-ar aduce, cum am mai spus într-un articol anterior, în plinul unor dezbateri internaționale privind estetica marxist-leninistă, în primul rînd în plinul amplelor și profundelor dezbateri ale esteticienilor sovietici. Noțiuni ca **metodă, realism, frumos,** cu variate sfere de generalizare noțională ating aspecte esențiale pentru critica și istoria noastră literară.

Savin BRATU

(Continuare în pag. 2)

Indatoriri ale scriitorilor tineri

Inaripat de un înalt elan creator și participînd entuziast la traducerea în viață a obiectivelor construcției socialiste, tineretul din patria noastră, educat și organizat de Uniunea Tineretului Muncitor, rezervorul și ajutorul de nădejde al partidului, se află angajat din plin în lupta pentru înfăptuirea celor mai îndrăznețe năzuințe închinate fericirii poporului și înfloririi patriei. Azi, cînd activitatea tuturor este conștient călăuzită spre atingerea și depășirea obiectivului principal al perioadei actuale la noi, posibilitățile de afirmare și realizare ale fiecărui tînăr în cadrul procesului muncii libere și constructive sînt inepuizabile.

Sarcini importante ne revin în opera nobilă de transformare socialistă a țării și de traducere în viață a hotărîrilor Congresului al III-lea al P.M.R. și nouă tinerilor scriitori.

Sarcinile trasate de partid la cel de al III-lea Congres, scriitorilor și artiștilor noștri, găsesc un viu și călduros ecou în rîndurile celor tineri. Preocupați necontenit de depășirea greutăților inerente începutului, căutînd căi noi, creatoare de reflectare a realității revoluționare, de însușire estetică a lumii noastre socialiste, ei știu că principala sursă de inspirație se află în contactul permanent și nemijlocit cu viața poporului, cu oamenii muncii. Cunoașterea vieții de către scriitorul tînăr este un factor determinant în procesul de maturizare al operei sale, în procesul de închegare a unei viziuni originale și cuprinzătoare asupra realității. Cheia succeselor artistice și a formării unui scriitor se află tocmai în studierea atentă, pasionată, profundă a fenomenelor vieții. Iar contactul cu viața înseamnă asimilarea vieții, înțelegerea sensurilor ei optimiste, punerea lor în lumină prin intermediul artei și nu contemplare pasivă sau numai simplă prezență fizică pe cutare mare șantier.

Prin vîrstă, educație, apartenență socială, orizont ideologic și politic, scriitorii tineri aparțin total acestei epoci și sînt datori să-i închine toate forțele în vederea slujirii ei. Realitatea nouă se dezvoltă sub ochii noștri și odată cu noi. Dacă nu vom reuși să ținem pasul cu marile realizări ale construcției socialiste, ale transformărilor produse în conștiința oamenilor, dacă în ceea ce privește cunoașterea vieții, perfecționarea măiestriei artistice și însușirea unei înalte culturi vom rămîne mult în urma acestor prefaceri, nu vom fi în stare să oglindim amploarea ofensivei socialismului, minunatele perspective care vor fi atinse în următorii 6—15 ani, adică atunci cînd urmează să fim în plin vîrf al evoluției noastre creatoare.

Afirmarea fiecărui tînăr ca artist este de neconceput în afara datoriei comuniste de a participa integral, alături de întregul popor, la înfăptuirea sarcinilor importante care ne revin. Nimic nu stînjenește mai mult creația ca

Cezar BALTAG

(Continuare în pag 6)

PABLO NERUDA

Dănțuind cu negrii

În romînește de MARIA BANUȘ

Negri ai continentului, voi sînteți
Sarea de care Lumea Nouă ducea lipsă:
fără de negri toba nu respiră,
fără de negri n-ar suna ghitara.
Sta-n neclintire — America cea verde,
și-atunci doar unduí precum palmierul,
cînd se născu dintr-o pereche neagră
a sîngelui și-a grației dănțuire.
Și-au și pornit nevoile să-ndure,
și trestia s-o taie pîn'la moarte,
și să păzească porcii în pădure,
și bolovanii cei mai grei să-i care,
și piramide de-albituri să spele,
și scările, împovărați, să urce,
și, fără ajutor, în drum, să nască,
și făr' să aibă farfurii și linguri,
și lovituri să capete drept leafă
și prostituția sorii lor s-o-ndure,
și-un veac întreg să macine făina
și-odată-n săptămînă să mănînce,
și ca un cal, mereu să tot alerge,
distribuind lădoaie de sandale
trăgînd cu mătura și fierăstrăul,
și scormonind șoselele și munții,
culcîndu-se trudiți, cu moartea-n brațe,
ca iar și iar, cu zorii, să renască,
cîntînd cum nimeni alții nu mai cîntă,
cu sufletul cîntînd, cîntînd cu trupul.
O, Inimă, ca să pot spune asta
mi se sfîșie viața și cuvîntul
și nu pot să urmez căci mai degrabă
voi merge cu pălmașele-africane,
ce muzicii terestre îi sînt nune;
ele mă-mbie-acum de la fereastră:
mă duc să dănțuiesc în lumea largă
cu frații mei cei negri din Havana!

IN ACEST NUMĂR:

- CRITICA PENTRU CITITORI de Mihai Gafița — pag. 2
- ZIUA MINERULUI — versuri și proză de Radu Boureanu, Ben. Corlaciu, Constantin Țoiu și Rusalin Mureșanu — pag. 4
- NEGRII CÎNTĂ LIBERTATEA — versuri și proză de Muhammed Al-Feitury (Sudan), Martial Linda (Congo), Lilinin Mikaț (Mozambic) și Richard Reive (Uniunea Sud-Africană) pag. 5

CRITICA PENTRU CITITORI

Acum două sau trei săptămîni a apărut la ESPLA o carte de critică și teorie literară intitulată Probleme actuale ale literaturii realist-socialiste. *Este un volum colectiv alcătuit din articole și studii aparținînd unor critici literari dintre cei mai frecvent întîlniți în publicații. Sînt 14 articole semnate de 15 autori, unul din articole fiind scris în colaborare. Ne aflăm în fața unei contribuții colective, care-și propune o dezbatere amplă în jurul unor probleme teoretice ale metodei noastre de creație, cu ilustrări și analize din cele mai recente lucrări apărute.*

Firește s-ar putea face anumite obiecții asupra compunerii volumului. Ar putea fi constatată lipsa unor teme esențiale, tratarea mai condensată a unora față de altele, suprapunerea eventuală între obiectivele unor părți ale unora din articole, poate chiar oarecare nepotriviri între poziția unui critic față de a altuia într-o anume chestiune.

Chiar cu astfel de observații — din care însă nu vom însemna în rîndurile de față nici una, — valoarea și semnificația acestui volum colectiv nu vor putea fi îndeajuns subliniate. Socotim chiar că, sub anumite raporturi, el marchează un moment distinct în dezvoltarea criticii noastre literare, în ultimul timp, moment care trebuie menționat în mod special.

Principalele foloase și sensuri ale acestei contribuții colective le vedem în mai multe privințe. Mai întîi, volumul este prima lucrare de critică literară în care probleme de bază teoretice și concrete ale creației literare sînt privite de la nivelul realizat de literatura noastră prin operele și orientarea generală pe care o reprezintă anul 1959, cel de-al 15-lea an de la Eliberare. Aprecierile făcute asupra muncii literare desfășurate în acest an au arătat că profilul literaturii noastre în ansamblul ei a devenit nu numai dominat, dar caracterizat aproape exclusiv prin actualitate și partinitate, trăsături esențiale ce definesc metoda realismului socialist. Articolele cuprinse în volum examinează problemele acordate de la înălțimea acestei poziții dobîndite de literatura noastră. Sînt menționate, iar pe alocuri analizate și apreciate, opere dintre cele mai noi, se caută o valorificare a lor din perspectiva nivelului general al literaturii noastre și chiar o ierarhizare a problemelor pe care ele le dezbat, a importanței figurilor de noi eroi conturate în aceste opere.

Această preocupare este indicată chiar în articolul care deschide culegerea, intitulat Literatura să pătrundă în miezul actualității *publicat cu un an și mai bine înainte ca articol redacțional în ziarul „Scînteia". Acest articol sintetizează cîteva din obiectivele care-și află apoi o dezbatere variată și cuprinzătoare în lucrările ce compun volumul. Legătura literaturii cu actualitatea este analizată aici sub diferite unghiuri: problema îndrumării literaturii de către partid, abordarea diferitelor sectoare ale vieții sociale, zugrăvirea cu precădere a tipurilor de comuniști, problema cunoașterii vieții, rolul documentării și diferitelor ei forme de realizare, rolul criticii literare, al publicațiilor și edituriior în orientarea și dezvoltarea literaturii, contribuția activă a maselor de constructori ai socialismului în dezbaterea problemelor literaturii, problema perspectivei și a poziției scriitorului față de realitate etc.*

Pătrunderea literaturii „în miezul actualității" — al noii realități care trece în practică idealul socialismului și comunismului — condensează astfel un ansamblu de condiții, atitudini și manifestări, care asigură literaturii realist-socialiste nivelul ei înalt, marea ei eficacitate și importanță socială.

Acestei teme îi sînt consacrate mai multe articole ale volumului. Subliniem că atît problema caracterului actual al noii literaturi, cît și aceea a spiritului de partid, care se impun și prin adîncimea tratării și prin frecvența lor în cuprinsul volumului, sînt analizate în numeroasele lor implicații și aspecte teoretice și practice și nu doar ca simple teme ale criticii literare. După cele două articole: Lenin și moștenirea literară *de G. Călinescu și* Patos și optimism de Perpessicius, *prin care doi din criticii cei mai reprezentativi ai vechii generații apreciază succese ce caracterizează noua noastră mișcare literară — articolul lui Mihail Novicov* Spiritul de partid și actualitatea *deschide șirul dezbaterilor pe care le cuprinde volumul. Situarea acestei teme la începutul seriei de articole consacrate în mod deosebit celor două principii fundamentale ce definesc profilul literaturii noastre — partinitatea și actualitatea — este semnificativă pentru volumul de față.*

Întîmpinarea celei de a 15-a aniversări a Eliberării a fost caracterizată în critica literară de intensificarea articolelor de analiză. Unele au putut aluneca în îngustimi, în practicism, descriptivitate sau în spirit apologetic, pe drept cuvînt combătut de „Scînteia" în articolul Împotriva tonului apologetic *în critica literară și artistică, publicat către sfîrșitul anului trecut; dar în ansamblu ele au avut un rol cu totul important în stabilirea și pentru critica literară a unui profil specific corespunzător cu al întregii literaturi — un profil axat pe promovarea realismului socialist, a principiilor spiritului de partid și actualității. Contribuția criticii a fost și este însemnată în această perioadă în ce privește explicarea pentru cititor — subliniem: pentru cititor — a problemelor literare esențiale, a operelor, eroilor, conflictelor, etc. Un rezultat al acestei activități a fost apropierea cu mult mai vie a cititorilor de operele noii literaturi. Unui cititor care trăiește intens „în miezul actualității", care creează el însuși această actualitate, critica literară îi aduce din ce în ce mai mult subiectele și problemele la care el însuși caută răspuns. Critica noastră literară a înfăptuit clar această cotitură, fundamentală atît pentru specificul actual, cît și pentru soarta acestui gen al activității în domeniul literaturii: cotitura de la critica pentru critici — și în oarecare măsură pentru scriitori, către critica* pentru cititor. *Aici găsim principalul și marele merit al acestui volum, care va trebui să îndemne editura și pe criticii literari să urmeze cu și mai multă perseverență pe acest drum.*

Articolul lui Mihai Novicov Spiritul de partid și actualitatea *este urmat de al lui Silvian Iosifescu, intitulat* Măiestrie și meșteșug. *Cu subtilitatea ce caracterizează analizele sale, Silvian Iosifescu aduce concludente aprecieri și exemplificări în demonstrarea unei teze deosebit de valoroase sub raport practic — atît pentru creator cît și pentru cititor —*

EUGEN MIHAIESCU „Popas la cărți"

aceea a distincției și în același timp interdependenței dintre măiestrie și tehnica poetică. O polemică împotriva unor teze promovate de revizioniști susține George Munteanu, promovînd ideea caracterului novator al literaturii noastre în articolul Realismul socialist și sensul nouului. *Semnatarul rîndurilor de față își aduce și el contribuția în dezbatere încercînd cîteva concluzii cu privire la rădăcinile mai îndepărtate ale noii noastre literaturi, în lucrarea* Tradițiile realismului socialist în literatura romînă. *Urmează trei articole care consemnează — de asemenea prin analize grăitoare — probleme ale genurilor literare: Dumitru Micu:* Teme și tipuri noi în romanul nostru contemporan, *Ov. S. Crohmălniceanu și Paul Georgescu:* Critică și poezie, *V. Mîndra:* Scriitorul de teatru și cîteva probleme ale dramaturgiei contemporane. *Vom sublinia aici că trei modalități diferite de a trata problemele literare — articolul expozitiv, articolul vehement polemic, sau acela cu caracter predominant de eseu — se dovedesc deopotrivă valoroase pentru obținerea concluziilor clare pentru cititor, a îndrumărilor analitice în înțelegerea și interpretarea literaturii ca și pentru formularea generalizărilor teoretice indispensabile.*

Al. Oprea semnează articolul Proza „scurtă" și pasiunea scriitorului comunist. *I. Oarcășu este prezent cu un condensat articol despre* Poezia politică, *iar Savin Bratu cu eseul cu aria cea mai dezvoltată din volum, și deci cu mai puține referiri concrete la fenomenul nostru actual din literatură, intitulat* Spiritul de partid și cunoașterea vieții. *Volumul se încheie cu lucrarea violent polemică a lui Andrei Băleanu* Semnificația politică a „neutralismului" în literatură *în care pornindu-se de la combaterea unor teze revizioniste, a poziților estetizante promovate în publicistica burgheză din Occident, sînt denunțate încercările de a denigra sau slăbi partinitatea scriitorilor călăuziți de principiile marxist-leniniste.*

Chiar și această succintă enumerare a putut pune în lumină faptul că partinitatea și actualitatea ocupă locul central în dezbaterile pe care le realizează volumul Probleme actuale ale literaturii realist-socialiste.

Caracterul popular *al literaturii realismului socialist exclude nu numai turnul de fildeș al creatorului de literatură, „arta pentru artă", arta pentru inițiați, ci exclude deopotrivă și turnul de fildeș al criticii care constă în „critica pentru critici", în critica de speculație pură. Iată de ce remarcînd spiritul cu totul pozitiv care guvernează volumul în discuție, remarcăm în același timp stilul clar, simplu al articolelor care îl compun.*

Undeva pe parcursul acestor rînduri am pomenit despre o cotitură. Nu am voit să se înțeleagă cumva că atribuim acestui volum meritul de cotitură în critica noastră literară. El este una din expresiile acestei cotituri, realizate în acești ani de critica noastră îndrumată de partid. Volume reprezentative ale acestui spirit au apărut mai multe, ele se întregesc cu critica desfășurată în presa literară și în presă în general. Ceea ce însă în mod special mi se pare că aduce acest volum este analiza literaturii din perspectiva și de la înălțimea treptei noi pe care a realizat-o literatura noastră odată cu cel de al 15-lea an de la Eliberare. Ne exprimăm părerea că de aci înainte critica noastră literară în ansamblul ei și fiecare critic literar în parte nu au dreptul să pășească pe trepte inferioare acesteia.

Mihai GAFIȚA

O carte pe săptămînă

AUREL MIHALE: Destin

Gospodăria Agricolă de Stat „Trestiana" e undeva la marginea Bărăganului, lîngă Dunăre. Terenurile din preajmă, cu vegetația lor luxuriantă, creează o ambianță exotică. Cei cîțiva oameni, chemați să fie eroi în lupta cu natura, locuiesc deocamdată în colibe și mai mult contemplă (acțiunea cărții se petrece cu aproape un deceniu în urmă). În conducerea gospodăriei „Trestiana" s-a strecurat un dușman, inginerul Codin care, ajutat de fostul jandarm Nistor, acum contabil, face tot ce îi stă în putință să deruteze lucrătorii, la primele pagini ale romanului apatici, fără inițiative. Intervine o împrejurare cheie. Pe acest ipotetic șantier — numărul muncitorilor era infim — după o ezitare justificată, vine inginerul Vlad Oprișa, proaspăt absolvent al Institutului Agronomic din București. Spontan, ajutat și de firea lui comunicativă, Vlad își apropie oamenii de nădejde, muncitorii Badea și Ciurea. Din proprietatea gospodăriei nu mai puțin de 10.000 de hectare zăceau nefolosite. Nici un proiect al inginerului Codin nu urmărea exploatarea intensivă a unor asemenea resurse, dimpotrivă, acestea schițau mai degrabă riscurile oricărei încercări de asanare. Înființată de curînd, gospodăria nu avea organizație de partid, iar legătura celor doi comuniști, Badea și Ciurea, cu raionul, se dovedise infructuoasă din pricina sabotorului Codin și a complicilor săi. Dar odată cu numirea aici a inginerului Oprișa, raportul de forțe se schimbă și uneltirile dușmane nu-și ajung scopul. Susținut de mecanicul Badea, proiectul îndrăzneț al noului inginer obține aprobarea forurilor superioare. Începe o muncă gigantică din care nu lipsesc privațiunile și temporarele înfrîngeri. Munca aceasta se încheie însă cu o izbîndă: pe cele 10.000 de hectare se cultivă orez, iar în cuprinsul gospodăriei se dezvoltă toate sectoarele (creșterea vitelor, grădinăria, piscicultura).

Deși simplă, acțiunea romanului se lasă greu rezumată. Sînt episoade și chiar planuri auxiliare (colaborarea dintre Jorj Ianculescu, Mădărache, fostul colonel Frangopol, unelte ale claselor exploatatoare, țesătura sentimentală Lia-Vlad și apoi, în contrast, Vlad-Silvia), care se ramifică și aduc un spor însemnat de fapte. Nu trebuie uitat că prima ediție a romanului („Floarea vieții") a apărut cu mult timp în urmă, și se situează printre cărțile de pionierat ale realismului socialist în literatura noastră. Noua ediție este mult modificată și sensibil îmbunătățită. Ceea ce constituie izbînda de netăgăduit a romanului „Destin", este figura comunistului, factor mobilizator, exemplu de etică nouă. E vorba de Badea, mecanicul dîrz, cu valențe sufletești adînci. Prin el se realizează inginerul Vlad al cărui destin semnifică atașamentul intelectualului cinstit față de clasa muncitoare. Cu ajutorul aceluiași, Ciurea, argatul pînă de curînd exploatat nemilos de Mădărache, învață să-și organizeze munca și să nu lipsească de la nici o acțiune necesară întăririi organizației de partid.

În seria personajelor care dau cărții relief, este și tînăra studentă Silvia, trimisă de Institutul de Agronomie din București la practică în gospodăria „Trestiana". Alături de Vlad Oprișa, aceasta îmbină recentele cunoștințe de laborator cu practica. Micul roman sentimental Vlad-Silvia, dezvăluie și el fațete sufletești dintre cele mai nobile. În ciuda unei aparente artificiozități, paginile sentimentale sînt tonice prin optimismul lor.

În noua ediție, așa cum spuneam, superfloară, au rămas totuși unele episoade inutile sau mai puțin expresive. Ne gîndim la „cutezătorul" transport de păsări cu avionul, la întîlnirile de o precipitare factice dintre Mădărache și Frangopol și, mai cu seamă, la spațiul ocupat în roman de tribulațiile și penitențele Liei. Tot aici se cere menționată partea, întrucîtva idilică, referitoare la colectivul de catedră al Institutului care, în frunte cu un bătrîn academician, vine în ajutorul tînărului absolvent, cam încurcat în cursele lui Codin, infidelitatea Liei și capriciile meteorologice.

Cu romanul „Destin", autorul Nopților înfrigurate (proză de mesaj profund) a adus în literatura noastră nouă o viziune robustă, senină. Nu trebuie neglijat meritul cronologic, dacă se poate spune, al romanului. Recitit la opt ani de la apariția primei ediții („Floarea vieții"), îi vezi mai bine locul în evoluția genului după 23 August 1944. Aurel Mihale a urmărit și a izbutit să consemne aici, cu un real suflu de romanciar, aspecte hotărîtoare în lupta pentru transformarea socialistă a țării.

Liviu CĂLIN

Accesibilitatea și terminologia criticii literare

(Urmare din pag. 1)

A doua categorie cuprinde termenii preluați de noi din estetica anterioară fundamentării ei marxiste sau chiar din estetica antimarxistă. Aici intervine procesul de schimbare a accepției consacrate. Cum această schimbare este de cele mai multe ori implicită și rareori explicită, confuzia e ușor posibilă. Nu putem folosi acești termeni fără să-i explicităm, pînă a avea certitudinea că intră în opinia publică încărcați definitiv cu noua accepție, cu o semnificație științifică.

Anii trecuți reintrase în uz termenul **modern** (poezie modernă, mijloace moderne) etc., cu un balast evident de **vechi**. Fără îndoială termenul în sine nu are nimic compromițător și, cu o accepție potrivită nouă, ne poate sluji foarte bine. Dar nu era echivalat acest termen prea adesea cu sensul consacrat de a așa-zișii moderniști occidentali și cu acela consacrat la noi de O. Densușianu și E. Lovinescu? Nu devenise el în raport cu contemporaneitatea realist-socialistă, sinonim cu **anacronic**? Vreme de decenii cara termenul modern al literaturii putea fi definit la noi prin cuvintele lui Densușianu: „literatura, cultura întreagă trebuie să se potrivească duhului vremii", adică să realizeze „asimilarea continuă, bine chibzuită, de elemente nouă, și apropierea sufletului nostru de sufletul european în care vine să se topească aurul gîndirilor înalte și al idealurilor eterne". Sau: „Viața noastră trebuie desfăcută de ce-o împiedică să-și ia un avînt mai larg, mai liber, trebuie deschisă curentelor mari care au prefăcut lumea în alte părți". Ca și termenul însuși, asemenea definiții preluate de **sincronismul** lovinescian, erau echivoce. Ele erau lansate în 1905 și au circulat sub diverse forme pînă în 1948. Dar ce înseamnă „duhul vremii" în 1905, în 1917, în 1944? Ce înseamnă „sufletul european" în acești ani? Și „aurul gîndirilor înalte" etc...? Și „curentele mari care au prefăcut lumea în alte părți"? Nu cumva revoluțiile sociale din Rusia? Nu cumva realismul socialist? Nu cumva „sufletul european" al muncitorilor contemporani cu Marea Revoluție Socialistă din Octombrie? Sau înseamnă doar sufletul îmbolnăvit de îngrijorări al intelectualului burghez și marile pseudo-revoluții ale simbolismului, bergsonismului, existențialismului etc? La asemenea posibile și firești întrebări, lovinescienii și-au dat răspunsul în felul lor, cu precizie, alegînd din modern ceea ce exprima ideologia și afectivitatea burgheziei. Cînd reîncepuse cultivarea cuvîntului **modern** acum cîțiva ani, noi nu am dat de la început un răspuns atît de precis de pe pozițiile **noastre**. Ba, uneori, chiar dimpotrivă! Dar trebuie să ne fie limpede ce înseamnă **pentru noi poezie modernă, literatură modernă**, în epoca socialismului și a comunismului.

De cîte ori nu folosim cuvîntul **simbol**, evident fără să-l raportăm la simbolism. Pentru acesta realitatea nu există în mod obiectiv, prin sine și pentru sine, ci ca un imens rezervor de analogii, de corespondențe cu sufletul omului. „Întreg universul vizibil — scria Baudelaire (în studiul despre Delacroix din „Art romantique") nu e decît un magazin de imagini și de semne cărora imaginația urmează să le dea un loc și o valoare relativă; e un fel de hrană pe care imaginația trebuie să o digere și să o transforme". Simbolul, în această concepție despre raportul dintre imaginație și realitate e imaginarea „corespondențelor" acestora subiective. Cum ne delimităm de simboliști utilizînd termenul lor favorit fără să ne precizăm propria accepție?

La fel, **univers poetic** — ce înseamnă în limbajul nostru? „Orice om — scria Thibaudet, analizînd universul lui Mallarmé — implică o lume de imagini în care domină un sens. Cînd e vorba de un scriitor, mai ales de un poet, și mai ales de un poet liric, poate problema cheie e de a ști printre ce imagini a trăit el." Dar dacă într-adevăr universul imaginilor unui poet e definitoriu pentru personalitatea și arta lui, nu e necesar să precizăm raportul determinat dintre lumea exterioară și lumea interioară, combătînd orice posibilitate de a concepe universul poetului ca pe o „monadă", ca pe un univers autonom, și nu ca pe o reflectare"? Dar oare circulă termenul cu limpezimea necesară?

Un mic colectiv de cercetători ai catedrei de Teoria literaturii de la Universitatea C.I. Parhon și-a pus ca sarcină dezbaterea acestei probleme. Dar dezbaterea ei ar putea fi mult mai amplă...

Savin BRATU

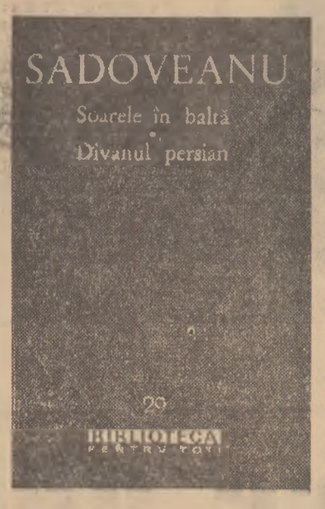

A apărut în librării volumul 29 din „Biblioteca pentru toți", cuprinzînd povestirile „Soarele în baltă" și „Divanul persian" de Mihail Sadoveanu.

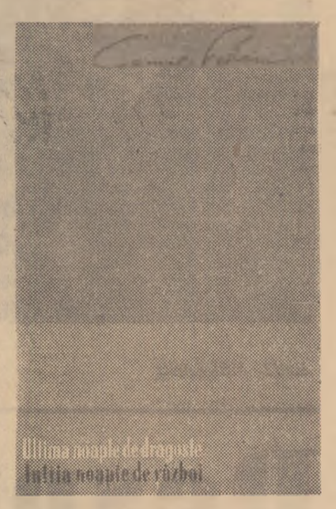

„Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război" de Camil Petrescu se află în librării.

CRONICA LITERARĂ

MARIN PREDA: „Întîlnirea din pămînturi"

Marin Preda și-a reunit o bună parte din opera nuvelistică (lipsind din recenta antologie cîteva dintre povestirile cuprinse în volumul de debut din 1947) sub vechiul titlu, „Întîlnirea din pămînturi". Cele trei povestiri de la începutul culegerii („Întîlnirea din pămînturi", „În ceață" și „O adunare liniștită") aparțin perioadei de debut a scriitorului. Trecînd peste evidentele lor calități literare, ele ne apar azi deosebit de interesante prin raportarea lor la opera de mai tîrziu a lui Marin Preda.

Dacă rivalitatea erotică a celor doi flăcăi din „Întîlnirea din pămînturi" și crîncena bătaie cu care se încheie episodul, prin relatarea lor sobră, lipsită de accente lirice, indică doar o modalitate specifică de a concepe epicul (pe care, de altfel, o regăsim și în celelalte opere de tinerețe), „În ceață" și „O adunare liniștită" anunță, în mod cert, două direcții principale de investigație tipologică ale scriitorului. Ilie Resteu din „În ceață" se înrudește îndeaproape cu Țugurlan din „Moromeții", dar și cu eroii din nuvelele de mari dimensiuni, Ilie Barbu, Anton Modan, Vasile Bodescu, iar Pațanghel din „O adunare liniștită" este o evidentă primă variantă a lui Ilie Moromete. Resteu reprezintă, în cadrul orînduirii bazate pe inegalitatea socială, condiția sărăciei și a exploatării extreme a țăranului, care îl duce la răzvrătire, la impulsul vindicativ irezistibil, anarhic. Ilie Resteu e dur, lipsit de speranțe (mizeria nu-i îngăduie să le aibă), stăpînit de o mînie care arde mocnit, neobservată, dar care, provocată, poate oricînd izbucni, cu o disperată impetuozitate. După două zile de muncă extenuantă pe batoză, cînd rămîne cu grîul netreerat din cauza lui Beleagă, conducătorul cetei sale, Resteu nu-și mai poate domoli revolta: „Am pus mîna pe furcă și am vrut să mă reped după Beleagă. Mă zăpăcisem. Voi n-ați văzut nimic, nu știați nimic. Cînd am ridicat furca și am izbit în caii popii, atunci eram ca și nebun. S-au ridicat cu picioarele în sus și au căzut grămadă sub oiște. Vă uitați la mine și nu înțelegeți nimic, dar vă uitați ca la un smintit care și-a luat cîmpii... Am lăsat furca, am pus mîna pe un par și m-am luat după Beleagă. M-am opintit odată și am azvîrlit parul după el, să-l dește!..." Întreaga povestire e concepută ca un monolog al lui Ilie Resteu (rostit ca în prada unui delir) cu accente de intens patetism. Cu nuanțe psihologice schimbate, tipul lui Resteu va fi reluat de Marin Preda în construcții epice mai ample. În „Moromeții" vom regăsi la Țugurlan duritatea și impulsivitatea lui, lipsa lui de iluzii. (Filiația Țugurlan-Resteu se poate stabili chiar direct, căci în felul cum i se adresează acesta din urmă lui Pațanghel, în timpul monologului său, găsim schițată, desigur foarte vag, scena în care Țugurlan îl înfruntă pe Moromete, tot la arie). La Ilie Barbu, trăsăturile de caracter care amintesc de Resteu se împletesc cu altele (candoare, o anume „suceală") în linia Pațanghel-Moromete. Mai apropiați temperamental de Ilie Resteu sînt, în schimb, Anton Modan și Vasile Bodescu.

Pațanghel din savuroasa povestire „O adunare liniștită" e — cum arătam — o prefigurare a lui Moromete. Găsim la el acel amestec de candoare și inteligență ascuțită, acel joc între sinceritate și disimulare (disimulare însoțită totdeauna de o intenție de umor), acea voluptate de a discuta, de a povesti, atît de specific „moromețiană". Lui Pațanghel îi lipsește însă dorința nemărturisită și într-un fel patetică de a se autoiluziona, dorință care constituie una din premisele dramei lui Moromete. Din ce povestește Pațanghel se desprinde zîmbetul omului liniștit, echilibrat, care are un simț exact al personalității sale. Superioritatea sa (exprimată prin formulele unei umilități ironice sau, alteori, printr-o exagerată uimire, simulată în fața unor comportări reprobabile ca acelea ale lui Miai) se întemeiază pe o nuanțată sensibilitate etică, dacă se poate spune așa. Din relatările lui Pațanghel rezultă un portret moral foarte pătrunzător al lui Miai — țăran greoi la minte, încăpățînat și care vrea cu tot dinadinsul să facă avere. Ar fi interesant de arătat cum argumentele pe care le aduce Pațanghel împotriva lui Miai se succed după o anume gradație: la început, faptele povestite de el pot provoca și unele nedumeriri, pentru ca, încetul cu încetul, caracterul lui Miai să se contureze precis. Cea mai gravă acuzație pe care i-o aduce Pațanghel e, spre sfîrșit, că are „foame de avere": „Eu înțeleg orice faptă a cuiva, oricum ar fi ea, dar orice faptă, cît ar fi ea de bună și omul la fel de bun, n-o mai înțeleg dacă se arată așa ca la Miai: cu foame de avere..." Iar ceva mai tîrziu, după ce arată că Miai a și făcut avere, Pațanghel spune: „Dar să mă opresc, că n-am cu cine vorbi. Mă, ăștia: că n-o credeți, cînd vă spun că Miai, dacă-ar putea să puie mîna pe toată ulița asta, cu oameni cu tot, ar face-o fără să stea pe gînduri. Știu că n-o credeți, pentru că nu se vede bine ce e în el. Nu-l cunoașteți." Acest dispreț față de aspirațiile posesive e și al lui Moromete.

Dacă destinul personajului de tip „moromețian" în condițiile noii orînduiri socialiste n-a fost încă înfățișat de scriitor, acel al tipului Resteu—Țugurlan (reprezentînd păturile cele mai sărace ale țărănimii) s-a bucurat de o amplă ilustrare în cele trei mari nuvele: „Desfășurarea" (1952), „Ferestre întunecate" (1956) și „Îndrăzneața" (1959). Trăsătura esențială a eroilor din aceste nuvele ale lui Marin Preda (Ilie Barbu, Vasile Bodescu, Anton Modan) o constituie sentimentul originar, puternic, al dreptății și demnității, cu implicații de ordin psihologic foarte diverse. În orînduirea trecută, bazată pe exploatare, acest sentiment nu găsea în realitatea înconjurătoare decît prilejuri de revoltă dar care, lipsită de șorți de izbîndă, trebuia reprimată. La seceriș, umilit de chiaburul Miuleț, Anton Modan e gata să izbucnească, dar, în cele din urmă, își dă seama de ineficacitatea eventualei sale răzbunări. E un prilej, pentru el, de a deveni conștient de condiția sa de exploatat, pe un plan ce depășește individualul. „O zi sau două se mai gîndi la această întîmplare, apoi în zilele următoare o uită cu totul (s.n.) Bine că se întîmplase numai dintr-atît, că nu dintr-o nenorocire, ci dintr-o astfel de glumă de nimic își dăduse seama că el era Anton al lui Modan, cu două pogoane de pămînt (...) și bine că își pierduse voioșia aceea foarte la locul ei cînd ești flăcău și nu ai griji, dar cu totul nepotrivită cînd ai îngropat un copil la cimitir și cînd nevasta trudește de dimineața pînă seara să facă mai puțin grea apăsarea vieții". Modan are impresia că „totul e zadarnic și fără rost în lumea asta, tot ce faci se întoarce împotriva ta", dar el nu devine niciodată un om umil. O aparentă pasivitate (care e de fapt o continuă așteptare a unei schimbări, a unei zguduiri sociale profunde) se însoțește la el cu o „mîndrie ciudată, sumbră". Imediat după Eliberare, cîteva experiențe decisive (întîlnirea cu ostașii sovietici, participarea la mitingul de la ANEF), îl smulg pe Modan din inerție. El se simte acum dator să plece voluntar pe frontul antifascist. E prima decizie pe care o ia după brusca sa eliberare spirituală. „Ca să ai dreptul să te simți liber și să cînți trebuie să lupți (...). Eu trebuie să merg pe front, gîndi el, plutind parcă în acea lumină, eu acum trebuie să merg..." Acestui sentiment al unei datorii superioare i se alătură noua îndrăzneală a lui Anton Modan, îndrăzneala de a alege, de a acționa în libertate. (Semnificativă pentru orientarea lui Marin Preda spre o problematică de ordin etic, plecarea lui Anton Modan ca voluntar pe frontul antihitlerist necesita, în nuvelă, o motivare mai profundă și mai multilaterală. Acest episod-cheie rămîne pînă la urmă, în plan artistic, insuficient demonstrat).

În cronologia spirituală a eroilor din nuvelele lui Marin Preda care abordează o tematică actuală, aceasta e prima etapă: revelația libertății și, simultan, a responsabilității. Forțele latente ale celor mutilați sufletește de o inumană exploatare se trezesc brusc. Acum ei nu mai pot fi umiliți, batjocoriți ca altădată. Încercările verilor Dan și Ștefan, de a-l menține pe Vasile Bodescu în starea de înjosire dinainte se lovesc de rezistența dîrză a acestuia. Într-un moment de maximă tensiune, Vasile Bodescu e gata să cedeze impulsului de a se răzbuna personal pe Dan, dar în cele din urmă renunță: mînia se transformă în scîrbă și dispreț. Suferințele îndurate de Vasile Bodescu sînt răzbunate, într-o ordine mai largă și mai obiectivă, de noua societate socialistă.

Pentru țărani săraci ca Ilie Barbu sau Vasile Bodescu e explicabil ca sentimentul proprietății asupra pămîntului, cu tot ceea ce are el restrictiv, să nu fie puternic. Ei sînt, în mod firesc, de acord cu ideea colectivizării. Ilie Barbu vede în colectivizare, dincolo de avantajele personale, de ordin material, instituirea unor noi relații umane, în care valoarea fiecăruia se va măsura nu după ceea ce are ci după ceea ce este el: Principalul era că viața cea veche era lovită acum chiar în temelia ei. De aci înainte oamenii se vor băga în seamă și se vor împrieteni nu după cîte pogoane are fiecare, după cîți cai, boi sau porci au în bătătură, ci după cum au să muncească și să se poarte în viața cea nouă care începea". Luptînd, cu energie și pasiune, pentru înființarea colectivei, împotriva uneltirilor chiaburilor și oamenilor lor (Voicu Ghiceoaia, Iancu și Sandu Enache, Trafulică, etc), Ilie Barbu își realizează virtualități sufletești pe care el însuși le ignora. Într-un moment istoric anterior Anton Modan descoperea îndrăzneala („nu îndrăzneala de altă dată care țîșnea din mînie și jignire... ci îndrăzneala rece, fără bătăi de inimă, necruțătoare și sigură de sine") — acum, Ilie Barbu ajunge la un stadiu superior, acela al maturității politice, cîștigată prin luptă. Omul nebăgat în seamă de nimeni altădată. Ilie Barbu, devine cineva în satul lui. E reconstituit aici un proces obiectiv din viața satului nostru contemporan.

Descrierea unor fenomene de ordin social sau moral atît de complicate ca acestea nu era firește, ușoară. Sînt, în cele trei ample nuvele ale lui Marin Preda, momente cînd scriitorul e înclinat să simplifice, chiar să accepte unele clișee. Critica a relevat aceste deficiențe și nu e locul acum să revenim asupra lor. Ceea ce am urmărit în cronica noastră a fost evoluția în nuvelistica lui Marin Preda a unuia din cele două tipuri o ignale pe care prozatorul le aduce în literatura romînă: tipul reprezentînd păturile cele mai sărace ale țărănimii din trecut care, prin socialism, se eliberează din starea de înjositoare exploatare și ajung la o condiție morală superioară. Nuanțele etice și psihologice pe care i le descoperă scriitorul (și care de fapt exprimă, cu semnificativă pregnanță, identitatea sa socială) fac din acest tip o creație remarcabilă deși impresia de „inedit" e poate mai puțin subliniată decît în cazul tipului „moromețian".

Matei CALINESCU

PRIN NOAPTE...

Fragment din romanul „Dintre sute de catarge"
de
HARALAMB ZINCĂ

Cînd întunericul se refăcu, partizanii se ridicară, traversară în goană șoseaua și pătrunseră în pădure. Acum nu erau numai uzi, ci și noroiți din cap pînă-n picioare. Pavel mergea în frunte și imprima marșului un ritm forțat. Vroia să se încălzească, să-și încălzească oamenii. Cărăruia, pe măsură ce urca munțele, se îngusta, șerpuind printre arborii înalți și seculari. Vîntul se lupta cu pădurea, încerca s-o înfrîngă. Brazii înalți se apărau, împreunîndu-și crengile. Vuiau, scrîșneau și, în răstimpuri, pale de gheață pătrundeau printre cetini. Pavel urca gîfîind, urmărind într-una busola. Direcția stabilită era bună. Înaintau. Partizanii se țineau după dînsul. Cînd și cînd, cîte unul se împiedica de cîte o rădăcină, se ridica înjurînd și o pornea mai departe.

Emil se încălzise. Uniforma udă nu-l mai stînjenea. Căzuse într-o tăcere adîncă. În tot timpul marșului nu rostise un cuvînt. O singură dată își căutase din priviri prietenul, dar ochii lui Andrei îi răspunseră cu atîta dispreț, încît fusese nevoit să se uite în altă parte. La început, cînd aflase că jandarmii urcaseră pe urmele sale, se simțise vinovat. Totuși, după un timp, mărșăluind prin ploaie, își amintise cît de ușor îi izbutise atacul la primărie și se întrebase: „Unde dracu' ne tîrîm prin ploaia asta?" Acum se simțea mai puțin vinovat. „Or să mă judece și-or vedea limpede planul meu... Mi-or da dreptate. Poate că atunci și Pavel o să-și schimbe părerea. Iar «Stejarul» n-are de unde să știe situația noastră exactă". Îl auzi pe Victor, care mergea înaintea lui, icnind.

— Ți-e greu, Victore, să te ajut? îi propuse Emil.

— Lasă-mă! îl repezi radistul cu mînie și cu scîrbă.

Emil se retrase iute în el, ca într-o carapace, constatînd îndurerat: „Oamenii sînt împotriva mea!".

Vorobiov tremura; nu izbutise încă să se încălzească. Tălpile picioarelor îl dureau ca două răni deschise. De mai multe ori simțise cum ultimele puteri îl părăsesc, trădîndu-l. Atunci, îi venea să se lase moale la pămînt și să închidă ochii. I se părea că, așa, toate durerile ar pieri și s-ar trezi într-o altă lume, însorită, căutată de mult, către care-l trăgea oboseala. De cîte ori genunchii i se înmuiau și era gata să se prăbușească, auzea în spatele său îndemnul cald al lui Grigore:

— Nicevo!... Idiom... Idiom... Malo ostalosi... [1])

Se trezea rușinat, amintindu-și că de cîteva zile nu mai era singur, că se afla în mijlocul unor luptători comuniști. Și răspundea îndemnului lui Grigore:

— Da! da! vot idu... [2])

În plin marș, Grigore desfăcu ranița și se apucă să împartă fiecăruia cîte o bucată de pîine îmbibată cu apă de ploaie și acră la gust.

— Mîncați, copii!

Mergeau și mestecau flămînzi din pîine. Numai Valentin nu mînca: oboseala stîrnise în el o amețeală plăcută. Înainta printre cetini și visa. Aievea, vedea o scenă mare, adîncă, modernă, cu tot felul de lumini. Decorul înfățișa o pădure sălbatică. Pe acest fundal se desfășura o dramă — drama grupului lor de partizani. Piesa însemna o revoluție în dramaturgie. Iar dînsul deținea rolul principal. Se întreba temător: „Mai știi să joci?... N-ai uitat nimic? Ia să vedem. Cine ți-a spus? Femeie, ești prea decăzută pentru a-ți mai putea da seama singură... Și mai departe? Hai, amintește-ți! Cum e mai departe?"

Oricît și-ar fi chinuit memoria, singurele cuvinte ce-i reveneau în minte erau astea: „Femeie, ești prea decăzută!..." Se înspăimîntă. „Nu mai știu să joc! Mi-am pierdut memoria... Doamne!" Deschise ochii mari, ca și cînd ar fi vrut să se regăsească. Scăpă din ghearele amețelii și se bucură auzind îndemnul lui Grigore:

— Mîncați, copii!

Valentin duse pîinea la gură și-și roase buzele crăpate în ea. Nu-i era foame...

Vîntul nu încetase. Izgonise norii. Bolta deveni adîncă, sclipitoare, prietenoasă. Pădurea însă continua să vuiască scuturîndu-și cetinele. În răstimpuri, noaptea trosnea speriată; era răcnetul unor brazi ce se prăbușeau în fața tăriei vîntului.

Pavel trăgea înainte, cu încăpățînare, șirul indian. Uită de Emil și-l cuprinse o furie oarbă împotriva vîntului de gheață, împotriva umezelii, a frigului. Numai busola îi era dragă; acul ei fosforescent îl călăuzea în noapte. Nu se îndoia nici o clipă, vor ieși victorioși și din încercarea asta. Deodată, se opri uimit. Ajura ori nu? Avea halucinații? Ochii îi ardeau de durere. Și-i frecă speriat. Nu, nu aiura. În depărtare pîlpîia ademenitor o luminiță. Nu se putu stăpîni și strigă fericit:

— Uitați-vă, tovarăși! Partizanii se strînseră în jurul comandantului. Mihuț murmură:

— E luminița din poveste, fraților.

— Eu nu văd nimic, îl contrazise Valentin, nu văd nimic... Ni se pare. Avem febră, sîntem obosiți.

— Pe dracu' febră, i-o reteză aspru Godea.

— Ce-o fi? îl întrebă Victor uimit.

— E departe, dom'le, stabili David.

— Mergem acolo, tovarăși! hotărî Pavel, deși nu știa ce-ar fi putut să reprezinte acele semne de viață în creierul munților.

— Nu-i nici o luminiță — se încăpățînă Valentin. Ni se pare... Ascultați-mă pe mine... Ni se pare... Fata Morgana...

— Nu vorbi prostii, actorule, se supără Godea.

Valentin, deși nimeni nu-i ceruse, se apucă să explice ce se petrece în deșertul Saharei cu unii călători însetați. Pavel îl asculta mirat: „Ce-i cu dînsul?". Apoi, îl întrerupse brutal:

— Lasă vorba, Valentin! Și grăbiți pasul, tovarăși!

Porniră către „luminița din poveste", străbătînd aceeași pădure de brazi frămîntată de vînt.

— Fata Morgana! mormăia într-una Valentin... E Fata Morgana!... pe degeaba vă supărați...

Dar nimeni nu-i băga în seamă mormăiala. Numai Grigore veni lîngă dînsul, îi puse mîna pe frunte și constată cu îngrijorare că actorul avea febră.

— E Fata Morgana!

— Da, da, rosti Grigore cu blîndețe.

Urmărind sclipirile luminiței, Pavel avu brusc senzația că o furtună năprasnică îi surprinsese undeva în largul mării. Vuietul pădurii nu era decît vuietul unor valuri negre. Nava lor răzbea cu greu prin furtună și beznă, prin beznă și furtună. O luminiță străpunse întunericul, venindu-le în ajutor. Farul! Și marinarii, ademeniți de far, își îndreptau nava într-acolo. Pe neașteptate, farul se stinse. Imaginea malului salvator pieri brusc. „Luminița?! Unde e luminița?" se întrebă Pavel neliniștit de gîndul că totul n-a fost decît un vis halucinant. „Fata Morgana a nopții... a pădurii!" Dar, după alți cîțiva pași, luminița salvatoare se reaprinse și comandantul răsuflă ușurat. Stropul de lumină sălășluia undeva în fundul nopții, chemîndu-i: „Veniți, oameni buni, la mine! Hai, veniți, vă aștept". „Venim, îi răspundea Pavel îndîrjit.

Da' tu cine ești, de ne atragi spre tine cu atîta putere?" „Nu mă știi? Sînt luminița din poveste", sclipea stropul de lumină. „Nu știu nici o poveste. Nici una. Auzi tu?!" Pavel își dădu seama că vorbește cu el însuși. „Poate că Valentin are dreptate... Poate că avem febră?".

Curînd însă, în noapte, se contură limpede silueta unei case de munte și frămîntările sale luară sfîrșit. Se opri. În aceeași clipă, partizanii erau lîngă dînsul.

— Ca într-un basm — exclamă David. Te pomenești că e clădită din turtă dulce.

— N-ar fi rău! întări „Aprovizionarea".

Se apropiară cu pași șovăielnici de casa aceasta misterioasă, ivită parcă din neant. Luminița continua să sclipească veselă prin geamul unei ferestruici. Pavel se opri iarăși.

— De ce te-ai oprit, Pavel? îl întrebă Andrei.

— Te-ai oprit tocmai aici unde vîntul suflă mai tare, îl apostrofă Mihuț.

Într-adevăr, vîntul de gheață sufla necruțător, iar cei mai mulți dintre partizani începură din nou să clănțăne din dinți.

— Avem febră, tovarăși! clănțănea Valentin. Nu-i nici o casă... E Fata Morgana!

— Du-te dracului! se înfurie Godea. Înțelegi într-una... nu vezi că-i o casă-n toată regula?

— Pavel, se rugă Valentin. Explică-le tu... spune-le adevărul... E Fata Morgana, nu-i așa?

„Valentin e bolnav — gîndi Pavel. Numai de n-ar face congestie pulmonară". Se îndreptă tăcut spre luminiță, nimeri peste un zăplaz, înconjură casa pînă ce dădu peste o poartă. Și casa asta părea să fie pustie. „Dar luminița, ce dracu! Nu poate să fie pustie!" Făcu un semn celorlalți: „Apropiați-vă!" Dădu poarta în lături și intră în ograda casei, însoțiți de ceilalți partizani. „Noi ca noi — gîndi el fără să vrea. Dar Vorobiov, el, cu ce-i vinovat?" Îl căută din priviri. Careva îi pusese pe umeri o manta ca să-i acopere uniforma zdrențuită. „Foarte bine!" Ajunse în fața casei. Urcă atent treptele prispei și se apropie de ușă. Trase cu urechea. Nu se auzea nici un fel de zgomot. „Desigur că oamenii dorm!" Mai la o parte, în întuneric, partizanii îl urmăreau, dîrdîind de frig. Pavel ciocăni în ușă, însă nu primi nici un răspuns. După cîteva minute ciocăni din nou. De astă dată, urechea lui prinse un zgomot... Instinctiv, duse mîna la tocul revolverului și nu-și putu stăpîni un strigăt:

— Deschideți!

Cineva de dincolo crăpă ușa. În aceeași clipă, Pavel își băgă piciorul în crăpătură. Atunci, ușa se deschise și-n prag se ivi o bătrînică mică de statură și puțin cocoșată.

Partizanii mormăiră ceva, iar Pavel desluși cuvintele lui David: „Avem parte numai de babe!"

— Cine sînteți? Ce vreți? li se adresă bătrîna cu un ton liniștit, ca și cînd ar fi fost obișnuită cu asemenea vizite nocturne. Apoi adăugă cu energie: Nu se cade să intrați în casă.

— Măicuță dragă, venim de departe... sîntem uzi pînă la piele, sîntem obosiți...

— Nu se cade să intrați... o femeie naște... Pavel încremeni lîngă ușă. „O femeie naște!" Își retrase sfios piciorul, de parcă ar fi săvîrșit o faptă necuviincioasă. Atunci, bătrîna deschise, fără teamă, ușa.

— Ce-am spus eu, vorbi Valentin. Avem febră... Nu-i adevărat. Nimeni nu naște la ora asta și pe vîntul ăsta...

— Taci, îl îmbună Grigore. Taci, Valentine.

— Măicuță, se rugă Pavel fără convingere, ostașii-mi sînt frînți de oboseală.

Bătrîna înaintă cîțiva pași. Se vedea că încerca să descopere fețele oamenilor. Îi văzu cum tremură în uniformele umede. Îi pofti cu milă-n glas:

— Intrați, copii, da' fără zarvă...

Partizanii nu îndrăzniră. Continuau să stea înghesuiți unul în altul.

— Intrați! repetă bătrîna.

Pavel le făcu un semn. Intrară în vîrful picioarelor. Nimeriră într-o odaie mare, sărăcăcioasă, luminată de o lampă. În încăpere era cald și bine; o căldură de-a dreptul moleșitoare. Într-un colț, pe o laviță, zăriră gravida. Se acoperise cu o cergă; nu i se vedea decît fața umflată, gemea rar, cu privirile ațintite în tavan. Lui Pavel i se făcu rușine. Îi venea să comande:

— Afară, tovarăși, ce facem? Nu se cade, o femeie naște... Cum să rămînem aici?...

Dar își văzu și oamenii, în celălalt colț al încăperii, zgribulindu-se și așteptînd parcă un ordin. Grigore, ca și cînd ar fi înțeles ceva din tăcerea comandantului, spuse în șoaptă:

— O să facem un paravan din foi de cort și o să împărțim camera-n două. Altă soluție nu văd, Pavel... Băieții trebuie să-și usuce lucrurile.

— Bine...

Rostise cuvîntul ăsta cu o adîncă părere de rău. N-ar fi vrut să tulbure liniștea gravidei. Deși partizanii se mișcau încet, abia auzit, lui i se părea că fac, totuși, niște zgomote asurzitoare.

— Ssst.., ce dracu...

Grigore, ajutat de Victor, trase o frînghie de la un perete la celălalt, apoi prinse trei foi de cort umede și împărți astfel camera-n două. Bătrîna, lîngă cuptor, urmărea cu ochii ei umezi tot ceea ce făceau ostașii ăștia ciudați, comandați de un ofițer care părea să fie un om foarte cumsecade.

Partizanii se dezbrăcară și-și puseră lucrurile la uscat. Aveau să doarmă aproape goi, pe niște țoale țărănești, făcute din cîrpe. Pavel își trecu în revistă oamenii. Mihuț adormise brusc. Victor, grijuliu ca întotdeauna, înainte de a se culca, își curăța aparatul. Andrei, întins pe spate, cerceta cu ochi trești tavanul. David dormea de-acum și el ghemuit, copilărește. Emil ședea și urmărea broboanele de sudoare ce năpădiseră fruntea înaltă a lui Valentin. Godea cel morocănos și tacîturn se fîțîia, negăsindu-și locul. Vorobiov se uita gînditor la oamenii din jur. Pavel se întrebă: „La ce se gîndește oare?"

— Tu nu te dezbraci, Pavel? îl întrebă Grigore.

— Acuși... Ce facem cu Valentin?

— Las' pe mine... Mai păstrez o sticlă de „Diana"... Îi fac o frecție pe cinste și mîine o să fie pe picioare...

„Mîine?!... Există oare un mîine? Sigur că există... Uită-te la Grigore... Cu cîtă siguranță îl pregătește pe Valentin pentru mîine."

Grigore îl fricționă fără milă pe bolnav. Valentin suporta totul supus și parcă nepăsător. Aroma se răspîndi în încăpere, primenind parcă aerul. Apoi Emil îl ajută pe Grigore să-l acopere pe actor cu tot felul de boarfe.

„Emil... Păcat! El e vinovat de pierderea lui Lică... de marșul ăsta nebunesc... Am fi putut îndeplini misiunea «Stejarului» cu mai multă ușurință!" Îl văzu pe Emil întinzîndu-se lîngă bolnav, ca și cînd ar fi vrut să-l încălzească. Grigore veni din nou la comandant.

— Ce faci, tu nu te culci?

— Acuși!... Nu pot... n-am somn... Da' tu?

— Uite, pun tutunul la uscat și mă culc și eu...

Pavel se așeză pe podea, se rezemă de perete și-și cuprinse genunchii cu brațele. Veghea parcă somnul oamenilor. Ultimul adormi Grigore, nu înainte de a-l fi îndemnat:

— Pune și tu capul jos și dormi...

Pavel le răspunse printr-un zîmbet prietenesc. „Acuși! Acuși!" De dincolo de paravan se auzeau pașii moi ai bătrînei și geamătul apăsător al gravidei. „O femeie naște!" Închise ochii. Geamătul gravidei și apoi toată întîmplarea asta îi treziseră în minte o mulțime de gînduri. Gîndurile, asemenea unor unghii ascuțite, scormoneau o rană pe care de mult o socotea lecuită. Și, pe neașteptate, mai auzi acel: „Nu se cade... O femeie naște!" Aceleași cuvinte, rostite aproape pe același ton ocrotitor, le mai auzise cîndva. Își aminti dintr-o dată totul...

Camera lor era modestă; un pat bătrînesc, cumpărat de ocazie de la un vecin; un dulap pe care părinții i-l dăruiseră fetei, drept zestre, și ăla cumpărat de la o hală de vechituri. Se mai găsea în camera lor o masă, acoperită întotdeauna cu un ziar vechi, două sau trei scaune, nu mai ține chiar atît de bine minte, un tablou înfățișînd în culori grosolane un pepene verde despicat în două.

În noaptea aceea, de care-și amintește cu atîta amărăciune, pe Aurelia o apucaseră durerile facerii. Moasa mahalalei — o femeie grasă, volubilă, bună la suflet — venise în grabă. Prezența moașei care, veselă, pregătise tot ceea ce era necesar nașterii, îl îmbărbătase și pe dînsul. Luase atunci un scaun și se așezase la căpătîiul Aureliei care gemea rar, potolit, așa cum geme lehuza de dincolo de paravan. El o mîngîiase trecîndu-și degetele prin părul ei bogat. Iar ea îi mărturisise în șoaptă:

— Mi-e frică... mi-e tare frică!

— Frică? Mama mea a născut opt copii.

— Opt? Doamne! Eu nu vreau decît doi: o fată și-un băiat...

Pavel o ascultase ștergîndu-i cu blîndețe fruntea de broboanele de sudoare. Apoi începuse din nou s-o mîngîie. Își închipuia că-n felul acesta o va liniști, îi va risipi gîndurile, teama, gîndurile absurde care-i treceau prin cap: „Dacă o să nasc un monstru?!"

Trecuse de miezul nopții cînd cineva bătuse la ușă. Moașa se uitase la dînsul, întrebător: „Deschid, ori nu?" El dăduse afirmativ din cap. Atunci, moașa deschise ușa, dar, zărind în pragul ei doi bărbați necunoscuți, o împinse înapoi, țipînd:

— Nu se cade... o femeie naște...

Unul dintre bărbați își băgase piciorul în crăpătura ușii, iar Pavel își dăduse imediat seama că avea de-a face cu agenții Siguranței.

— Nu se cade — protestase moașa încă o dată — o femeie naște...

Veniseră să-l aresteze. Trebuie să fi pîndit multă vreme clipa asta, dacă izbutiseră să-l ia ca din oală. Se ridicase liniștit de pe scaun. Recunoscuse pe unul dintre agenți și-i șoptise:

„Vin! Însă, vă rog..." Neîncrezători, cei doi intraseră în casă și se uitaseră la leluză, la moașă.

Pavel, după ce-și luase pardesiul și șapca, se apropiase de pat și-și trecuse tandru degetele prin părul bogat al nevestii-si. Ea avea ochii scăldați în lacrimi și el încercase s-o mîngîie:

— Mă reîntorc imediat, Aurelia, ai să vezi că n-o să lipsesc mult.

O sărutase și, zîmbindu-i încurajator, mințise mai departe:

— Nu e ceea ce crezi tu... dumnealor nu sînt de la poliție... Mă reîntorc imediat...

Plecă. În gang, agenții îi răsuciseră mîinile la spate și-i puseseră cătușele.

— De data asta nu ne-ai mai scăpat, domnule Tonea.

La Siguranță nu-l mai luaseră la interogatoriu. Se știa că Pavel Tonea nu răspundea la întrebări. Așa că fusese aruncat direct în mîinile călăilor.

Zile în șir trăise într-o izolare deplină. Nu-i fusese greu să stabilească că Siguranța îi va înscena un proces. Nu-i rămînea decît să aștepte cu răbdare clipa cînd i se vor trimite avocații. Voia să știe ce se petrecea în afară.

Într-o zi fu chemat la vorbitor. Din pricina slăbiciunii, abia se mai ținea pe picioare. Ajunsese cu greu acolo și se sprijinise mut de gratii. În vorbitor îl aștepta Aurelia. Era trasă la față, iar buzele-i subțiri îi tremurau de emoție.

— Pavel...

Descoperise la gulerul pardesiului ei ieftin o fîșie de bandă neagră.

— Pavel!

Aurelia izbucnise în plîns. Un gardian obez și cu priviri obraznice le supraveghea vorbitorul. Pavel rostise mîngîietor:

— Sîntem tineri, Aurelia...

Printre hohote de plîns, ea îi mărturisise:

— L-aș fi putut salva, dacă aș fi avut bani... dacă ai fi fost tu acasă.

Instinctiv, el întinsese brațele, încercînd să-i apuce mîinile uscate. Dar gardianul îi despărțise cu violență:

— Gata!

— La revedere, Aurelia.

— Ce-au făcut din tine, băiete! mai auzise el cuvintele femeii.

După această întîlnire cu nevastă-sa, Pavel zăcuse multe zile într-o totală stare de apatie. Nu mîncă, nu bău, nu răspunse la nici un fel de întrebare ori de unde ar fi venit ea. Vedea la nesfîrșit fîșia neagră de la pardesiul Aureliei, buzele-i tremurînde înginînd: „L-aș fi putut salva!" Se socotea vinovat față de dînsa, față de copilul pierdut. Și doar dorise atît de fierbinte să aibă un copil.

Se smulse din starea în care căzuse, numai atunci cînd, dintr-o celulă vecină, i se semnalizară:

— Tu ești, Tonea? Răspunde...

Aurelia nu mai veni la vorbitor, însă continuă să-i trimită cu regularitate pachete cu alimente. De fiecare dată, el căuta cu înfrigurare printre merinde un bilețel, o știre. Ceruse atunci tovarășilor dinafară să se intereseze de soarta nevestii. Curînd i se transmise fără nici un fel de ocol: „Nevasta te-a părăsit. Trăiește cu un mecanic — Ghiță Lungu." Vestea asta îl mîhnise, dar nu-l făcuse să-și piardă capul. Îl cunoștea pe Ghiță Lungu. Lucraseră la aceeași uzină. Se închipui în locul ei și-i dădu dreptate: „A făcut bine... Nu-i ușor să fii nevasta unui comunist."

Doi ani mai tîrziu, după ce partidul îi organizase evadarea din lagăr și se pomeni din nou în trecere prin București, nu se putuse stăpîni să nu se abată și pe la locuința mecanicului, acolo unde știa că o va găsi pe Aurelia. În ziua aceea de toamnă ploua mărunt, pătrunzător. Intrase într-o curte care, de fapt, nu era decît o grădină mică, sărăcăcioasă. Pavel se oprise la ușa fostului său prieten și ciocăni:

— Intră! auzi el vocea prietenoasă a Aureliei.

Deschise ușa șovăitor. O găsise pe Aurelia legănînd în brațe un prunc. Cînd îl văzuse, se schimbase la față de parcă ar fi văzut cine știe ce arătare stranie, și abia găsise în ea putere să murmure:

— Pavel, tu?

El rămăsese în picioare lîngă ușă, privind-o cu duioșie. În cameră mirosea a scutece, a lapte. Îi păru rău că venise și că-i tulburase liniștea de mamă, mai ales că acum nu știa cum să-i vorbească:

— Ți-au dat drumul, Pavele?

— Da, Aurelia.

— Ești tare supărat pe mine, nu-i așa?...

— Nu, Aurelia, nu sînt supărat...

— Atunci ai venit să-ți iei lucrurile, nu-i așa? se bucură ea. Știi, le-am păstrat pe toate.

Voise să pună copilul în leagăn, ca să-i aducă lucrurile. El o oprise:

— Nu, nu, Aurelia... nu pentru asta am venit... Am trecut să-ți mulțumesc pentru pachete. Ești fericită, Aurelia?

— Da, am un copil — spusese ea cu ochii scăldați în lacrimi. Și acum tu... tu... ce ai de gînd să faci?

— Plec, Aurelia, plec departe... într-o misiune grea... Fată sau băiat?

— Băiat.

— Cum îl cheamă?

— Pavel.

— Pavel?

. . . . . .

Un țipăt prelung de femeie frînse gîndurile lui Pavel. Se uită în jur ca și cînd ar fi căzut dintr-o altă lume. Gravida țipă din nou. Își aminti unde se găsește și se uită la partizani. Aceștia, frînți de oboseală, se prăbușiseră într-un somn adînc. Ce ciudată i se părea acum soarta lor. Alături, o femeie se zbătea în durerile facerii, iar aici, un grup de bărbați dormeau ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. Îndurase gemetele și horcăielile gravidei, își astupă urechile și se gîndi că într-o lume a lor, a comuniștilor, femeia va naște într-un salon alb, liniștit, odihnitor. Și înaintea ochilor îi răsări o maternitate, cu ziduri albe, împrejmuită cu un parc plin de flori.

Deodată izbucni scîncetul speriat al noului-născut. Pavel lăsă mîinile jos și-și înălță capul ca și cînd ar fi auzit melodia cea mai frumoasă din lume. „Băiat sau fată?" Pruncul țipa, scîncea, iar bătrîna îi vorbea într-o limbă a ei, neînțeleasă de Pavel. Nu se mai putu stăpîni. Curiozitatea de a trăi acum ceea ce nu a trăit atunci îl făcu să se ridice și să se apropie de paravan. Dincolo, bătrîna așeza nou-născutul lîngă leluză. Fitilul lămpii arunca umbre pe fața mamei care, o clipă, încercă să se ridice în capul oaselor, însă nu izbuti. Impins de aceeași nestăvilită curiozitate, Pavel își trase în grabă pantalonii și trecu dincolo. Văzîndu-l, bătrîna tresări și se uită lung la dînsul:

— Băiat sau fată? întrebă Pavel cu o voce gîtuită de emoție.

— Băiat.

Se apropie de patul leluzei. Îi șopti:

— Să fie într-un ceas bun...

— Mulțumim din inimă, răspunse ea abia auzit.

Pavel reținu strălucirea din ochii mamei, surîsul ei blînd. Apoi se retrase stingher spre locul lor. Bătrîna însă îl opri.

— Eu știu cine sînteți.

Pavel se trezi brusc la realitate.

— Cine sîntem, măicuță?

— Lasă că știu... dacă nu știam, nu vă lăsam...

— Cine sîntem, măicuță?

— Eu mă rog la Dumnezeu să vă ajute-n toate cele... Mîine să plecați... o să vă pregătesc ceva de mîncare...

Pavel socoti că este mai bine să nu stăruie în întrebarea sa. Fără îndoială că bătrîna știa cine-i erau oaspeții. Așa că, înainte de a trece în partea cealaltă a paravanului, zise:

— Îți mulțumim, măicuță... Nu știu drept cine ne iei, însă mata, te rog, nu uita că sîntem un grup de la fortificații.

— Bine, maică, bine... Lasă că nici eu nu am cap de găină.

Partizanii dormeau nestingheriți. Numai Valentin bolborosea ceva prin somn. Pavel se trînti lîngă Grigore și încercă să adoarmă. De data asta, izbuti.

---

[1]) Nu-i nimic... să mergem... să mergem... nu mai e mult...

[2]) Da, da, uite că vin și eu...

Poema despre oțelar

Îi place focul, îi place cum vîjîie-n cuptor
și cum îi frige mîna și cum îi azvîrle scîntei în obraji
și cum îi încălzește fruntea,
fruntea lui ca un arc de oțel.
Se luptă cu focul. Are sprîncenele arse
și părul plin de scîntei ca părul nopții...
Se luptă cu focul. Da,
focul e-un zeu tînăr, dar el e stăpînul zeilor,
al tuturor zeilor pașnici, al zeilor muncii.
Îi place să se lupte cu focul — și-i place să-l privească:
întîi se alintă, zeul cel tînăr, cu pași neauziți,
atinge cu mîna somnoroasă lucrurile din preajma lui —
apoi izbucnește, ridicîndu-și brațele vii,
se-nalță robust, cu picioarele mușchiuloase,
împingînd cu pieptul, întunericul,
și uite, țîșnește cu fruntea albă de mînie pînă sus,
fluturîndu-și coama de leu, sîngerie...
Dar oțelarul vine spre el și-l înfruntă,
cu îndrăzneală-l înfruntă, cu-o bucurie imensă,
și-l azvîrle la pămînt prinzîndu-l de umeri,
cînd se-nalță prea mult —
și-i frînge săbiile de flăcări,
cînd e prea îndrăzneț,
și-l lasă să izbucnească iar, și-l mînie, și-l potolește...
Ostenit, focul se lasă pe patul moale-al cenușii,
cu trupul întinzîndu-se orizontal din toate încheieturile,
și se cuibărește, gata s-adoarmă,
cu genunchii la gură, cu-o mînă sub cap, mai copil,
mai candid, răsuflînd o dulce lumină...

Oțelarul vine de la lucru; s-a oprit
la o răscruce — drumurile
se rotesc în jurul lui, ca acele unui ceasornic.
Vine de la lucru. Ciudat: mersul său
seamănă prea puțin cu mersul învingătorilor.
Nu vă lăsați înșelați! El își trece mîna prin păr
c-un gest neînsemnat, așa ar părea,
își încheie un nasture la cămașă...
Dar părul lui e numai scîntei — priviți!
Cămașa lui e numai o flacără albă,
fluturîndu-i în jurul umerilor...
Priviți! Mîna cu care ridică paharul de vin
are o scînteie rămasă pe inelar, ca un rubin integru.
Și el o stinge acolo-n pahar, nevăzut de nimeni.
Dar toate acestea sînt o taină. Se uită uneori
în ochii tovarășilor lui, să vadă: o cunosc și ei?
O cunosc. Și-atunci cînd îi revede,
sentimentul acesta de comuniune
dintr-o taină severă și plină de delicatețe,
îl face să descopere din nou
gestul simplu al strîngerii de mînă.
O strîngere de mînă
e o adîncă, definitivă consimțire tacită
a păstrătorilor tainelor muncii.

La ora aceasta, el doarme în casa lui nouă,
și vîntul i-a deschis toate ferestrele.
La ora aceasta, și-alungă cu palmele somnul.
Și somnul găsește fereastra deschisă,
somnul iese-n grădină, se rătăcește
printre copaci, printre furnici...
S-a agățat de-o ramură,
ca un păianjen moale, de argint.
La ora aceasta, prietenul meu se grăbește.
Da, lui îi place focul bătăios
mai mult ca florile, îi place lupta,
primejdiile ei, răspunderea.
Cu negrele sprîncene arse,
cu arcul frunții aspru, încordat,
el intră-n luptă drept.
Nu șovăie, nu se-amăgește.
Și-aceasta-i însăși poezia: acceptarea
fără rezerve-a unui adevăr.

Florin MUGUR

Desene de NICKY POPESCU

ZIUA MINERULUI

„Sarcina principală a industriei cărbunelui constă în asigurarea siderurgiei cu cărbuni de calitate superioară, destinați cocsificării și termocentralelor cu ligniți și alte soiuri de cărbuni inferiori."

„...Aceasta cere să se acorde cea mai mare atenție însușirii și introducerii de noi utilaje și metode de exploatare adaptate condițiilor de zăcământ care să asigure o mecanizare avansată a proceselor de lucru, îmbunătățirea calității și reducerea prețului de cost al cărbunilor."

(Din Raportul C. C. al P. M. R. prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al P. M. R.)

Odihna minerilor

De trei zile tot îl caut pe Hurmuzache. Umblu de trei zile prin Tușnad, întreb de Hurmuzache în stînga, întreb de Hurmuzache în dreapta și nu dau de el. Adică, tot dau eu de ceva, dar numai de urmele lui. De la biroul de primire a celor veniți la odihnă și tratament, o funcționară mi-a spus:

— Îl găsiți la vila 26, camera 12. Dar omul meu nu era acasă.

— Trebuie să fie la pescuit, mi-a spus îngrijitoarea vilei. A plecat cu undița.

Am început să bat malurile Oltului. Am găsit o liniște adîncă, un susur melodios și reconfortant de ape, priveliști copleșitoare, oameni mulți, scăldîndu-se, ori plimbîndu-se, ori pescuind, muncitori, fie singuri, fie cu nevasta și copiii, veniți aici ca să-și refacă puterile, din mai toate colțurile țării. (Era chiar și un navigator din Constanța). Numai Hurmuzache Dumitru nu era nicăieri.

Ce să fac? Eu venisem cu un scop foarte precis. Mai era foarte puțin pînă la Ziua Minerului. Îi văzusem de curînd pe mineri în adîncul pămîntului, trimițînd la suprafață cărbune și aur, îi văzusem pe unii acasă la ei. Acuma voiam să-i văd la odihnă. Reportajul acesta, cu „minerii la băi", voiam negreșit să apară în preziua sărbătorilor. Ce era să fac?! Pe Hurmuzache al meu încă nu-l cunoșteam, dar aflasem că e miner și că lucrează la minele din Comănești, regiunea Bacău.

— Și cum adică, îmi veți obiecta poate, dar alți mineri nu mai găseai dumneata în tot Tușnadul?

— Ba da! Ba da pe doi dintre ei îi și cunoscusem. Cu Gheorghe Paraschiv, de la Lonea, începusem să mă și împrietenesc, iar cu Micola Ștefan, de la Petrila, schimbasem cîteva bune cuvinte, aveți să vedeți..

— Păi atunci?

— Ei, atunci! Dumneavoastră nu știți că pe lume sînt și oameni care se încăpățînează cu atît mai mult cu cît un lucru li se arată mai greu de realizat? De vreme ce Hurmuzache se afla și el la Tușnad, eu trebuia să-l găsesc.

În definitiv, omul a venit la odihnă și fiecare se odihnește cum îi place. Bine că are ce-i trebuie.. Îmi aduc aminte că am întîlnire cu Paraschiv. Ajung, din cauza lui Hurmuzache, cu cincisprezece minute întîrziere. Gheorghe Paraschiv nu s-a supărat. E un băiat bun, bănuiesc în el un suflet ales. Vorba lui blajină, chipul puțin negricios cu obrajii ușor scobiți, cu ochii căprui, mici și pătrunzători, îmi stăruie din ce în ce mai mult în minte. Îl găsesc însoțit de cineva.

— Tovarășul Țighiliu Ioan, colegul meu de cameră.

Pe pieptul lui Țighiliu, strălucește o insignă pe care scrie inovator. Pun cîteva întrebări și aflu că e responsabilul cabinetului tehnic de la Onești. Ne așezăm pe o bancă. Jos, departe, șerpuiește șoldul de apă ai Oltului, pădurile sînt maiestuoase și veșnice, iar sus, chiar sub cerul ca de metilen, veghează peste întinderi, de milenii, Stînca Șoimilor. În vîrful stîncii, fluturînd un drapel roșu.

Minerul Gheorghe Paraschiv abia a împlinit treizeci și unu de ani. În mină, lucrează de cinci ani, salariul lui de bază e de 1600 de lei, dar fiindcă în fiecare lună depășește planul între 5 și 18 la sută ajunge să cîștige efectiv cam 2000 de lei. Pentru douăzeci și una de zile la Tușnad (casă, masă, tratament medical și tren), a plătit 313 lei.

O paranteză nu strică. :1) De un an și jumătate, mîna Lonea e fruntașă pe ramură. 2) Paraschiv Gheorghe a lucrat și în brigada vestitului Kapetin Gheza. 3) În 1958, odată, într-un șut de noapte, echipa lui Paraschiv (el și încă trei ortaci) a dat 110 tone minereu de cărbune, record pe regiune, neatins încă nici pînă astăzi de către altcineva. 4) Mă roagă să nu uit că sectorul nr. 1, în care lucrează, e mereu fruntaș și mă mai roagă să amintesc și de tînărul inginer Ciriperu Vasile, șeful acestui sector și care a fost nu de mult decorat cu Ordinul Muncii, clasa întîia, pentru merite deosebite în muncă.

Mă impresionează grija acestui miner pentru tovarășii lui. Caut să descoper de ce a venit Țighiliu. Ceea ce aflu e de asemeni impresionant. Între ei s-a închegat o bună prietenie. Aceasta a dus la un lucru foarte pozitiv. Își povesteau viața, se apropiau unul de altul, fiecare îi vorbea celuilalt despre felul în care muncește. Paraschiv i-a spus odată că el se tot gîndește cum ar face ca timpul necesar la burajul găurilor în vederea exploziei să fie redus și totodată să fie înlăturate și rateurile. S-au sfătuit amîndoi, pînă cînd, într-o zi, Țighiliu i-a propus să încerce următoarea inovație: după ce pune exploziv în gaură, să astupe doar cu puțin pămînt, astuparea propriu-zisă urmînd să o facă (aici începe ideea lor) cu ajutorul unei pastile metalice prevăzută la capătul care rămîne afară cu niște gheare speciale.

Acum ați înțeles de ce a vrut să-l cunosc și pe inovatorul Țighiliu Ioan? Iată, așa se leagă astăzi prietenia între muncitorii care construiesc socialismul. La Tușnad, în timpul odihnei lor, din prietenia aceasta s-a născut o idee.

Credeți însă că am uitat de Hurmuzache? Nicidecum! Haidem după el.

— Vedeți că trebuie să fie la cantină, numărul doi.

Mergem la cantină. Hurmuzache tocmai a terminat cu masa și a plecat. S-a dus, mi se pare, să vadă un meci de fotbal. De! omul se distrează. Mă uit la mesele curate, la oamenii care mănîncă în tihnă. Ciorbă de vițel, șnițel cu cartofi prăjiți, prăjitură cu ciocolată la regimul obișnuit. Dieteticii au supă, rasol de vacă cu piureu de cartofi și legume, pîine albă și desert. E bine aici, e liniște. Mă așez la o masă, mănînc și eu și pe urmă iar plec în căutarea minerului din Comănești. Nu dau de el. Dar cu ajutorul lui Paraschiv îl cunosc pe Micola Ștefan, de la Petrila. Are douăzeci și șase de ani, e voinic, părul blond și ondulat, ochi albaștri, tenul bronzat, e tăcut, oarecum distras. I-a venit în vizită soața și de aceea abia îl pot răpi cîteva minute. El lucrează la cinci-șase sute de metri adîncime, în brigada condusă de Kadar Grigore. La toamnă, vrea să înceapă cursurile de calificare superioară care îți un an și pe care întreprinderea îl va ajuta să le urmeze cu regularitate. Aerul în mină e greu, sînt și gaze, avea nevoie să vină la Tușnad pentru ozon și odihnă în aer curat. Întreprinderea l-a ajutat deci să ajungă la Tușnad.

Îmi mărturisește că îl preocupă îmbunătățirea aprovizionării cu material lemnos a lucrărilor de armare a galeriilor. Odată înapoiat la Petrila, are de gînd să facă niște propuneri, care îl se par interesante. Pînă atunci se refăce la Tușnad.

Dar nu cumva să credeți că pe Hurmuzache nu l-am găsit pînă în cele din urmă. Nicidecum!

Am fugit după el. Mai erau cîteva clipe, pînă cînd trenul să se pună în mișcare. Am întrebat printre cei ce plecau. L-am strigat...

— Cine mă strigă? A, ziaristul! Uite-mă aici.

Dumitru Hurmuzache ședea în cadrul unei ferestre și rîdea. Era voinic, era rumen la față, ochii lui iradiau prospețime și energie.

— M-ai lăsat să te caut...

— Nu-i nimic, să mai alergi și ziariștii. Apoi s-a îmblînzit: Crede-mă că-mi venea greu, mai aveam doar cîteva zile și trebuia să văd tot. Trebuia să cunosc bine și partea aceasta a țării. E o minune aici. Scrie-mi la Comănești. O să-ți răspund.

Trenul a plecat. Pe urmă, a sosit alt tren, alți muncitori, cu valizele în mîini, au început să urce panta umbrită de copaci, către biroul de primire.

Ben. CORLACIU

Lîngă munții de aur

de RADU BOUREANU

Cumînți, culcați pe labe zăceau în zare munții
Ca niște uriașe făpturi din alte ere,
Cu măruntaie scumpe sub talpa lor de piatră.
Poate pe-aceiași vale și-atunci curgea Săsarul;
Dar azi de plumb e trena pe băimăreana vale
De plumb e rîul chiar cînd de aquarelă-i cerul.
De plumb era și chipul minerului în zdrențe,
De plumb arborescența plămînilor în mină.
De plumb tot orizontul ce-i sigila privirea.
Scurmau în stînci cu unghii mîini negre de pămînt
Lărgind în stîncă rana geologicelor straturi;
Veneau din Maramureș cu clopuri mici de paie
Pe piete și cu gacii lor largi umflați de vînt
Și se opreau supuse opincile sub munte.

Un tîrg era pe vale, un tîrg de chef domnesc.
Cînd palidele fețe se întorceau din șuturi
Treceau viori de lună pe iadul pămîntesc;
Și se opreau minerii la jumătate cale
Ca în cezura vîrstei din vechiul vers dantesc.
Le înfloreau plămînii cu arbori grei de plumb
Și le scrîșnea siliciul în dinți cu pîinea tare.
În șubrede cartiere de verzi pecingini prinse
În băimăreana vale unde curgea Săsarul
Trecea o doamnă oarbă tîrînd o trenă moale
De umbră și de moarte spălată-n minerale.
O, minele odată erau ca niște cripte!
Se îngropau în ele nervi, inimă și oase,
Veneau din Maramureș cu clopuri mici de paie
Pe piete și cu gacii lor largi umflați de vînt
Și se-ngropau tăcute opincile sub munte.

Un tîrg era pe vale, un tîrg de chef domnesc,
Cînd aurul în știve îl adunau stăpînii;
Mureau viori de lună pe iadul pămîntesc
Cînd nepăsarea nopții își înfoia păunii,
Trecea muierea oarbă și-i însemna pe frunți
Și orbi erau și domnii lăsînd-o să-i culeagă
Pe cei aleși de umbră care mureau în șuturi,
Cei ce scoteau argintul și aurul din munți.

Pe măguri, din coroane oftau adînc castanii
Gemeau viori de lună pe iadul pămîntesc
Taraful vechi de moarte îl putrezire anii,
Cu unghii reci de ură au spart cheful domnesc
Cei ce-au săpat cu unghii, cu ochi, cu nervi, cu viață
Lărgind în stîncă rana geologicelor straturi.
Și băimăreana vale pe noul ei frămînt
Din mine nu-și mai scoate fantomele din șuturi
Și semn nu le mai pune pe frunți muierea oarbă
Că o lovesc în oase puternicele scuturi
La brațele vînjoase ce vîntură pe vînt
Desfășurate steaguri, culoare comunistă.
Aici în vechea vale cu tîrg de chef domnesc
Fu sfărîmat vițelul de aur cu securea,
Vibrează ca o orgă pe măguri mari pădurea;
Cînd ies din șut minerii, cu viața se-ntîlnesc,
Nu cu muierea oarbă — și văd crescînd orașul
Sub o baghetă vie-a voințelor de fier,
Eternul Eldorado sub băimăreanul cer
Acolo lîngă somnul munților de aur.

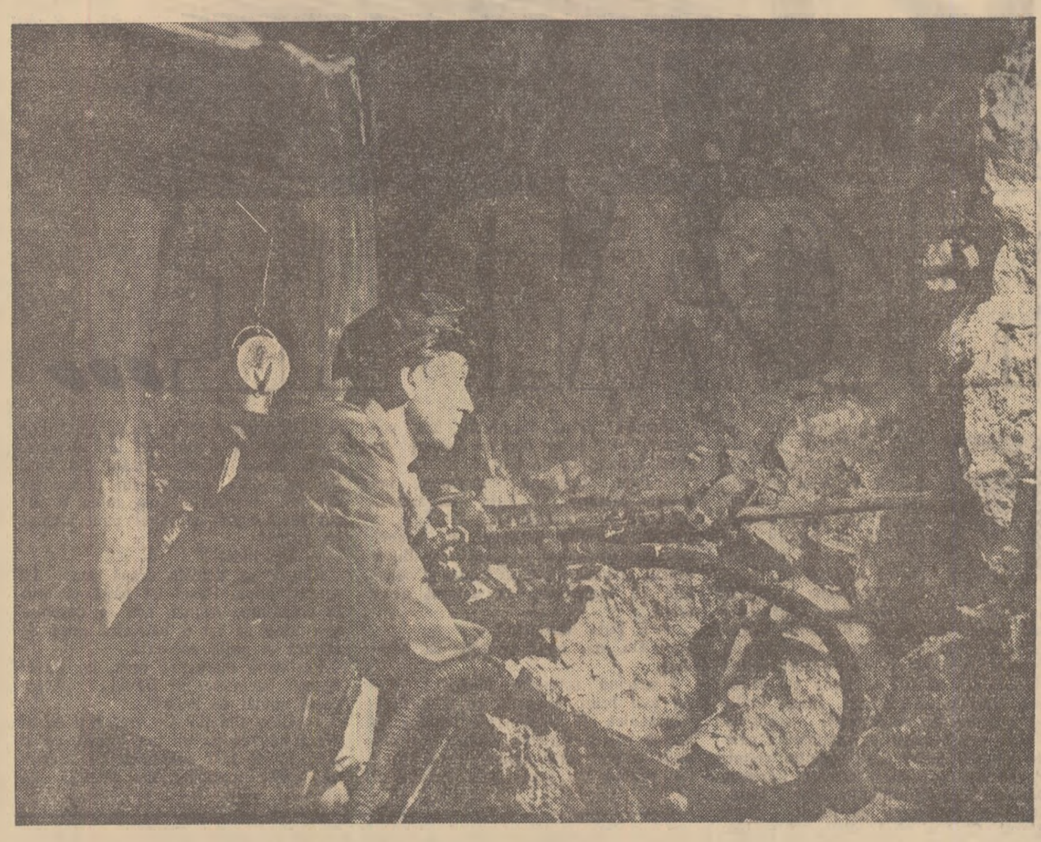

E greu să te lupți cu muntele...

VISINE PENTRU MINERI

Un ospătar categoria întîi, oarecum certat cu disciplina, a nimerit într-o zi la Lupeni. Nu știu ce făcuse. Ca să-și îndrepte greșeala, omul luase o hotărîre: mă duc să muncesc în mină.

S-a prezentat la mina Gheorghe Gheorghiu-Dej. Avea 30 de ani, era slăbuț, delicat, și — după spusele inginerului Teodorescu, șeful sectorului III, care vă poate confirma oricînd întîmplarea — cu o dezinvoltură în mișcări, caracteristică, izbitoare în mediul acela de oameni masivi.

L-au angajat vagonetar. A doua zi — a venit la inginer și i-a spus, gîfîind: — Tovarășe inginer, prea m-ați luat repede, m-ați dat unde-i mai greu... Șeful sectorului l-a repartizat în altă parte. A doua zi, fostul ospătar, abia mai mergînd, s-a dus iar la inginer. — Tovarășe inginer, aici e și mai greu, dați-mi altceva mai ușor. Inginerul a zîmbit. E un bărbat de 32 de ani, scund, pătrat, rugbist în orele libere. Tot așa îmi zîmbise și mie, ieșind amîndoi pe brînci într-un tunel în pantă, lung de vreo 70 de metri, lat de 75 cm, după ce mai înainte străbătusem o galerie al cărei tavan amenința să se surpe și pe care minerii îl armau, calmi, în timp ce pe căștile noastre se abătea o grindină de pietre.

În cele din urmă l-a dat la abataj. A doua zi, tot așa, omul — acum sleit de puteri — i s-a înfățișat din nou inginerului și i-a spus (aproape textual) cu începutul unei mari revelații întipărită pe figură:

— Tovarășe inginer, nu mai pot... mă-ntorc la meseria mea... mi-a venit mintea la cap. Dar vă jur, că de azi înainte, dacă intră în restaurantul în care servesc eu, un miner, am să-l așez la masa cea mai bună și am să-l servesc primul, pe cinstea mea, primul...

Am motive să cred că, la locul său potrivit de muncă, ospătarul refractar a devenit un ospătar model. Oricine ai fi, contactul cu mina îți ridică, brusc, la un grad nebănuit, sentimentul răspunderii — și morale și profesionale.

Pobabil ideea de restaurant, de mîncare și băutură, pe cînd mi se relata întîmplarea aceasta, mi-a adus în minte o scenă pe care o văzusem în ajun, tot la Lupeni și care m-a făcut să mă gîndesc la un reportaj faimos.

La marginea orășelului, pe o pajiște umbroasă de pe malul Jiului, am văzut un miner dormind. Dormea cu capul în poala unei femei. Femeia croșeta. Din cînd în cînd lăsa deoparte andrelele și tot scotocea într-un portofel burdușit pe care-l ținea pe genunchi. Parcă ar fi numărat niște bani. Apoi, cu o batistă se apuca să-i șteargă omului fruntea de sudoare, omul se mișca prin somn, supărat — și iar croșeta, și făcea vînt, îi potrivea mai bine capul în poală...

M-am apropiat. Era un bărbat blond, robust, și dormea tolănit în iarbă, destins, cu exuberanță aș spune. Toată fiziologia lui exulta. Ce replică plină de vitalitate la tabloul cutremurător al somnului încrîncenat, famelic, pe care maestrul reportajului rominesc îl picta cu lovituri de pensulă, sumbre, mînioase, în cartea sa veche despre minerii din trecut!

Omul își primise în ziua aceea salariul. Șef de brigadă, cîștigase, pe o lună, 3750 de lei. Suma mi s-a părut enormă. Nu știam, în acel moment că alt miner, Musla Alexandru de la sectorul II, realizînd o avansare în cărbune, numai cu ciocanul de abataj, de 164 m. liniari, față de 41, citi erau trecuți în plan, cîștigase, tot pe o lună, 5.300 de lei.

Puțin mai tîrziu, pe strada principală, înțesată de magazine, cu vitrinile încărcate de mărfuri, cu multe frizerii, saloane de coafură și un trafic bubuitor de motocicilete, am văzut trei mineri mergînd. Negri de cărbune — nu se mai spălaseră la mină, se duceau undeva urgent și aveau să se îmbăieze acasă — cu casca pe cap, cu cizmele de cauciuc în picioare, pline de lut, parcă n-ar fi știut că ajunseseră afară, la lumina zilei, și, cu mintea încă stăpînită de priveliștile lor subterane, mergeau tot ca prin adîncuri, niței aplecați înainte, să nu se izbească de tavan cu capul, cu mîna dreaptă în care țin lămpașul (lăsat la lămpărie) legănîndu-se mai puțin decît cea stîngă, să nu agite prea tare flăcăruia — pășeau concentrați, decișI, liberi, cu ceva din mersul marinarilor, dar altfel, mai dur, ca și cum văzduhul ar fi fost un abataj, un zid de cărbune și l-ar fi dărîmat, l-ar fi tăiat în două cu pieptul. Avem un grup statuar care să merite a purta pe el scrise cuvintele: Mineri în marș? Mi se pare că nu. Este imaginea clasei în atac.

★

Un panou: „Cinste brigăzii conduse de Spinu Petru, sect. III care întîmpină ziua minerului cu 3097 tone cărbune peste plan față de 2047 t..." Alt panou: „Tovarăși mineri, urmați exemplul brigăzii conduse de comunistul Ghioangă Sabin, sect. III care în luna iunie a dat 780 de tone peste plan". Alt panou: „Concurs de inovații cu premii în afara recompenselor acordate pe bază de economii". Teme de inovații: 1) Metoda de armare în lier a suitorilor. 2) Metode de pușcare în medii grizutoase...

„Ne angajăm să dăm peste plan, în anul 1960, 20.000 t. cărbune.

„Ne angajăm să realizăm pe an, 1.300.000 de lei economii".

Oriunde îți întorci ochii, angajamente și trandafiri. Stau la gura galeriei nr. 1. Cei din schimbul II așteaptă pe bănci să intre în șut. Privirile îmi alunecă înspre un obelisc... Nu, încă nu... Mai tîrziu! Știți ce cîntă acum la megafoane? Un vals din „Cavalerul rozelor"! Minerii așteaptă tăcuți, cu căștile pe cap, cu lămpile între genunchi. Le-au și aprins. Cavalerii rozelor?

Păduri moarte, sticloase, defilează în vagonetele trase fin de locomotive cu acumulatori. Primul lor licăr în bătaia soarelui erei noastre... Va să zică, mecanizare sută la sută, și la transport și la abataj. Undeva sub dealul acela, departe, la 300 de metri sub pămînt, muște, muște din cărbune combina sovietică P.K. 3, ultimul cuvînt al tehnicii minerității.

Progres tehnic, da, protecție a muncii, dar plus încă ceva. Plus... Fac hotărît trei pași la stînga și privesc în față obeliscul:

...„GLORIE ETERNĂ EROILOR ȘI MARTIRILOR CARE S-AU JERTFIT ÎN LUPTA PENTRU LIBERTATE ȘI BUNĂSTAREA POPORULUI MUNCITOR"!

1929 — 6 august — 1949

Tovarășul Fejer Vasile, care avea pe atunci 17 ani și a văzut totul, mi-a povestit... E în concediu, își face casă. Masacrul a fost colo, în spatele uzinei, pe unde trece canalul de scurgere.

— Tovarășe gazetar, dar s-au scris atîtea broșuri, citiți și istoria luptelor greviste, toate sînt trecute acolo, punct cu punct...

— Știu, am citit; aș vrea însă să-mi povestești ce-ai văzut dumneata, cu ochii dumitale. Tovarășul Fejer mă privește. A priceput.

Curbele de sacrificiu, mizeria care transformase Valea Jiului într-o Vale a plîngerii... Nu mai puteau munci! În seara zilei de 5 a venit armata. Ofițerii au băut toată noaptea cu directorii și oamenii lor la „Restaurantul oficianților". În diminea a zilei de 6 le-au dat de băut soldaților. Peste 1500 de mineri, conduși de partid, se strînseseră aici. Ocupaseră uzina electrică. O companie de soldați intră în curtea minei. Gornistul, cu goarna la piept, lîngă maior. Maiorul ședea cam în locul ăsta. Alături, prefectul. Maiorul ridică sabia. Somația. Părăsiți uzina electrică!

— N-o părăsim pînă nu ne dați piine! sare pe o bancă, deasupra celorlalți, strigînd din răsputeri, Vitoș Gavrilă.

Prefectul scoate pistolul și trage. Drept în cap. Gornist, urlă maiorul. Gornistul duce speriat goarna la gură. Semnalul de atac. Au tras direct în plin. — Direct în plin, tovarășe Fejer? — îți aduci bine aminte? — Direct în plin și de la 35 m distanță. Apoi șarja cu baioneta. Minerii au sărit în canal. Trupuri învălmășindu-se, soldații hăcuindu-le cu baionetele...

— Lîngă mine, un soldat a înfipt baioneta în pieptul unui tovarăș... ședea culcat cu fața în sus, încovrigat, cu ochii ieșiți din orbite și tot trăgea cu mîinile de ea, s-o smulgă... Pe urmă, nu știu cum mi-a alunecat privirea spre halda de steril. O clipă. Ardea mocnit cu fum de cîțiva ani și am văzut alt tovarăș... nu știu cine era... parcă-l văd și acum... avea o cămașă albă, sfîșiată, și se tîra încet în sus, proptindu-se în coate, peste cărbunii încinși...

25 de morți, 200 răniți.

Așa a înecat în sînge greva de la Lupeni din 6 august 1929 — burghezo-moșierimea. Abominabilă clasă!

★

Blaga Ion, un băiat de 20 de ani, mi-a arătat combina sovietică PK 3, premiată cu medalia de aur la expoziția de la Bruxelles și care lucrează la Sectorul IV B. Mergi vreo 5 km în burta dealului, cobori în colivie 200 de metri la adînc, mai faci, întortocheați, vreo 3 km, mai cobori odată cu colivia o sută de metri, mai mergi printr-un labirint de doi, și gata, ai ajuns. Drumul de la tîrnăcop la mașina P.K. 3 este exact drumul de la capitalism la socialism. Se mai lucrează cu ciocanul pneumatic. Minerii francezi îi spun „La demoiselle pneumatique". Abia apeși pe buton și „Domnișoara pneumatică" începe să trepideze, plină de temperament. Cărbunele, clivat vertical, orizontal se năruie felii-felii ca halvaua. Cînd ridici degetul de pe buton, domnișoara tace prompt, complice, cu un umor al ei.

P.K. 3 e serios și grav ca un tun. Curînd el va pune stăpînire pe toate galeriile. Are o trompă lungă cu o măciulie ghimpoasă ca un buzdugan uriaș ce se rotește ricoind cu o forță colosală stînca. Un crater circular adună praful cărbunelui, îl depune pe o bandă rulantă care-l transportă la vagonete. Mașina o conduce un singur om. Minerii de la alte abataje veneau să vadă inventia. O priveau uimiți. Randamentul — formidabil. La întoarcere, îl întreb pe Blaga Ion: „Tot pe unde-am venit ne-ntoarcem? — Nu, ieșim direct „la zi", cu colivia, pe la „Victoria". Colivia e ocupată. Se transportă ceva cu ea. Coboară, urcă. Înăuntru, doi oameni cu pelerine negre, peste care picură apa, apar din cînd în cînd în dreptul orizontului nostru, cu gurile contorsionate, strigă ceva, o clipă, două și dispar. Conductele de aer comprimat fîsîie, sirena de semnal gîjîie, de cîte două, trei, cinci ori, scurt. Un cod. S-au mai strîns cîțiva mineri. În sfîrșit, colivia se oprește în dreptul nostru. Ne înghesuim în ea cu toții. În trei minute am ajuns la lumină. Orașul nu se vede. E la vreo 5 km distanță. Soare, livezi, coline verzi-aurii cu arbori aevea, care respiră. Pornim în jos. Parcă ne-am întoarce de undeva de pe front. Mi-a intrat o pietricică în cizmă. Mă așez pe un dîmb, scot cizma, o scutur. — Vreți vișine? zice Blaga Ion. E alături un vișin. Să mîncăm vișine! Se cațără repede în el și începe să ne arunce de sus boabe roșii. Le prindem în cască. Uite, casca are pe fund o căptușală albastră de postav. Mă uit în ea. E ca un cer răsturnat. Iau o vișină crăpată și o storc în palmă. Sing le ei se face una cu pulberea neagră a cărbunelui. — Mai vreți? — Să ne mai dai...

Minerilor li se cuvin toate roadele pămîntului!

Constantin ȚOIU

La „Gambrinus", pe Valea Jiului

Ca să-mi petrec o odihnă plăcută, am străbătut cu trenul sute de km. prin cîmpia Dunării apoi am făcut o curbă imensă pe la Craiova și Tîrgul Jiu, am admirat piscurile Carpaților Meridionali, de la înălțimea viaductelor liniei Bumbești-Livezeni, am trecut prin cele 37 de tunele, pe care se văd urmele brațelor harnicilor brigadieri. Nu cred să existe o priveliște mai uimitoare ca această linie ferată. Viaductele suspendate la zeci de metri, aruncate peste prăpăstii strălucesc la cotiturile drumului, frumoase și elegante. Mîna omului a trecut prin sălbăticia naturii acesteia, ca o minune, iscînd închipuiri de piatră și metal, la care prăpăstiile semețe privesc de foarte de jos, nemișcate. Mîna omului a trecut peste sălbăticia naturii acesteia ca un arcuș vrăjit. Fiecare tunel din cele 37 pare un arc de triumf, pe sub care trece zilnic birnitor secolul nostru — în chip de trenuri încărcate cu pîine și oameni, cu fier și cărbune.

Petroșanii sînt în inima munților, străjuiți de Retezat și Paring. Și ca să petrec o seară plăcută la „Gambrinus", am coborît în acest oraș minier. Bulevardul său larg mi-a adus aminte o clipă de bulevardele bucureștene. Coborînd panta ușoară a bulevardului, am ajuns la „Blocuri", parte a orașului inexistentă în trecut, unde azi s-a ridicat un adevărat oraș modern. Aci se construiește cu o perseverență specifică oamenilor zilelor noastre. Blocuri cu cîte două etaje, cu balcoane și ferestre largi. De aici, de pe unul din balcoane, am privit într-un apus panorama emoționantă a frumuseților naturii îmbinată cu născocirile tehnicii. Aici munții sînt legați unul de altul prin funiculare, care ziua și noaptea zumzăie ca niște bondari negri și trăncănesc la încrucișări ca doi ortaci vorbăreți. Prietenul la care am tras mi-a spus:

— La „Gambrinus" vom merge mîine. Deocamdată vei avea altceva de văzut. Uite, mîine plecăm la Lupeni și Petrila.

Și am plecat. Am intrat în șut și am stat toată ziua aproape prin galeriile minei. Am întîlnit aici prieteni noi. Mineri tineri, de vîrsta mea, cu care am dat mîna ca un ortac vechi. În lumina lămpilor de cel mai nou tip, am văzut cu uimire și cu teamă cum, sub mîna unui miner numai de 20 de ani, mileniile împietrite se mișcă, tremură sfărîmate de puterea pîlcamărului și cad la picioarele anilor tineri ai minerului, sfărîmate, cuminți. Lucrul cel mai nou în mină nu este cărbunele, ci omul care schimbă înfățișarea subteranului.

La Petrila e la fel. Aceeași tinerețe și dragoste de muncă. Și pretutindeni, afară în lumina soarelui se construiește. Blocuri noi la Lupeni. Magazine. Un restaurant numit „Cina" unde vin minerii seara să stea la un pahar. Restaurant luxos. Nu e cu nimic mai prejos față de „Cina" din București. Dacă vii într-o seară aici, nu-ți vine să crezi că te afli printre minerii de azi dimineață din șut. Costume închise, cămăși cu butoni, pantofi cumpărați la Romarta, rochii elegante, toate acestea nu-s semne ale vieții bune pe care o duc azi minerii?

Petrila are aspectul unui orășel modest. Oraș miner. Pe lîngă vechile case ale fostelor societăți, minerii își construiesc case noi. În centrul Petrilei, Haiduc Iulin, Erou al Muncii Socialiste, și-a ridicat o casă nouă. El și-a construit-o cu mîna lui. Se pricepe și la zidărie. L-a ajutat nevasta, băiatul, prietenii. Haiduc este un prieten al tinerilor. De fapt, și el e tînăr, — la numai 40 de ani trecuți, nici nu vrea să audă ca ar fi bătrîn. Mi-a povestit despre călătoriile lui în străinătate: Moscova, Varșovia, Stockholm, Budapesta; despre bătrînul miner Koza care i-a insuflat dragostea pentru minerit, despre fiul lui care se specializează în meseria de reparator de utilaje minere, despre fetița lui care acum e la școală și dorește să devină profesoară. Despre multe mi-a povestit. Mi-a vorbit apoi despre brigada lui, despre minerii crescuți de el (unii l-au și întrecut, el nu se sfiește s-o recunoască): Barta Francisc, Androne fostul ajutor de vagonetar — azi șef de echipă etc...

— Mergem la „Gambrinus"!

„Gambrinus" este așezat undeva între umbrele Paringului și Retezatului. E un restaurant nou. În jur clocotește Jiul cu pîraiele sale, freamătă pădurile vechi. Seara vin aci, cu autobuzul, pe jos, cu bicicleta sau motocicleta, zeci de oameni ai muncii, să stea la o bere, ținută la gheață, gheață coborîtă din cutele umbrite ale Retezatului și Paringului.

Minerii stau la mese rotunde, acoperite cu fețe albe, pe terasa restaurantului. În fiecare clipă se aud motocicletele venind sau plecînd. E veselie multă. Orchestra ne înveselește cu melodii de dans și cîntece populare. Dacă n-ar fi în jurul meu regiunea aceasta muntoasă aducătoare de răcoare, aș crede că sînt în Capitală. Respir cu nesaț aer tare de munte. Iar jos, pe deasupra orașului umblă fără odihnă funicularele. Se înserează și de-abia se mai văd. Firma restaurantului s-a aprins. Mai încolo orașul și-a aprins miile de becuri. Pe șoseaua curată circulă mașini și motocicilete.

Rusalin MUREȘANU

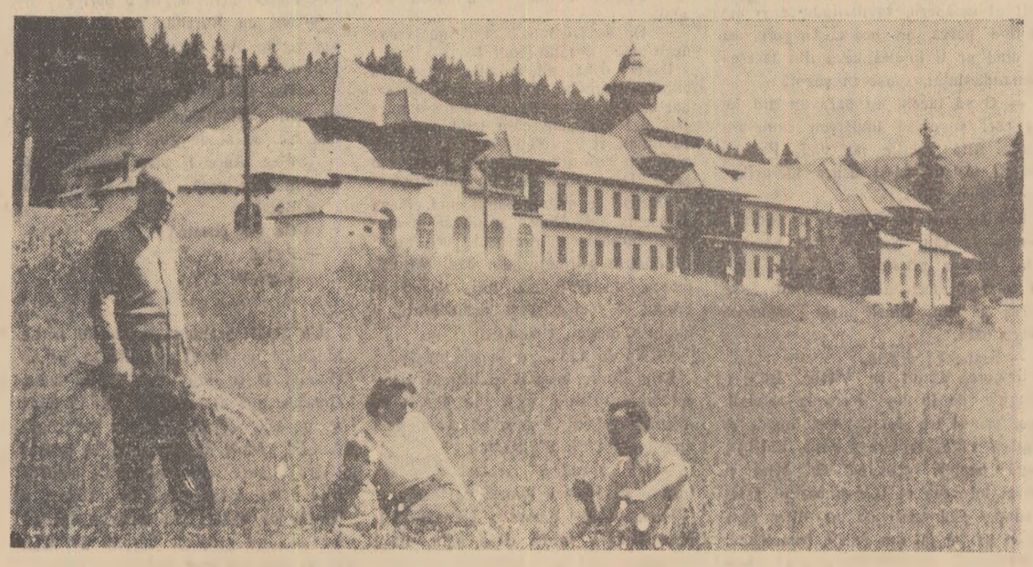

Oameni ai muncii în concediu la stațiunea de odihnă Stîna din Vale.

NEGRII CÎNTĂ LIBERTATEA

MUHAMMED AL-FEITURY (Sudan)

Durerea oraşului negru

Străzile-oraşului...
În ora cînd noaptea alunecă lung peste ele —
sînge trecut prin artere —
inundîndu-le cu tristeţea deslănţuită,
vei gîndi : liniştea a supus străzile,
străzile priveghind prin spărturi noaptea ;
vei gîndi: străzile sînt liniştite...
O vîlvătaie roşie le mistuie însă !
Străzile-oraşului...
În ora cînd noaptea dăltuieşte statui,
ea singură-apoi sfărîmîndu-le,
risipind pe pămînt
frînturile anilor duşi,
şi malurile timpului,
temîndu-se de clipa trezirii,
se scufundă în amintiri ;
cînd în fiecare suflet creşte un zid
de lut bătut cu diamante şi dorinţi ;
cînd noaptea face loc zilei,
cinstind parada felinarelor de noapte,
inima oraşului se chirceşte,
devine jalnică, de prisos —
vatră sub vipia grea a zenitului,
lumină-n pupilele orbului,
milenara şi întunecata Africă...
'Africa... bătrînă-nchinată la firul tămîii,
groapă poditâ cu flăcări,
clonţ de cucuvaie,
cornul solzos al fiarei în junglă,
blestem lîngă stîlpul mormîntului strămoşesc,
noapte răsfrîntă-n oglinzi repetate,
cingătoarea negrilor goi dansînd,
cîntecul lor vesel,
uitarea păcătoaselor
aţîţate de pofta stăpînului,
corăbii îndepărtînd profilul sclavelor triste,
moscul şi fildeşul —
daruri fără prietenie —
zi şi noapte vîntul prielnic le poartă
către stăpînul alb.
Plantaţia — Fata Morgana —
îmbracă pe cei îmbrăcaţi, desbracă pe cei goi
în vinele cărora clocoteşte durerea ;
umbre tremurătoare pune pe ape,
acoperă cu pînză curată străvechiul idol,
şi durerea lui se preface în zîmbet
pe buzele asupritorilor, acelaşi zîmbet care făureşte,
zi de zi,
tirani,
robi,
lanţuri,
fier.

Cînd întunericul înalţă
baricadele pietrelor negre,
străzile oraşelor
îşi deschid larg braţele,
întîmpinînd ziua de mîine.
E strigătul robilor
de pe pămîntul-carceră :
viaţa lor — amintiri siluite,
feţele, mîinile — îndurerate.
Vei gîndi : s-au supus liniştii,
priveghind prin spărturi noaptea
vei gîndi : sînt liniştiţi... Nu :
O vîlvătaie roşie îi mistuie !

În romîneşte de GRIGORE HAGIU

LILININ MIKAJ (Mozambic)

Imbracă-te în roşul Libertăţii !

În legănarea palmierilor
care-şi înalţă frunzele spre cer,
în melancolica mişcare a coloanelor lor,
eu te cînt dragostea mea.
Sub luna ce răsare peste pămînturi
fascinată de bătăile de tam-tam,
de cîntecul amorţit al fraţilor mei,
eu te cînt, dragostea mea.
În freamătul scînteietor al peştilor căzuţi,
în plasele strîmte ale pescarilor
care se reîntorc la ţărm
eu te cînt, dragostea mea.
În ciripitul neliniştit al păsărilor

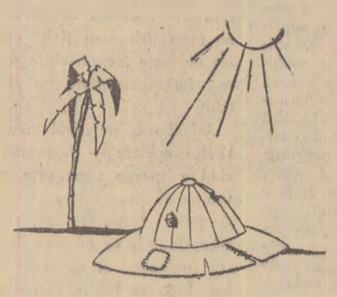

care înalţă imnuri soarelui neîndurător,
răsfrînt în stropii grei de sudoare
de pe umerii goi, încovoiaţi,
eu te cînt, dragostea mea.
Şi în bocetul monoton al bătrînelor negrese,
şi în ritmul cadenţat al instrumentelor străvechi
eu te cînt, dragostea mea.
În surîsul ce se deschide în noapte
pe obrazul negru al mamei,
cînd somnul dorit de toţi a venit,
eu te cînt, dragostea mea.
În rătăcirile pe aspre cărări,
în jocul unei mingi făcute din zdrenţe,
în loviturile adînci ale sapelor grele
ce netezesc cărarea mlădiţelor de porumb,
eu te cînt, dragostea mea.
Şi în zîngănitul lanţurilor
ce ne strîng
picioarele,
mîinile,
glasul,
din care încă nu se poate desface
roşia floare a inimii mele,
eu te cînt, dragostea mea.
Eu,
vîndut în minele din Transvaal,
schimbat în pulbere neagră,
eu te cînt, dragostea mea,
cu toate că timpul meu chinuit
s-a amestecat cu cimentul şi cu nisipul.
Cu toate că străzile
şi casele
poartă, toate, sigiliile sîngelui nostru,
eu te cînt, dragostea mea.
Cu toate că încă şi azi poţi să auzi din nou
plînsetul mamei la moartea fiului ei,
eu te cînt, dragostea mea
Şi-n flacăra caldă a acestei iubiri
eşti tu, Mozambic, pămîntul meu iubit !
Veacuri de surdă şi cruntă sclavie
nu au înfrînt inima ta,
ci au făcut-o şi mai puternică
în cunoaşterea adevărului...
Ridic mîna
cu toată puterea urii îngrozitoare
şi mînia celui
care nu rabdă să fie sclav
şi care a-nţeles cu mîndrie :
Sînt om
Inalţ în văzduh lancea părinţilor
şi voi ucide monstrul !
Monstrul
care naşte oameni
ce nu îndrăznesc să-şi spună oameni,
monstrul
care creşte
oameni duşmani ai oamenilor,
pacoste a pămîntului,
care agonizează şi de-abia mai respiră,
ştiind că nu poate învinge.
Imbracă-te în roşul Libertăţii
o, Mozambic, pămîntul meu iubit,
fiii tăi reînalţă cîntecul
şi iată-l că a şi prins să fluture pe lume,
el zboară deasupra Africii, spre toate hotarele !
Cîntecul acela care s-a născut
din ura imensă a sclaviei,
din mizerie
şi din foame.
Cîntecul acela,
cîntec de speranţă,
cîntec de încredere,
cîntecul dragostei adevărate.

în romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

MARTIAL LINDA (Congo)

Catastif

Cînt blues-uri.
Dansez în coliba mea de paie.
Bombănesc şi socotesc
Numele sclavilor plecaţi
Pentru a popula
Martinica,
Guiana,
Antilele...
Şi-atîtea alte ţări
Al căror nume am uitat să-l trec în catastiful meu.
Cînd mă gîndesc la apriga sclavie neagră
În Senegal,
În Congo,
În Guinea,
În Camerun,
În Togo,
Mi se umflă inima
Şi e gata să se spargă de mînie.
Vino, Jangui, Vrăjitorule,
Şi dă-mi mînia robului ;
Înteţeşte-n mine această mînie pentru raziile
Şi violurile săvîrşite pe pămîntul Ţării mele Binecuvîntate.
Hrăneşte, Jangui, Vrăjitorule,
Sufletul meu de culoarea pînzii noi
Hrăneşte sufletul meu care cîntă şi plînge
Înaintea ivirii zorilor de Lumină ai Negrilor!
Adio butuci !
Adio Congo-ul lui Pierre de Buttoafoco.
Adio Kinkala lui Jean Duhamel cu gherla lui.
Cauciuc... adio ! Adio cauciuc — Duhamel!
Adio an de graţie 1940
Care a costat viaţa congolezilor !
Adio Congo de 3 franci,
Căci în catastiful meu,

In seara asta,
Pentru a nu spune Carnet de însemnări
Al copilăriei mele,
Scriu Victorie... Victorie... Victorie...
In seara asta,
Cu cornul de capră
Şi tigva plină de vin de palmier
După umăr,
Strig şi vestesc
Pînă la istovire :
Victorie... Victorie... „cafelei prăjite".

In romîneşte de AD. BYCK

Vignete de LUCIAN POPA

Manifestaţii în Congo, cu ocazia proclamării independenţei.

Banca

Facem parte dintr-o societate, în care majoritatea populaţiei este lipsită de posibilitatea unei existenţe omeneşti, o societate care condamnă oamenii la tot felul de înjosiri numai pentru că oamenii aceştia au avut nenorocul să se nască negri, societate care se menţine pe poziţiile sale sociale şi economice şubrede exploatînd masele proletariatului asuprit" !

Karly privea pe orator cu ochi strălucitori. Minunate cuvinte — gîndea el, măreţe şi pline de adevăr.

Oratorul tăcu o clipă, bău un strop de apă. De pe trupul lui Karly curgeau sudori. Soarele fierbinte de octombrie dogorea fără milă. Oamenii se adunaseră în Grand Parade înghesuindu-se sub copacii încinşi şi ei de razele fierbinţi ale soarelui ; batista, pe care Karly o vîrîse în gulerul cămăşii era udă leoarcă.

Karly se uită la marea de chipuri din jurul său, chipuri de toate culorile, începînd cu cele negre lucioase pînă la cele albe. Se uită la doi agenţi de poliţie care stenografiau grăbiţi discursurile, apoi îşi îndreptă privirea spre orator.

„Noi putem lupta împotriva celor care caută să-şi înrobească semenii. Noi trebuie să ne opunem categoric celor care socotesc că au dreptul să împartă oamenii în superiori şi inferiori după culoarea pielii. Copiii noştri sînt lipsiţi de drepturile lor elementare. Din primii ani de viaţă ei cunosc discriminarea rasială, socială şi economică"...

„Da, — se gîndea Karly — omul acesta ştie ce vorbeşte. El spune că eu nu sînt cu nimic mai prejos decît oricare alt om, fie el chiar alb. Trebuie să chibzuiesc bine la ceea ce spune. Poate socoteşte că şi eu am dreptul să merg la oricare cinematograf, să intru în orice local, socoteşte că şi copiii mei pot învăţa la orice şcoală?

Sînt idei îndrăzneţe acestea şi neobişnuite, trebuie să mă mai gîndesc la ele; interesant ce ar fi spus despre toate acestea Ou Klaas. Ou Klaas a spus că dumnezeu l-a creiat pe omul alb dintr-un aluat, iar pe cel negru din alt aluat şi că primul trebuie întotdeauna să fie stăpîn, iar cel de-al doilea sclav. Omul acesta spune însă cu totul altceva şi ceea ce vorbeşte el pare adevărat".

Karly se gîndea cu încordare. Pe tribună se urcau mereu alţi vorbitori şi albi şi negri şi se purtau ca şi cum între ei nu există nici o deosebire.

Karly îşi aminti că văzuse într-un ziar nişte fotografii ale unor oameni care au luptat împotriva legilor după care erau consideraţi ca făcînd parte dintr-o clasă inferioară : oamenii aceştia zîmbeau deşi erau duşi la închisoare.

...Ultima s-a urcat la tribună o femeie albă cu rochie albastră. Cuvîntul ei era un îndemn la luptă împotriva oricărei legi care legalizează discriminarea.

„De ce vorbeşte de toate astea? — se gîndea Karly. — Ea poate să meargă la cele mai bune cinematografe, poate să se plimbe pe plaja cea mai luxoasă. Şi e chiar mai frumoasă decît Annatdji Lategan". Fu sese prevenit să nu vină la oraş, i se spusese ce-l aşteaptă aici. Hoover Street nu-l impresionase dar despre asemenea miting nu auzise niciodată. Era ceva nou pentru el, ceva care îl obliga să chibzuiască şi instinctiv simţea că aici se ascunde adevărul. Adevărul acesta spunea : trebuie să lupţi ! El va lupta, el Karly îi va arăta şi bătrînului Lategan şi lui Baly de la crescătoria de vite dece este el în stare, iar apoi n-au decît să facă cu el ce vor. El va zîmbi ca oamenii din fotografiile pe care le văzuse în ziar.

Mitingul se apropia de sfîrşit şi Karly ieşi din mulţime. Cuvintele vorbitorilor îi stăruiau în minte.

„Pe strada noastră nu poţi auzi niciodată aşa ceva" — gîndi el.

Scîrţîitul strident al unei maşini îl readuse la realitate. Un cap cu faţa albă apăru de după geam şi lui Karly îi fură scuipate în faţă cuvintele :

— Vezi unde calci, lepădătură neagră !

Karly îl privi uimit. Probabil omul acesta alb n-a auzit niciodată ce s-a vorbit la miting. Niciodată n-a văzut-o pe femeia albă oferind o ţigară lui Nxeli. Lady aceia albă n-ar fi zbierat niciodată astfel la el. Poate ar fi mai bine să se suie în tren şi să plece, să uite totul.

Gara îi apăru însă acum într-o altă lumină. Forfota oamenilor albi, negri şi tuciurii ca el înşuşi, era obişnuita forfotă a gării. Aici însă domnea parcă teama şi neîncrederea. Oamenii se fereau unul de altul bănuitori, se spionau, fiecare îşi ascundea cu grijă sentimentele, dorinţele.

Împotriva acestui lucru trebuie să lupţi — aşa spusese vorbitorul la miting... Fiecare trebuie să lupte... Dar cum? Cum să lupţi?

Deodată totul i se păru limpede. Banca ! O bancă din gară cu inscripţia strident: „Numai pentru albi". Pentru o clipă banca i se păru simbolul tuturor suferinţelor Africii de Sud.

Inscripţia aceasta era o sfidare a drepturilor omului. Era cea mai obişnuită bancă de lemn dintr-o gară, o bancă aşa cum sînt cu miile în Africa de Sud.

Îl sfida pe el, omul. Banca aceasta devenise întruchiparea tuturor plăgilor acestui sistem pe care nu-l putea înţelege. Banca era bariera ridicată între el şi oameni. Dacă se va aşeza acum pe bancă, înseamnă că e un om. Dacă însă nu va îndrăzni, va trebui să socoată că şi-a pierdut pentru întotdeauna dreptul de a se numi om, membru al societăţii umane. I se păru chiar, că aşezîndu-se pe bancă va schimba ceva din sistemul nicios al ţării sale.

Părea liniştit cînd se aşeză pe bancă, inima îi bătea însă cu furie în piept. Se luptau în el două voci : Una repeta refrenul cunoscut : „Eu n-am dreptul să stau pe banca aceasta". Cea de a doua, nouă, dar puternică întreba : „De ce nu am dreptul să stau pe banca aceasta?"

Prima voce era aceea a trecutului, a situaţiei înjositoare a robului; îi aminteau de tatăl său şi de tatăl tatălui său care s-au născut negri, au trăit aşa cum trăiesc negrii şi au murit ca vitele. Cea de a doua era vocea nou născută, aceea a viitorului, care repeta cu insistenţă : „Karly tu eşti om. Tu ai îndrăznit să faci ceea ce tatăl tău n-ar fi cutezat să facă. Iar de vei muri, vei muri ca un om".

Karly aprinse o ţigară. Se părea că nimeni din cei din jur nu observă nimic neobişnuit. Nimeni nu striga : „Karly tu ai învins!" Karly era un om obişnuit. Stătea pe o bancă într-o gară zgomotoasă şi fuma o ţigară. Poate aceasta era victoria? Poate era recunoscut ca fiind un om ca toţi ceilalţi?

O femeie albă, elegantă trecu prin faţa lui. „Poate se va aşeza pe bancă" — se gîndi Karly. Aştepta din clipă în clipă ca cineva să strige: „Ridică-te să stea femeia albă".

În gară se opri un tren. Era trenul lui Karly. Din el coborîră o mulţime de pasageri. Karly ar fi putut să se scoale, să se suie în el şi să plece acasă. Asta ar fi însemnat înfrîngere. Ar fi însemnat recunoaşterea faptului că nu este om. Trase adînc din ţigare şi închise iarăşi ochii. Se gîndea la Ou Klaas. El spunea că dumnezeu i-a creiat pe albi într-un fel, pe negri în altfel şi de aceea fiecare trebuie să-şi cunoască locul.

— Scoală-te imediat de pe bancă !

Karly nu auzi porunca grosolană. „Ou Klaas stă şi aşteaptă acum, probabil, să-i pice un pahar de vin ieftin".

— Scoală-te de pe bancă, porcule !

Karly tresări. Primul gest fu să se ridice în picioare dar într-o clipă îşi aminti cine era şi de ce stătea acolo. Se lăsă pe spate. Ridică doar încet ochii şi văzu în faţa lui o faţă congestionată.

— Cu tine vorbesc porc negru !

Calm Karly trase un fum de ţigară. Iată încercarea aşteptată. Cei doi, negrul şi albul se uitau provocator unul la altul ca doi boxeri care — ştiau că lupta e inevitabilă dar fiecare se fereşte să lovească primul.

— Lepădătură vrei să-mi murdăreşti mîinile cu sîngele tău?

Karly tăcea. Tăcerea aceasta îi dădea siguranţă şi superioritate asupra omului mînios.

— Nu poţi nici să-ţi laşti gura neagră cînd ţi se adresează un alb? Am să chem poliţia.

Karly înţelegea că flăcăul alb se temea să înceapă bătaia singur. Prima parte a acestei lupte fusese cîştigată de el, Karly !

În jurul celor doi se adunase o mulţime de oameni. Karly nu-i lua în seamă. Oamenii stăteau privind la spectacolul acesta neobişnuit : un negru stătea pe o bancă a albilor, fumînd liniştit.

— Uitaţi-vă la maimuţa asta neagră. Iată ce se întîmplă cînd animalele capătă prea multă libertate.

— Nu te scula, ai dreptul să stai aici ! — se auzi o voce.

— Vai de el, murmură altul. Poliţia îl va snopi în bătaie.

— Şi totuşi de ce ei n-ar avea voie să stea pe acelaşi loc pe care stăm noi?

— Să vă spun drept noi aveam un servitor băştinaş care era şi mai obraznic...

Karly nu mai auzea nimic. Luase hotărîrea să nu se scoale orice s-ar întîmpla şi hotărîrea aceasta îl liniştise pe deplin.

— Deci asta era? La şcoală-te de aici ! Ştii să citeşti?

În faţa lui Karly stătea un poliţist uriaş. Karly îi zări numai nasturii strălucitori ai uniformei.

— Numele şi adresa?

Karly continua să tacă. Poliţistul se fîstîci. Mulţimea se îndesa tot mai mult în jurul lor.

— Nu aveţi dreptul să vorbiţi cu un om pe tonul acesta ! — spuse tare o lady albă îmbrăcată în rochie albastră.

— Nu vă amestecaţi unde nu vă fierbe oala ! Oameni ca d-ta sînt vinovaţi de faptul că aceste animale nu se socotesc mai prejos decît oamenii albi.

Se întoarse din nou spre Karly : —

— Ridică-te imediat !

— Repet poartă-te omeneşte cu omul acesta !

Poliţaiul se făcu roş ca focul.

Un bărbat alb îl înşfăcă pe Karly de umăr cu brutalitate.

— Ridică-te bestie neagră !

Karly se agăţă de bancă încercînd să se împotrivească. Omul îl izbi. Karly îşi adună toate puterile şi lovi şi el. În aceiaşi clipă însă simţi o lovitură îngrozitoare în cap şi sîngele îi acoperi ochii... Karly mai încercă să se zbată cînd poliţistul îi puse cătuşele şi începu să-l tragă prin mulţime. Din toate părţile oameni cu chipuri de animale începură să lovească. Karly îşi ridică faţa. Era inutil să se împotrivească. Putea însă zîmbi, avea dreptul să zîmbească El sfidase nedreptatea şi învinsese. Desnodămîntul nu mai avea nicio însemnătate.

— Mergi, mergi porcule, striga poliţaiul îmbrîncindu-l.

Şi atunci pentru prima dată aruncînd o privire plină de dispreţ către poliţai Karly rosti :

— Bine

Şi privirea lui, şi singurul cuvînt rostit de el însemnau victoria omului care a îndrăznit să se aşeze pe o bancă „numai pentru albi".

Richard REIVE
(Uniunea Sud-Africană)

„JOCUL IELELOR“
sau un erou sub zodia umbrelor și a contrazicerilor

Schiță pentru un portret

O operă valoroasă este mereu repusă în discuție. Prezența ei în conștiința literară a unui timp se măsoară după trăinicia acordurilor pe care le încheie, după însuflețirea pe care o deșteaptă la fiecare nouă lectură. Din acest punct de vedere, se poate spune că opera lui Camil Petrescu se află în circulația vie a valorilor, beneficiind de o forță de pătrundere în public care sporește mereu. Articolele și studiile critice, dar mai ales adeziunea cititorilor, mențin în centrul vieții noastre literare figura lui Camil Petrescu. Este foarte greu să demonstrezi originalitatea teatrului romînesc fără să numești pe autorul „Jocului ielelor“.

Să reamintim în cel mai sumar chip subiectul piesei. Gelu Ruscanu, directorul unui cotidian socialist, a inițiat o campanie de presă împotriva lui Șaru Sinești, ministrul Justiției, la capătul căreia intenționează să publice un document revelator. Acest document este o scrisoare de dragoste a Marlei Sinești către Gelu Ruscanu și din care rezultă că ministrul Justiției a ucis și a furat întocmai celui din urmă criminal. Indignarea lui Gelu Ruscanu se hrănește din ideea de justiție absolută, eroul concepînd dreptatea ca un patrimoniu sacru care la cea dintîi tranzacție se risipește dintr-o dată și pentru totdeauna. Imprejurările se vor însărcina să-i arate lui Gelu Ruscanu că dreptatea are o înfățișare concretă și că ideea de justiție absolută nu poate ține loc de conștiință, de înțelepciune, de simțire, rezumînd, rezolvînd și suprimînd totul. Nu există sentințe oricînd și oricum valabile și cine uită că sîntem implicați în istorie sfidează realitatea, iar cînd crede că apără justiția o deservește, păstrînd în fapt inechitatea. Toate acestea Gelu Ruscanu le va afla în ziua în care Sinești va propune eliberarea unui conducător întemnițat în schimbul distrugerii hîrtiei compromițătoare, și cînd, pentru a lovi cît mai dureros, îi va dovedi lui Gelu Ruscanu că sentimentele de devotiune și suprem respect cu care și-a privit părintele sînt nejustificate, că omul pe care îl punea deasupra celorlalți dintr-o sublimă nevoie de puritate, îușese un amant nefericit și ridicol, un delapidator comun.

Piesa reprezintă un nod complicat de probleme care se cheamă și-și răspund. Camil Petrescu concentrînd în „Jocul ielelor“ o bună parte din problematica literaturii sale. „Jocul ielelor“ este mai întîi o dramă a contradicțiilor în care se zbate o inteligență severă cu ea însăși, dar condamnată să nu depășească impasul în care singură s-a închis. Ea este, de asemeni, o meditație asupra absolutului înțeles ca o aspirație cu neputință de împlinit. „Jocul ielelor“ constituie în același timp o denunțare a ambiguităților morale care amenință conștiințele însetate de absolut. Ea este, în ultimă analiză, o dramă a intelectualului burghez care, încercînd să adopte o poziție în afara claselor, se exclude din circuitul social. Ar fi însă greșit dacă am considera piesa numai dramă a abstracțiilor. Ea reprezintă, desigur, confruntarea unor idei, dar mai înainte de orice îmbrățișează soarta unui om, silit să se verifice față în față cu o femeie pe care a iubit-o, cu un dușman care nu este altul decît soțul acestei femei și fostul său protector, cu un tovarăș de luptă de care se simțea profund legat, urmărit tot timpul de amintirea unui tată în care crezuse și care îl decepționase. Avem de fapt de-a face cu dialogul dintre un spirit care vrea totul și o diversitate de caractere și de poziții sociale care îi aduc mereu înainte realitatea.

Confruntîndu-și punctul de vedere cu al Mariei Sinești, Gelu Ruscanu va înțelege cîte îl despart de această femeie, care invocă o iubire de mult moartă, urmărind salvarea onoarei cu prețul absolvirii unui soț pe care-l urăște, dar alături de care conviețuiește. Totuși, Gelu Ruscanu nu se poate opri de la întrebarea: oare nu ar greși la rîndul lui, grav, publicînd în cîteva mii de exemplare un document care este o scrisoare de dragoste a unei femei pe care o iubise, care i se încredințase fără ezitări, fără suspicluni și pe care astfel o condamna pentru totdeauna la rușine? Confruntîndu-și punctul de vedere cu al lui Șaru Sinești Gelu Ruscanu simte că între el și acest om va dăinui totdeauna un zid de ostilitate, pentru că el reprezintă tot ceea ce urăște mai mult: triumful injustiției și al cinismului; el este însăși imaginea unei clase a cărei existență e legată de menținerea nedreptății sociale. Confruntîndu-și punctul de vedere cu cel al tovarășului său de luptă, Praida, unul din liderii partidului social-democrat, Gelu Ruscanu va înțelege dintr-o dată nu numai cîte îl despart de metodele de luptă ale gazetei pe care o conduce, dar va înțelege și imposibilitatea de a-și împlini vreodată aspirația. Oare în adevăr, nu este mai important pentru mișcarea socialistă punerea în libertate a unui conducător al muncitorimii amenințat cu moartea, decît ipotetica destituire a unui ministru burghez? Dar refuzînd să îndeplinească o obligație elementară a conștiinței și anume denunțarea lui Șaru Sinești, nu deschide poarta tranzacțiilor? Toate aceste întrebări se vor constitui într-o dilemă pe care eroul și-o va pune în forma ei extremă și ai cărei termeni sînt următorii. Lumea în care trăiește este nedreaptă. Dacă o acceptă, este complicele ei și „viața nu merită trăită cu un astfel de preț“ (pag. 229); dacă încearcă să schimbe printr-un act radical, nu știe cînd este un călău și cînd un înger al dreptății. Și apoi, e sigur că intransigența absolută este capabilă să creeze între oameni raporturi omenești? Dar, pe de altă parte, trebuind mereu să decidă ținînd seama de o imprejurare și de alta, de un factor și de celălalt, nu părăsește un criteriu sigur pentru o mie de criterii dubioase? „Ce fel de dreptate este aceea care s-ar da după toate vînturile ca o girueta?“ (pag. 266). Și apoi, a rămîne la judecata de la caz la caz, fără un principiu conducător, nu reprezintă o limitare care nu numai că lasă nesatisfăcută aspirația spre absolut, dar prezintă și primejdia de a perpetua injustiția în numele circumstanțelor speciale?

Acestor întrebări eroul nu le poate răspunde. Nu mai crede că ideea de justiție absolută poate fi realizată, înțelege că „lucrurile se nasc și mor unele în miezul celorlalte“ (pag. 307), dar absența unei măsuri precise, eterne, în aprecierea evenimentelor, îl chinuie. Aruncat din regimul certitudinilor absolute într-o dezbatere cu atît mai dificilă cu cît e obligatorie pentru un spirit exigent, Gelu Ruscanu descoperă că adevărul nu i se înfățișează totdeauna pe de-a-ntregul alb sau negru totdeauna complet pur, totdeauna complet corupt. Conștiința eroului se rotește dramatic în jurul ei, căutînd puntea care să mijlocească trecerea între fața și reversul unei situații, punctul unde contradicțiile se aplanează și se împacă. Disperat, strigă: „totul în lume este coruptibil... nimic nu e întreg și frumos... și nici nu poate deveni... toate se împlinesc numai pînă la o palmă de pămînt“ (pag. 321). Efemerul și relativul pervertesc și maculează. Ce se reabilitează, ce se iartă ce se tolerează atunci pe lumea aceasta? Cum poți ști dacă e bine să procedezi așa sau dacă e rău? Așa stînd lucrurile, pentru Gelu Ruscanu rațiunea se pierde, temeliile oricărei judecăți se clatină și jur împrejurul său se lasă o noapte fără stele. In momentul în care nu se poate afirma nevinovăția nimănui — își spune el — ci numai culpabilitatea tuturora, în momentul în care fiecare om este o mărturie a vinovăției celorlalți, are loc deriziunea generală a valorilor. Căci cine poate condamna într-un univers în care nu există judecători și în care nimeni nu-i inocent? Dintr-o dată, lui Gelu Ruscanu i se pare că descoperă o lume în dezordine, fără coordonate morale sigure, fără nici un punct de reper solid. Acum viața îi apare ca o încarnare a zădărniciei, în care bucuria este făgăduiala unui moment, pe care nu o poți lega de nimic. „O fericire pe care nu o poți gîndi durabilă nu e fericire“ (pag. 327) exclamă eroul. Această imagine a lumii ruinează dorințele, stinge speranțele și aruncă o lumină întunecată asupra vieții. Or, Gelu Ruscanu nu poate accepta să trăiască în cîmpul pustiu al unei existențe pentru totdeauna neconsolate. Să simtă că nu e legat real de cei nedreptățiți, că nu e complet rupt de cei care nedreptățesc, că nu există nicăieri pe acest pămînt ceva și cineva cu care inima sa să se alle într-o complicitate umană — iată prea multe certitudini pentru mintea metafizică a lui Ruscanu. Sinuciderea lui Gelu Ruscanu e ultimul act dintr-o viață, dar e un act de viață și ca atare își are contradicțiile lui. Pe de o parte, alegînd moartea, Gelu Ruscanu face un gest de protest împotriva condiției umane în general, exprimîndu-și în acest fel dorința de a-și rămîne credincios siesi și absolutului de vreme ce nu mai poate rămîne credincios lumii. S-ar zice că exigența absolută sfîrșește prin a-l pierde, dar îl și măsoară; că în marea prăbușire de nădejdi pe care o semnifică sinuciderea lui Gelu Ruscanu, o singură idee este păstrată, și anume aceea a valorii eroului nostru. Dar, pe de altă parte, sinuciderea este și un act de lașitate, o abdicare în fața obstacolelor, care nu răscumpără nimic și nu depășește nimic, fiindcă nu-i o soluție, ci întruchiparea singeroasă a unei înfrîngeri.

Și astfel, Gelu Ruscanu, a cărui întreagă viață a fost îndîrjita încercare de a elimina din existența sa contradicțiile le ia cu sine, mai departe, în mormînt.

„Jocul ielelor“ este o dramă a inteligenței prinsă fără de scăpare în mecanismul unei logici orgolioase și consecvente în rigiditatea ei. Inexorabila înlănțuire a propozițiunilor lui Gelu Ruscanu devine inexorabila înlănțuire a motivelor pentru care eroul își va lua viața, disperat să constate că toate în existența lui și a lumii se întrunesc într-un paradox fără soluție. In adevăr, ferecat în cîmpul a numeroase alternative și nevăzînd nicăieri o rezolvare, Gelu Ruscanu trăiește o dramă care se închide în propriul ei cerc. Toată lumea e trăită, văzută, simțită prin conștiința acestor contradicții de neîmpăcat. Este, de aceea, un sentiment de tensiune în fața lucrurilor ce se întîmplă și a oamenilor care trec.

Adevărul este că resorturile dramei pe care o trăiește Gelu Ruscanu nu sînt în însăși structura lumii, așa cum crede eroul, ci în raporturile sale injuste, defectuoase cu societatea burgheză, raporturi întemeiate pe o concepție metafizică rigidă. El nu înțelege că omul trebuie să lupte deopotrivă contra rătăcirii de la un fapt la altul, ca și contra tiraniei unei idei absolute, dată odată pentru totdeauna. El nu înțelege că nici o formulă gata făcută nu ne va răspunde cînd un mijloc este legitim și cînd nu este și că ne revine de fiecare dată misiunea, grea dar nobilă, să judecăm mijloacele nu din punctul de vedere al unei morale abstracte ci din perspectiva concretă istorică a țelului care ne animă. Gelu Ruscanu nu înțelege că este absurd să te revolți și să vrei să penalizezi fenomenele fiindcă sînt făcute din laturi contradictorii; a suprima contradicția înseamnă a suprima viața. Totdeauna categoric, totdeauna tranșant, el nu admite mobilitatea și se arată înapt să privească fenomenele în conexiunea lor dialectică. Lui Gelu Ruscanu i se aplică foarte bine cuvintele lui Engels: „Pentru metafizician lucrurile și imaginile lor în gîndire — noțiunile, sînt obiecte izolate ale cercetării, care trebuie privite unul după altul, imobile, rigide... El gîndește numai în antagonisme nete: felul lui de a vorbi este «da, da, nu, nu»; tot ce e în plus vine de la necuratul“ (Engles, Anti-Dühring ed. II rom. pag. 27). De aceea acolo unde el visează o destășurare armoniasă și clarificată de forțe, întîlnește însă, bineînțeles, fapte care se exclud și se neagă, iar ceea ce lui Gelu Ruscanu i se pare a fi un adevărat scandal metafizic este însăși legea dezvoltării lumii și a societății.

Avem toate motivele să credem că, începută încă în timpul primului război mondial și desăvîrșită după cel de al doilea, această piesă vădește influența ideologiei clasei muncitoare. Iată de ce atunci cînd urmărim influența concepției marxist-leniniste asupra operei lui Camil Petrescu putem adăuga cunoscutelor opere scrise după 23 August („Bălcescu“ — „Un om între oameni“) și latura constructivă a piesei.

B. ELVIN

Camil Petrescu la masa de lucru.

Indatoriri ale scriitorilor tineri

(Urmare din pag. 1)

izolarea, închistarea în cadrul strîmt al individualismului, a înclinațiilor mărunte, intimiste. Artistul tînăr trebuie să-și demonstreze tinerețea și talentul tocmai în luptă cu spiritul de castă, cu individualismul, manifestări profund dăunătoare în artă, de care se vorbea în Raportul Comitetului Central al P.M.R., prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Căutarea febrilă, entuziastă și creatoare a modalității proprii de zugrăvire în artă a realității, este incompatibilă cu „tendința de a făuri opere pentru uzul unui cerc îngust de «aleși»“. Manifestîndu-se cu hotărîre împotriva modernismului și subiectivismului artei burgheze, prețuind critic valorile literare ale trecutului, înnoindu-și necontenit arsenalul mijloacelor artistice în vederea creării unor opere noi, cu adevărat revoluționare, legate de popor și apropiate sufletului și năzuințelor acestuia, — iată singura cale pe care scriitorul tînăr va atinge maturizarea și perfecționarea artistică.

In prezent — arată Raportul la cel de al III-lea Congres al P.M.R., prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — activitatea ideologică, munca de lichidare a înrîuirilor educației burgheze din conștiința oamenilor, este țărîmul principal al luptei de clasă, al luptei dintre vechi și nou. Tinerii scriitori sînt datori să acorde o utenție maximă clarificării lor ideologice, știut fiind că influențele ideologice străine și ostile socialismului — unele avînd rădăcini în trecut, altele apărute pe parcurs ca urmare a presiunilor exercitate de ideologia burgheză contemporană din țările capitaliste — se manifestă mai acut acolo unde lipsa contactului cu viața, lipsa de experiență și de maturizare artistică este mai accentuată. O călăuză sigură în înțelegerea și interpretarea realității și în lupta împotriva rămășițelor culturii burgheze o constituie pentru tînărul scriitor cunoașterea aprofundată a marxism-leninismului. Numai înarmat cu o asemenea cunoaștere, talentul acestuia va găsi o cale rapidă și fermă de dezvoltare, va depăși mai ușor faza dibuirilor și a căutărilor infructuoase, va ajunge mai curînd la deplină realizare.

Ținuta morală și etică a tînărului scriitor își are importanța ei specifică. Atitudinea de desconsiderare față de muncă, îngîmfarea, încrederea exagerată în posibilitățile „talentului“ și ignorarea procesului trudnic de elaborare și desăvîrșire a operei literare, viața dezordonată și zgomotoasă, spiritul de „boemă“, — toate acestea sînt în totală contradicție cu fizionomia morală a scriitorului comunist, chemat să zugrăvească oameni de tip superior și noile relații umane apărute ca urmare a mersului victorios al întregii societăți către socialism și comunism. Noile relații sociale statornicite în țara noastră favorizează dezvoltarea unor sentimente umane nobile și generoase. Legătura scriitorilor tineri cu viața și poporul spulberă definitiv imaginea artistului însingurat, a orgoliosului inadaptat din societatea capitalistă, ridicînd pe o înaltă treaptă sentimentul demnității adevărate, bazat pe înțelegerea deplină a faptului că a scrie înseamnă a te exprima nu numai în numele tău, ci și în numele întregului popor, care pășește cu încredere pe drumul socialismului și comunismului.

Cezar BALTAG

Eroul meu deși foarte cunoscut, e un anonim. S-ar părea că e o contradicție în termeni, dar numai aparentă. Notorietatea lui devine din faptul că e reprezentativ, fără să fie singular. El există multiplicat în nenumărate exemplare și-l întîlnești la fiece pas. In asemenea măsură este caracteristic pentru societatea noastră încît o și determină. Este expresia ei cea mai înaltă și înțelegerea fenomenului social, nou, nu e cu putință decît înăuntrul existenței lui. Este clar că mă refer la eroul clasei muncitoare. Acest erou are desigur o istorie, după mine, cea mai interesantă și semnificativă pentru un scriitor.

Numai că însăși noțiunile de „istorie“ și de „erou“ suferă o sensibilă modificare în accepția noastră actuală. Eram obișnuiți cu tipul de erou ieșit din comun, detașîndu-se net de restul muritorilor, tot așa cum istoria era concepută ca o succesiune fatală de evenimente, adesea sîngeroase în al cărei mers orb erau tîrîți eroii. Era un joc de forțe inexplicabile și tiranice care-i împingeau spre un sfîrșit ineluctabil.

A-l aborda pe eroul meu — adică al zilelor noastre — înseamnă în primul rînd a sparge acest cerc nefast. El a încetat să îndeplinească o simplă funcție pasivă, supus tuturor vicisitudinilor, acceptîndu-le ca pe ceva dat odată pentru totdeauna și ca atare de neschimbat. Intrarea lui în arenă înseamnă nu numai a gîndi altfel istoria, ci și a o făuri conștient, deliberat prin actele sale de fiecare zi. Acte care prin natura lor sînt constructive și pașnice. Prin aceasta el nu e mai puțin pasionant, căci bătălia pe care o poartă este dramatică și frumoasă nu numai prin ea însăși, ci și prin țelurile nobile pe care vrea să le atingă.

Extraordinarul eroului nostru constă tocmai în faptul că asemenea trăsături sînt comune și obișnuite la cei de o seamă cu el. De aci nu decurge nici monotonie, nici simplitate. De prima îl apără varietatea individuală, de cea de a doua... experiența scriitoricească. Am socotit totdeauna că poveștile despre „omul simplu“ — înțelegîndu-se prin asta omul din mulțime, anonim, — constituie o prejudecată, dacă nu chiar un subterfugiu care ascunde o lipsă de pătrundere și de cunoaștere a sufletului omenesc. Căci simplu se confunda adesea cu rudimentarul, cu sărăcia reacțiilor psihice, cu mărginirea. Acestei prejudecăți îi datorăm, cred, în bună parte, unele insuccese de la începuturile literaturii noastre realist-socialiste în zugrăvirea muncitorului, ca factor reprezentativ al societății actuale. Cînd nu era simplu, era prea complicat, ceea ce traducea în fond aceeași ignorare a universului său sufletesc.

Evident că această etapă este depășită. Figura muncitorului ca erou literar a căpătat și dimensiunea adîncimii, scriitorii realizînd progrese certe în sondarea umanității sale complexe. Mareș, Vițu, sînt tipuri obiectivate în planuri sufletești diferite, cu o coeziune de caracter, luminate pe dinăuntru, atît în acțiunile cît și în sentimentele lor. Dar prin acestea nu vreau să spun că portretul muncitorului a fost fixat în toată bogăția de nuanțe. Dealtminteri însăși fizionomia lui morală, psihologică și spirituală s-a dezvoltat într-un mod uimitor, în raport strîns cu condițiile sociale, cu devenirea sa ca factor decisiv în construirea realității socialiste. Cine a urmărit traseul pe care l-a parcurs, își dă seama că între punctul de plecare și cel la care a ajuns acum, este o distanță impresionantă. Nimic nu este mai concludent în această direcție decît experiența proprie. O experiență care se bizuie pe observație și documentare. Nu mai puțin decît în urmă cu șase ani mi-am petrecut mult timp într-o mare uzină siderurgică din capitală. Este adevărat că trăind printre muncitori am distins atunci destule trăsături pe care le cunoșteam din copilărie. Asta mi-a înlesnit un contact imediat și direct, dar nu m-a împiedicat să văd că la cei mai buni apăreau o serie de trăsături noi, revelatoare, dobîndite în cursul unui proces vast, dificil și intens de transformare.

Paralel cu construcția socialistă se producea un alt fenomen, extrem de interesant, de lărgirea sferei de cunoaștere. Pe de o parte, o sete de a cuceri cunoștințe cît mai variate, iar pe de altă parte un salt al conștiinței, exemplificat prin complexitatea problemelor morale care se puneau atît în viața personală cît și cea obștească. Era o solicitate permanentă de perfecționare, de depășire, pe care i-o cerea însăși realitatea socialistă, pe care trebuia s-o construiască nu numai cu mîinile sale, ci și cu gîndirea sa, cu un unghi de vedere din ce în ce mai deschis spre viitor.

După șase ani de zile, întoarcerea la aceeași uzină, în ciuda faptului că știam progresele realizate, mi-a provocat o surpriză și o tainică bucurie. M-am oprit asupra lui I.P. Era un bărbat tînăr, de vreo 30 de ani, absolvent al unei școli superioare tehnice, ajutor maistru la laminoare. Echipa pe care o conducea era compusă exclusiv din tineri, toți cu studii, cu lecturi. Cred că pot să redau aproape cu exactitate convorbirea avută cu el. Imi spunea: „Deosebirea dintre meșterul V. și meșterul R. este una de imaginație. Amîndoi sînt buni. Dar unul are imaginație, iar celălalt, nu. Să nu vă mire ceea ce vă afirm. S-ar părea că laminarea, adică întreg procesul tehnologic, se conduce după o serie de principii rigide, fie fizice sau mecanice și că aci nu încape fantezie. Vă înșelați. Unul din meșteri aplică principiile strict, în timp ce celălalt nu se limitează doar la atît, ci gîndește întregul proces mai *personal*, ceea ce i-a dat posibilitatea să aducă unele importante inovații, ținînd seama de aceleași principii. Vedeți dar că este o chestiune de imaginație.“

In discuții s-au mai amestecat și alți doi tineri care-l susțineau. Uitasem că mă aflu într-o uzină, că stăteam de vorbă cu niște muncitori. Aveam sentimentul că asist la o dezbatere științifică, atît prin nivelul ei cît și prin forma precisă, adecvată a expresiei, a ușurinții de a se mișca printre abstracțiuni. Aveam indiscutabil de-a face cu niște intelectuali, ale căror gusturi le-am putut verifica apoi, în brigăzile artistice de agitație, în preferința lecturilor.

Este un loc comun astăzi de a vorbi despre muncitori, și în deosebi tineri, care urmează studii universitare, manifestă un interes real pentru literatură, artă, muzică. Ei sînt din ce în ce mai mulți și de pe acum acest tip de muncitor a început să fie ilustrativ pentru epoca noastră. Am impresia că noi scriitorii, îndeobște, n-am tras concluziile necesare pe plan artistic, deoarece muncitorul mai este reprezentat fragmentar, fără a se înfățișa toate aspectele personalității sale. Cu alte cuvinte, am rămas la un punct fix, nedepășit al istoriei formației sale, în timp ce el s-a dezvoltat și a mers mai departe, îmbogățindu-și gîndirea și sentimentele.

Dacă literatura este o istorie a evenimentelor sufletești, atunci operele noastre nu-l oglindesc încă suficient tocmai pe acest erou reprezentativ, în stadiul actual. Este una din sarcinile urgente ale scriitorilor de-a acorda dreptul de exponent în literatură eroului care și-a cîștigat de mult acest drept în viața societății.

Ieronim ȘERBU

INTELECTUALITATEA NOUA

(Urmare din pag. 1)

știri, sînt un progres întrecînd huzurul puținilor privilegiați cezari de odinioară?

Revoluția cea mare e întemeiată pe această folosire a științei, ea aprinde stele electrice în fiece cătun, prin radio înlătură granițe și hotare de gînd, prin mașină ieftinește pîinea și îmbrăcămintea, înzecește rodul ogoarelor preschimbă cătranul din baierele adîncului în mătăsuri și mireasme de materii sintetice, iar *cartea* care păstra în secolele trecute superstiția ferecată cu dogme speculatoare la îndemîna cîtorva privilegiați obscurantiști, iat-o ajunsă, un drept al tuturor, proclamînd îndatoririle vieții — luînd în creștere prin răspîndirea tirajului o măreție ce nici că putea fi bănuită — în izbinda cu care pregătește temeinic noi generații. Comoară în casa oricărui muncitor! Căci aspectul cel mare asupra căruia niciodată nu vom stărui destul în realitatea fenomenului revoluționar ce ne înconjoară și ne depășește ca fapt de căpetenie al realizărilor sociale, fapt care îl putem însemna geografic cum se întinde pe harta globului terestru — *e stîrpirea neștiinței de carte, e dăruirea materială a școlii pentru toți.*

Noua înfățișare care revoluționar se realizează la noi, oglindește arta și intelectul poporului, ca o conștiință lucidă. O viață a părinților noștri, atît ne desparte de la Alecsandri, care a fost martor dezrobirii țiganilor și care a cîntat Pacea dintre munteni și moldoveni în versurile de horă: *Unde-s doi puterea crește* — pregătirea marelui apel ce va uni toate popoarele în conștiința intelectuală a lumii — în propovăduirea ce începe cu abecedarul de la sate pînă la castele. Paginile de adevăr clasic înalță munți de tiraj — de pe ale căror piscuri cetitorii ureă spre largi orizonturi descoperind izvoare de știință. Meseria literatului își descoperă îndatoririle cu *metodică* și conștiincioasă muncă, din care, luminate, noile generații de scriitori aduc recolta în snopi de adevăruri — ca o pîine — plivită de neghina vechilor prejudecăți. Imensitățile de cititori făuresc conștiința scrisului, se îndreaptă spre adevărurile sănătoase. Cartea bolnavă cade în uitare. Fantezia devine și ea o putere reală — imaginația creează util pentru de gînd. Precizia judecății frazează stilul, dăruind o frumusețe prețioasă, alta decît giuvaerurile uzatelor imagini convenționale. Cititorii au depășit faza în care inițierea le era făcută de scriitori cu pregătire inferioară marei culturi obștești. E firesc, cei tineri să fie recrutați cu prezență pe frontul muncii — în fabrică și pe ogor — laurii împletind cununi de spice. Răspunderi adîncite sînt legate de efectul educativ al cărții luminătoare. Aplicarea prin lege a îndrumărilor de folos obștesc a impus nu numai vaccinări și imunizări împotriva multor boli ce sînt social menite să nu mai dăinuie decît în amintirea trecutului, dar a legiuit poziții scrisului, deșteptare prin carte, de pe urma căreia popoarele se înalță la libertate.

Secretul ritmului cu care noile realizări în toate domeniile strădaniei omenești se înfăptuiesc tot mai multe, tot mai variate creațiuni pozitive, devine explicabil, ca o formulă de corelație matematică prin creșterea numărului de școlari. Intîia fabrică productivă de valori e școala, întîia unealtă a omului e cartea. Harul gîndirii purificat de zgura eresului își dovedește spornicile însușiri; ajungînd unealtă, cartea se dovedește *unealtă de pace*.

Insemn acest aspect nou pe care-l ia la noi scrisul contemporan, așa cum realismul primilor iconari a scos pe maiștrii picturii, cînd artiștii au pornit „în plin aer“ să zugrăvească adevărurile vieții — intrarea în realul muncii creatoare este caracteristic pentru vocațiunea scrisului social.

Scrisul nou a părăsit umbra din cotloanele bibliotecilor și reporterește trăiește azi în viața socială cu subiecte și preocupări dintr-a căror ucenicie ies meșteri calificați.

Inteligența și talentul nu rămîn un privilegiu speculativ, ci dovedesc rodul îndreptățit al muncii.

Contemplu viitorul care din prezent ne-a întrecut și crește nestăvilit mai departe — în lupta ce tinde să fie pace — spre a făuri frumusețe folositoare, și alături de toți înaintașii ce au avut ca ideal mai binele obștesc simt și caut să înțeleg vremea oamenilor, ce zămislește darnic creația, aducînd îndreptățire trăirii.

Adrian MANIU

SCRIITORII IN MIJLOCUL SPORTIVILOR

In cadrul manifestărilor culturale pe care Uniunea Scriitorilor le organizează în mod curent în cele mai largi mase populare, a avut loc, zilele trecute, la clubul „Dinamo“, o seară literară consacrată sportivilor.

Au participat un număr însemnat de sportivi, care alcătuiesc lotul olimpic al țării noastre și se pregătesc cu hărnicie și entuziasm pentru a reprezenta cît mai bine culorile patriei noastre la Olimpiada a 17-a a Sporturilor, ce va avea loc la Roma, în august 1960 și un grup de scriitori iubitori pasionați ai sportului, printre care: Dan Deșliu, Ion Bănuță, Ion Brad, Ștefan Iureș, Violeta Zamfirescu, au citit din versurile lor.

L-am văzut și pe Pîrvulescu Dumitru, campionul balcanic la lupte, și pe scrimeura Szabo Ecaterina și pe halterofilul Baroga și pe Elena Leuștean — care s-a clasat pe locul al treilea la gimnastică cu prilejul Olimpiadei de la Melbourne, — și pe boxerul Negrea, fost campion european, care, împreună cu Dobrescu, s-au clasat pe locul al doilea la Melbourne.

Atleții, boxerii, gimnaștii, halterofilii, luptătorii, scrimeurii și canotorii au ascultat cu mult interes versurile poeților noștri contemporani și i-au răsplătit cu binemeritate aplauze.

Traian IANCU

NOTE

Fragmentul „Increderea“ de Radu Tudoran („Luceafărul“ nr 15) se remarcă prin abordarea directă a tematicei majore: lupta comuniștilor, imediat după Eliberare, pentru industrializarea țării. Directorul Matei, eroul central pare-se al romanului, se angajează să pună pe picioare un șantier naval. Venind în contact cu oamenii pe care îi conduce, Matei se definește convingător. Portretele bine realizate, dialogurile sînt vii, rarele inconsecvențe de stil supărâ însă: o fată are o „turburător de vorbitoare ureche“!

★

Revistele acordă din ce în ce mai mult spațiu articolelor critice care se ocupă de tinerii poeți. In articolul său („Personalitatea tinerilor poeți“, „Luceafărul“ nr. 15), Dan Grigorescu pornește de la o intenție lăudabilă.

Nu putem spune însă că a dus-o la capăt.

E posibil ca Ion Cringuleanu Adrian Munțiu, Ana Șoit să fie poeți de talent, dar diferențierea, timbrul lor specific, citind articolul lui Dan Grigorescu nu le putem încă distinge.

„Optimismul juvenil“, „forța expresivă“, „marea simplitate“ pot fi la fel de valabile pentru mai toți poeții tineri, eventual și pentru mulți dintre criticii tineri.

★

Versurile celor trei tineri poeți publicate în „Contemporanul“ nr. 31, vădesc prospețime, flor liric numai cînd observația brută este convertită în imagini.

Angela Chiuaru, Darie Novăceanu, Vera Lungu păcătuiesc însă deseori prin inexactități și prozaisme.

Și dacă redactorii ar fi mai atenți, n-am mai afla din poezia lui Darie Novăceanu că „Tg. Jiu este al lui Brîncuși“, linia ferată se „întoarce prin Arad către Cluj“ și există un „oraș nou“ Paroșeni (un adevărat ghid turistic!), și nici n-am mai citi pasaje, din poezia Verei Lungu, dezarmant de prozaice, de genul: „Oamenii au netezit locul, / au adus cărămizi. / au ridicat schele, / și-a răsărit o fabrică“ etc., etc..

NATALIA MATEI „Oțelari“

„VALURILE DUNĂRII" ÎN MUNŢII BOEMIEI

Ne-am adresat realizatorului filmului „Valurile Dunării" care a repurtat recent, un succes de răsunet internaţional la Karlovy Vary, cu rugămintea de a ne comunica impresii şi păreri în legătură cu festivalul filmului, de la care s-a întors recent.

— Am participat, de fapt, la două festivaluri — două manifestări concomitente, Karlovy Vary după cum se ştie — şi anume în al 12-lea an de existenţă — e o competiţie internaţională în care concurenţii sînt reprezentanţi ai respectivei cinematografii naţionale, o competiţie a calităţii profesionale, a măiestriei artistice şi în primul rînd a nivelului ideologic al participanţilor. Este o manifestare de cultură sub semnul luptei pentru pace, pentru progres.

Celălalt festival, este „Festivalul Muncitoresc" care se desfăşoară în principalele oraşe din Cehoslovacia şi în special în marile centre industriale. Este un festival cu o participare impresionantă de public — au fost săli în care se întruneau pînă la 12.000 de spectatori, care au devenit ei înşişi adevăratul juriu ce dădea nota spectacolului. Astfel am luat contact cu un public internaţional (47 de ţări) la Karlovy Vary şi cu adevăratul public cehoslovac, exigent şi cald, manifestîndu-şi sentimentele de prietenie pentru poporul nostru, în centrele muncitoreşti. Trebuie să spun că publicul praghez, este cu totul deosebit de cel din toate celelalte oraşe : ne-a primit foarte rezervat, în timpul spectacolului a fost liniştit (aveam impresia neparticipării, intrasem la gînduri!) pentru ca la sfîrşit să ne facă o adevărată manifestaţie de entuziasm, să fim acompaniaţi pînă la ieşire de oameni care ne stringeau mîinile şi ne mulţumeau pentru munca noastră. Peste tot în timpul Festivalului Muncitoresc am fost primiţi de reprezentanţi de frunte ai vieţii culturale şi politice din regiuni şi oraşe care şi-au manifestat adînca prietenie faţă de poporul nostru şi faţă de realizările noastre. In oraşul Martin „Valurile Dunării" a fost acela care a deschis festivalul filmului muncitoresc.

— Cum a decurs prezentarea filmului „Valurile Dunării" în faţa juriului care i-a acordat premiul ?

— Creatorul unui film este pedepsit de propria sa realizare dacă aceasta nu corespunde nici măcar pretenţiilor lui, pentru că trebuie să-şi vadă filmul de foarte multe ori. Eu personal am văzut „Valurile Dunării", în ediţie încheiată, de cel puţin o sută de ori. Mă întreb care spectator ar rezista la un asemenea examen ?! Cea mai grea dintre aceste vizionări a fost însă cea de la Karlovy Vary. Era o sală de specialişti şi de critici cinematografici, capabili să observe cele mai mici defecţiuni. Sînt convins însă că cel care a văzut cele mai multe neajunsuri eram eu. Am avut senzaţia că filmul şi toată munca noastră e pe o masă de disecţie şi mărturisesc că deşi se spune că scena e dornică în emoţii faţă de actor, n-aş putea să compar emoţiile niciunei premiere cu cele pe care le-am avut aici.

De vorbă cu Liviu Ciulei

— Şi după vizionare ?

— Se pare că o judecată mult alterată efectiv nu mai este obiectivă şi am fost plăcut readus la realitate de interesul susţinut pe care l-au demonstrat după spectacol creatorii de filme şi în special presa cu care dealtfel am avut o întîlnire imediat după spectacol. Prezenţa a circa 125 de gazetari între 12 şi 3½ noaptea vădeşte interesul pe care realizările prezentate de ţara noastră, „Homo Sapiens" şi „Valurile Dunării", le-au stîrnit. După informaţia pe care şeful delegaţiei noastre, tov. Paize a făcut-o asupra „scurtei istorii" a cinematografiei noastre, după întrebări asupra reflectării actualităţii în filmele româneşti, discuţia s-a îndreptat spre probleme de creaţie. S-a remarcat faptul că în filmele noastre apar figuri tipice, reprezentative pentru poporul nostru.

— S-au emis, fireşte, opinii asupra protoganiştilor şi actorilor filmului.

— Pot spune că s-a subliniat realizarea economică dar cuprinzătoare a relaţiilor cuplului masculin Toma—Mihai, atent urmărit de prezenţa Anei. S-a menţionat ca o notă de bun gust evitarea construcţiei, caracteristică dramaturgiei burgheze, bazată pe clasicul triunghi. S-a remarcat tipicitatea personajelor secundare şi epizodice şi a rezolvării cinematografice a momentelor de tensiune care marchează momente cruciale în evoluţia conştiinţei personajelor fără a eşua în elemente de aventură, în obstacole — suspens nervos ca scop în sine. Am primit critici pentru că n-am rezolvat finalul prin prisma personajelor ci ca evenimente detaşate care deşi bune rămîn adiacente existenţei eroilor.

— Ce ne puteţi spune despre felul în care aţi rezolvat problemele de regie ridicate de această producţie ?

— S-ar părea că cinematografia izbuteşte prin specificul ei să se elibereze în cea mai mare măsură de ceea ce este convenţia artistică acceptată de la bun început. Publicul spectator este mai tentat decît la teatru, să zicem, să creadă că pe ecran se desfăşoară lucruri întîmplate „chiar aşa" în viaţă. Fiecare epocă îşi impune după ritmul şi aspiraţiile ei o exprimare cinematografică, anumite mijloace artistice. Trăim în epoca construirii socialismului şi trebuie să găsim mijloace noi pentru a exprima veridic această epocă în toată complexitatea şi măreţia ei. Numai cu mijloare cinematografice utilizate acum 30 de ani nu vom putea ajunge la inima spectatorului de azi, nu vom izbuti să transmitem noul. Viaţa s-a schimbat şi odată cu ea s-a schimbat şi „verosimilul cinematografic". Problema principală care a stat la baza concepţiei regizorale în filmul „Valurile Dunării" a fost reflectarea prin prisma cîtorva caractere a tendinţelor epocii din preajma eliberării ţării noastre. Era o problemă de atentă dimensionare între particular şi general, de raport între important şi secundar. Figurile prezentate trebuiau să se profileze pe fondul concret al pei jului istoric oglindind veridic şi artistic gîndurile care animau pe luptătorii pentru eliberare. Desigur, aceste idei generale trebuie să facă preocuparea creatorului oricărei opere de artă. Aşa cum sculptorul cu o singură atitudine imobilă trebuie să transmită instantaneul esenţial al unui întreg proces în mişcare, aşa şi regia prin fragmentele de viaţă pe care le construieşte, urmăreşte ca printr-o emoţie unică şi directă, prin fiecare element care ocupă loc în mişcare să transmită un mesaj major. In cadrul cinematografic uneori se află o masă de oameni, alteori numai trei sau numai unul şi cîteodată numai un obiect. Şi în fiecare din aceste cazuri trebuie să găseşti mijlocul ca personajul sau chiar obiectul să nu tacă ci să povestească un lucru simplu dar plin de înţelesuri. „Limbajul cinematografic" cred că este tocmai învierea elementelor pe care le prezinţi nu pentru „frumuseţea" lor, nu pentru „armonia lor estetică" ci pentru gîndul pe care îl transmit. Fiecare fracţiune de secundă înregistrată vizual de spectator trebuie, cred, să declanşeze în conştiinţa lui un învăţămînt, o cantitate de cunoştinţe, ce duc la asociaţii care nasc comparaţii cu viaţa lui de fiecare zi.

— Care sînt părerile de sinteză, concluziile în legătură cu această competiţie internaţională ?

— O astfel de competiţie te pune în faţa realizărilor, a diferitelor faze în care se găsesc diverse cinematografii şi-ţi dă posibilitatea de a cuprinde, pentru ca să vorbim cinematografic, într-o mişcare panoramică amplă, profilul cinematografiei mondiale. Aceasta te încarcă cu concluzii care poate e prea devreme să-le enunţ dar care sînt sigur că prin sedimentare vor contribui în mod director la exigenţele critice pe care orice creator trebuie să le aibă faţă de munca sa. Foarte multe scene proaste din filmele văzute erau rezultatul unei palide adînciri a problemelor de viaţă. O rezolvare cît de profesională nu poate salva o situaţie ce nu oglindeşte realitatea care nu vorbeşte despre un adevăr semnificativ. Creatorul de artă trebuie să transmită prin elemente specifice ţării lui, fapte şi gînduri care se pot generaliza major şi care pot îndruma aspiraţiile oamenilor spre socialism şi pace.

Adriana ILIESCU

Liviu Ciulei pe platoul de filmare.

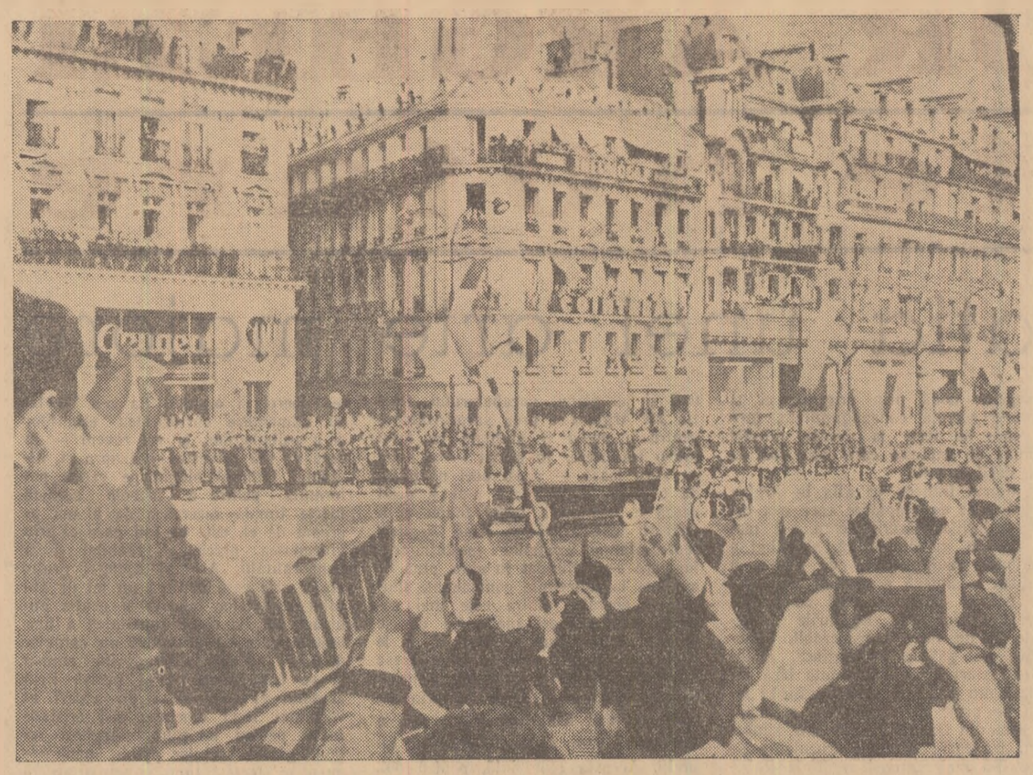

Cadru din filmul „Intîlnire cu Franţa"

FILM

Intîlnire cu Franţa

Serghei Iutkevici realizează de data aceasta un film documentar. Un moment artistic la înălţimea evenimentului politic pe care-l consemnează : vizita lui Nikita Hruşciov în Franţa. Este o dublă bucurie pentru spectator : întîlnirea cu premierul sovietic, şi cea cu un mare cineast al timpurilor noastre. Artistul, omul de cultură, prietenul Franţei, care este Serghei Iutkevici devine pentru noi un ghid preţios în această călătorie. El dezvăluie subtil, semnificaţia majoră a fiecărui instantaneu reportericesc. Călătoria la Dijon — oraşul erou — care a rezistat încercuirii nemţilor, intrînd în istorie, e tot atît de instructivă ca şi un scurt popas în sala Păcii şi a Războiului din Versailles. Pentru că nimic, nici un fapt, nici un monument nu e inventariat neutru, ci tălmăcit şi inteligent comentat. Prima dimineaţă la Marsilia. Copiii care-l întîmpină pe înaltul oaspe cu flori, cu daruri.

Populaţia aclamă frenetic. In ajun un muncitor fusese înjunghiat în timp ce lipea un afiş de bun venit pentru înaltul oaspe. Iată ochiul atent al reporterului, care descifrează în fapte complexitatea, dialectica lor : un francez plătise cu viaţa dragostea pentru Uniunea Sovietică. Dar în această dimineaţă însorită nu unul ci sute de mii de oameni simpli intonează, ca un salut fierbinte, entuziast, Marseilleza. Cîntecul de libertate izvorît cu două sute de ani în urmă de aici, din marele port, capătă acum, în condiţiile amintite semnificaţii majore. Regizorul face analogii subtile, compară, invită spectatorul la reflecţii. Din arhiva cinematografică el foloseşte documente înfăţişînd lupta francezilor împotriva ocupanţilor nemţi, instantanee din „Maquis" etc. Retrospective emoţionante reînvie spectatorului glorioasele tradiţii revoluţionare : iată, patinate de vreme, imagini ale comunarzilor. Filmul se adresează cu discreţie dar fermitate, milioanelor de cetăţeni cinstiţi ai Franţei.

Istoria nu poate fi uitată. Ea trăieşte în ochii acestor foşti luptători ai rezistenţei, în ochii acestui fiu de comunard din str. Marie-Rose care şi-l aminteşte pe Lenin. Documentarul însoţeşte pe Nikita Hruşciov de-alungul călătoriei sale prin această Franţă, a oamenilor simpli, care n-au uitat nici lupta comună împotriva nemţilor, nici prietenia puternică ce leagă cele două popoare. De aceea un loc important îl ocupă declaraţiile oamenilor muncii din Paris, sau ale unor personalităţi progresiste din cultura Franţei în legătură cu sosirea premierului sovietic. Aparatul de filmat înregistrează o suită de portrete remarcabile : un miner vorbind în faţa microfonului, un oţelar care relatează că datorită comenzilor comerciale ale Uniunii Sovietice, uzina lor a putut relua lucrul; un pensionar comentînd ştirea venirii lui N.S. Hruşciov din ziar, un trecător anonim de pe străzile Parisului salutînd afişul, canonicul oraşului Dijon căruia i se interzice brutal întîlnirea cu Nikita Hruşciov. Iată valori umane modeste, dar importante pentru noi, întrucît prin intermediul lor cineastul dă o imagine exactă a poporului francez iubitor de pace şi progres. Iutkevici ne conduce pe străzile celebre ale oraşelor franceze, ne face să poposim lîngă monumente impunătoare, ne covîrşeşte cu interesul său viu, activ pentru pictorii Franţei. Străbatem cu el cheiurile cenuşii ale Senei, străzile pitoreşti ale Cartierului Latin, poposim lîngă tablourile Louvrului, completăm cu picturile lui Manet, Degas, Van Gogh, aspectele variate ale strălucirii pariziene.

In această competiţie plastică e prezent şi caricaturistul contemporan Jean Effel, ale cărui desene — saluturi pentru vizita păcii — sînt introduse armonios în cuprinsul filmului.

Un desăvîrşit bun gust, un simţ al măsurii, rafinament, — iată ce-l caracterizează pe regizor în incursiunea sa artistică. Trei dintre cei mai virtuoşi operatori documentarişti : D. Kaspli, V. Kiselov, V. Troşkin, şi-a adus contribuţia la această remarcabilă realizare a studiourilor sovietice.

Alice MANOIU

Muzica distractivă

Pe cînd mă aflam ca student, într-un cămin, un coleg dădu într-o dimineaţă buzna în camera mea. Ţinea în mînă o bandă de magnetofon, iar privirile-i căutau, lacome, spre aparatul care se afla lîngă masa mea de lucru. „Bună ziua" uitase a spune.

— Dragă, am o muzică „valabilă"! Nu vrei să mi-o pui la rîşniţa ta ?

Manierele şi limbajul amicului nu mă mirau — ne obişnuise de mult cu ele... Mă miră însă interesul subit pentru muzică al acestui găligan spilcuit pe care noi, colegii lui, nu mai ascultînd muzică nu ni l-am fi putut imagina.

— Şi ce ai vrea să ascultăm?

— Ceva clasa una : înregistrări americane şi italiene de jazz.

Entuziasmul, bineînţeles, mi se răci.

— Dragă, făcui eu, încercînd să rămîn amabil, mi se pare că nu e nevoie să organizăm audiţii speciale de muzică distractivă. E suficient să învîrteşti butonul aparatului de radio. „Bucureştiul" îţi va oferi muzică distractivă pe săturate... Ba poate şi mai mult.

— Tot încuiat ai rămas. Nu ştii decît de clasicii tăi şi de muzica grea.

— Greşeşti... Încercai eu să-i răspund în spiritul aceleiaşi amabilităţi de gazdă. Un jazz bun, pe Armstrong sau pe Mantovani, toate acestea le ascult cu plăcere. Dar şi cu măsură. E ca şi o plimbare sau o glumă pe care ţi le îngădui din cînd în cînd pentru a te destinde. N-ar fi însă puţin cam deplasat să nu te preocupe decît plimbările şi glumele ? Cam aşa îmi apar mie unii amatori înverşunaţi ai jazzului. Muzica adevărată le rămîne străină, aşa cum le rămîne trîndavilor sensul adevărat al vieţii.

— Vorbeşti în numele unui pumn de aleşi, stimabile. Muzica voastră grea o ascultă doar cei care îşi pot pierde vremea să-i descurce încîlcelile. Dar este oare timp pentru aşa ceva în epoca noastră cosmică şi atomică ? Jazz-ul, da, el, exprimă spiritul epocii noastre.

— Ce spui, dom'le? Mai întîi, cu ce drept te erijezi în exponent al tineţului ? Se prea poate ca prietenii tăi să fie, cu toţii, posedaţi ai jazz-ului, dar închipuie-ţi că majoritatea covîrşitoare a prietenilor mei — nemuzicieni — trăiesc în cultul lui Mozart şi Beethoven. Aş putea deci pe baza experienţei personale, să-ţi spun — şi cu cel puţin aceeaşi convingere — o teză diametral opusă. Cît despre acel spirit al epocii pe care îl exprimă jazz-ul, aici sînt într-o măsură de acord cu tine. Pentrucă jazzul decadent din Occident oglindeşte, după părerea mea, ceea ce este mai puţin pozitiv în epoca noastră, şi mai ales ceea ce este caracteristic mentalităţii civilizaţiei capitaliste : sărăcirea lăuntrică a omului, exacerbarea senzualităţii, ritmul furios şi trepidant al vieţii cotidiene, iar uneori cel mai agresiv huliganism.

Interlocutorul meu, de obicei sensibil la argumentele ideologice, încetini ofensiva :

— Dacă-i aşa, cum îţi explici totuşi marea lui influenţă, aproape epidemică, asupra tineretului ?

Jazz sau Beethoven ?

— Pericolul muzicii decadente există în adevăr pentru o bună parte a tinerilor. Iată cum îmi explic eu acest fenomen : în tineretul nostru clocotesc imense energii vitale, acele energii proprii vîrstei în genere şi unui tineret socialist îndeosebi. Mania jazzului este pentru mulţi un mod de cheltuire a acestor energii, mai bine zis mijlocul cel mai comod pe care-l găseşte la îndemînă cel ce nu caută forme mai creatoare şi mai demne de valorificare a puterilor interioare. Apoi jazz-ul, ca de altfel muzica distractivă în genere, vine în întîmpinarea acelei firesti tendinţe, existente în fiecare dintre noi, spre amuzament, joc, destindere. Numai că la unii această tendinţă capătă o puternică colorat. frivolă. Nici că există teren mai bun de încolţire a influenţelor mentalităţii burgheze, cu atît mai mult cu cît rădăcini ale unei asemenea mentalităţi, trecutul a lăsat din belşug în conştiinţa noastră.

— Eşti aşadar împotriva jazz-ului, a muzicii uşoare?

— Mă înţelegi greşit. Sînt numai împotriva pasionării unilaterale pentru jazz, pentru spiritul distractiv în muzică. Ascultarea unui jazz de calitate e un lucru cît se poate de *plăcut, dar jazzomania falsifică, pervertează. primitivizează sufletele.* In ordine muzicală progresul spiritual al tineretului poate fi favorizat numai de muzica marilor valori umane, şi aceste valori sînt exprimate în primul rînd de acea muzică pe care ignoranţa a denumit-o „grea". Oricît mi-ar place Armstrong şi Ellington, asta nu mă va împiedica să recunosc că desăvîrşirea umană a tineretului nostru se poate totuşi face numai prin Mozart şi Beethoven, Wagner şi Enescu. Adică prin muzica de acest fel. Ceea ce spun eu acum ar putea fi apreciat de unii ca un excesiv rigorism. Să încerce însă aceştia a transpune pe plan literar situaţia din domeniul muzicii. Să afirme cu alte cuvinte că nu este atît de important prin ce mijloace se face educaţia gustului literar. De ce însă ceea ce în literatură ar fi luat drept o monstruoasă anomalie să constituie în educaţia muzicală un fapt tolerabil ?

— Şi ce, făcu puţin isteric, vizitatorul meu, vrei să se interzică oamenilor să asculte muzică de dans? După tine numai în felul acesta pot să-i constringi a-i asculta pe Mozart şi Beethoven, ai tăi...

— Iar mă înţelegi anapoda. Nu pentru interzicerea unor genuri de muzică — trebuie luptat, ci pentru o cît mai masivă răspîndire în păturile largi, a muzicii adevărate. Căci de îndată ce omul prinde gustul adevăratei muzici, nu-l mai poţi desprinde de aceasta. Şi din clipa asta singur va distinge muzica bună de muzica-marfă. Şi apoi nu e vorba de a lichida genul distractiv — cine ar putea pretinde o asemenea absurditate? E vorba numai ca el să ocupe în viaţa oamenilor locul pe care îl merită, iar nu să acapareze toate preocupările lor muzicale. De altfel aceasta este însăşi direcţia revoluţiei noastre culturale. Mă mîhneşte desigur cînd văd ignoranţi agresivi care proclamă jazz-ul ca muzică a epocii noastre şi pot să declare fără a roşi, că lor Bach sau Wagner nu le spune nimic — mă gîndesc la nenumăraţii mei prieteni, cunoscuţi sau necunoscuţi — muncitori, ingineri, medici, studenţi — care ascultă cu evlavie muzica marilor clasici sau aspiră din toată fiinţa lor a ajunge s-o înţeleagă. Aceştia erau ieri foarte puţini, azi sînt incomparabil mai mulţi, iar mîine numărul lor va fi şi mai mare. Muzica bună va alunga, neîndoios, gustul frivol şi facil. Exemplarele de felul tău vor fi atunci aidoma „plosniţe," lui Maiakovski — relicve de muzeu ale unor vremuri pentru totdeauna apuse.

Uşa fu trîntită cu furie iar eu mă trezii singur în cameră.

George BĂLAN

Despre om şi automatizare

Interviu cu acad. prof. Gr. C. Moisil

(Urmare din pag. 1)

Trecerea de la propoziţia „plouă" la una din propoziţiile „e adevărat că plouă" sau „e fals că plouă" e de acelaşi tip cu trecerea de la un calcul la programarea acelui calcul.

Avem şi judecăţi de tipul : propoziţia „propoziţia «plouă» e falsă", e falsă". Ultima judecată seamănă cu programarea programării unui calcul. Şi aşa mai departe.

După cum atribuirea unei valori logice (adevărul sau falsul) propoziţiei „plouă" creează un şir infinit de propoziţii, tot astfel operaţia de programare creează şi ea un şir infinit de operaţii. Nu putem avea o programare care să cuprindă acest şir infinit de programare a programului programării... după cum nu are sens (adică conduce la paradox) vorba „mint".

Să mai luăm un exemplu. In ultimele decade studiul axiomelor geometriei, ale axiomelor analizei matematice, ale axiomelor logicii şi altele a făcut ca cercetările privind diferenţele şi asemănările între două discipline să fie curente. Totalitatea teoremelor care vorbesc despre teoremele unei discipline constituie o nouă disciplină ştiinţifică — meta-disciplina. Trecerea de la disciplină la meta-disciplină are o asemănare de netăgăduit cu trecerea de la un calcul la programarea acelui calcul. Această asemănare aruncă o lumină asupra locului pe care-l are omul în cadrul industriei automatizate : locul său e acela de programator al acestei industrii.

— Care sînt posibilităţile „creatoare" ale maşinilor automate ?

— Ele depind tot de om, mai bine zis, de posibilităţile omului de a construi maşini automate cît mai perfecţionate. Vă voi da un exemplu. L-am cunoscut de curînd, la Leningrad, pe profesorul Andreev, un eminent lingvist. Impreună cu alţi oameni de ştiinţă, el se ocupă cu rezolvarea problemelor puse de construirea unei maşini pentru acumularea de informaţii. Maşina trebuie să citească, să memoreze, să compare datele introduse cu cele înmagazinate, să arunce materialul fals, ca şi cel de acum înmagazinat şi să clasifice datele reţinute. Se studiază deocamdată concepţia maşinii care să servească trei discipline : lingvistică, jurisprudenţă şi radioelectronică. Una din problemele deosebite care se pun pentru construirea unei asemenea maşini este de ordin lingvistic şi anume crearea unui limbaj al informaţiilor foarte precis şi laconic. In ciuda complexităţii acestei maşini, de capacitate creatoare nu dispune automatul, ci colectivul care l-a realizat. *(Ne permitem în complectarea acestei idei să transcriem din referatul „Automatică şi omenire" prezentat de academicianul sovietic V.A. Trapeznikov la Congresul de la Moscova al Federaţiei internaţionale de comandă automată : „Nu poate fi socotită imposibilă realizarea unui automat care, pe baza totalităţii datelor empirice, încercînd diverse ipoteze, să elaboreze teorii armonioase care să explice datele rezultate din experienţă într-un anumit domeniu. Or, o asemenea activitate este considerată astăzi ca o adevărată activitate creatoare... Desigur orice maşină, inclusiv maşina automată, nu este decît un instrument al activităţii creatoare a omului. Dar ea poate să uşureze această activitate, să o lărgească şi să o ridice la un nivel care astăzi nu poate fi închipuit". — Referat publicat în „Economiceskaia Gazeta" din 29 iunie).*

— In legătură cu această maşină a savanţilor din Leningrad, credeţi că automatele joacă un rol deosebit în scutirea omului, în special, de operaţii care necesită o gîndire formal-logică ?

— Da. Domeniul gîndirii formal-logice este extrem de vast. De exemplu, traducerea mecanică dintr-o limbă în alta, care se poate efectua cu ajutorul maşinilor automate *(vezi în legătură cu această problemă articolul „Preliminariile traducerilor automate de acad. Gr.C. Moisil în „Limba română nr. 1/1960, articol care se adresează şi nespecialiştilor)* sau interesantele căutări ale chiberneticianului american Shannon. Fiecare posesor al unui post telefonic nu vorbeşte cu toţi abonaţii centralei, ci cu un număr limitat. După un anumit timp, maşina electronică poate înregistra numerele cu care fiecare abonat vorbeşte mai mult. Ca rezultat al acestei aproximări făcută automat, centrala telefonică nu va mai trebui să mai ţină la dispoziţia abonaţilor toate circuitele, ci, numai cele cu care vorbeşte în mod obişnuit. In felul acesta se obţine o deosebită uşurare a sarcinilor centralei telefonice, dînd posibilitate unui serviciu prompt. Cu alte cuvinte, centrala „s-a învăţat" să-l servească pe abonat.

— Poate mai conştiincios decît operatoarele de la 03.

— Desigur. Comparaţia pune în evidenţă şi limitele unei asemenea maşini care nu poate să zîmbească, să iubească, să aibă capricii. Orice copil îi este superior. Operaţia simplă de a da cu banul nu poate fi făcută nici ea de maşină care este în imposibilitate să scoată un număr la întîmplare. Astfel de şiruri de numere la întîmplare apar în natură. De exemplu, în radioactivitate. De asemeni apar la jocurile de noroc. Atunci cînd avem nevoie ca maşina să utilizeze un şir de numere la întîmplare, acestea trebuie să-i fie furnizate de noi. Astfel s-au creat tabele de şiruri de numere la întîmplare. In legătură cu aceasta să vă spun şi o curiozitate. Teoria jocurilor de noroc se încadrează în capitolul calculului probabilităţii. Ea are o vechime de peste două veacuri.

— Pascal s-a ocupat, mi se pare, primul ?

— Da. Nu trebuie făcută însă confuzia, dat fiind apropierea de termen cu „Teoria jocurilor" care datează de cîţiva ani. Această teorie este un studiu preliminar al unor modele abstracte al fenomenelor economice. In ultimii ani, posibilitatea întrebuinţării maşinilor de calcul în economie a condus la formularea matematică a unor probleme de economie. Rezolvarea lor, care cere un volum mare de calcule ce se fac cu maşini electronice de calcul, poate duce la mari economii. Aceasta a făcut ca multe fenomene economice să fie studiate matematic. Teoria jocurilor este unul din capitolele noi ale matematicii, capitol cu mare viitor şi care ne interesează deosebit dat fiind sarcinile mari care se pun economiei noastre în lumina Congresului partidului.

— Ce lucrări se vor întreprinde în domeniul automaticii pe baza indicaţiilor celui de al III-lea Congres al P.M.R. ?

— Din raportul prezentat la Congres de tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej şi din discuţiile care au avut loc cu acest prilej a reieşit importanţa ce se acordă automaticii ca o sarcină importantă a industriei noastre. Iată de ce trebuie începută o muncă amplă de informare şi adaptare la condiţiile ţării noastre, de proiectare şi construire a instalaţiilor automatizate, de educare şi instruire a inginerilor, tehnicienilor şi muncitorilor în utilizarea aparaturii şi instalaţiilor automatizate. Un rol deosebit revine Comisiei de automatizare a Academiei R.P.R., institutelor tehnice superioare, facultăţilor de matematică şi fizică precum şi altor facultăţi.

Sarcinile ce revin fiecăreia dintre aceste unităţi sînt expuse clar în documentele Congresului şi de traducerea lor în viaţă se va ocupa Comitetul pentru tehnica nouă, recent înfiinţat.

Colectivul de sub conducerea mea se va ocupa de studiul circuitelor cu tuburi electronice, cu tranzistori şi cu inele magnetice. Deasemeni vom studia circuitele cu elemente pneumatice şi hidraulice şi circuitele cu parametroni. Aceste tipuri de circuite au reieşit ca fiind foarte importante pentru industria noastră din discuţiile Congresului. Studiile noastre teoretice sînt puse la dispoziţia institutelor de proiectare pentru conceperea de scheme noi şi pentru verificarea schemelor existente. Pe de altă parte colectivul nostru a început să lucreze anumite probleme de economie cu ajutorul calculului matematic. Deşi această muncă este la începutul ei, totuşi am obţinut rezultate care au dus la economii în sectorul industrial. De exemplu, în planificarea transporturilor, în reprofilarea unor întreprinderi etc.

— Aţi participat recent la primul congres al Federaţiei internaţionale de comandă automată care a avut loc la Moscova (ziarul englez „Daily Herald" considera alegerea Moscovei ca un fapt simbolic, „merit al realizărilor sovietice în acest domeniu"). Ce ne puteţi spune despre lucrările Congresului şi participarea delegaţiei romîne ?

— Primul congres al Federaţiei a cunoscut o largă participare. Au fost prezenţi la Moscova 1111 delegaţi din 29 de ţări. Au fost prezentate 274 de comunicări. Chiar şi aceste cifre vă pot da o imagine a importanţei congresului. Nu voi intra în amănunte, mai ales că Academia R.P.R. a consacrat o şedinţă specială rapoartelor asupra Congresului de la Moscova. Declaraţia romînă a fost compusă din 23 de oameni, oameni de ştiinţă bine cunoscuţi ca şi tineri cercetători. Referatele prezentate de noi au fost bine primite. După congres am fost invitaţi să vizităm unele oraşe sovietice, să ţinem conferinţe. *(Tov. profesor Moisil este modest. Din relatările presei româneşti şi sovietice, cunoaştem deosebitul interes stîrnit de comunicările delegaţilor romîni. De asemeni, tovarăşul Moisil a ţinut, la invitaţia gazdelor, o conferinţă intitulată „Automatizarea ştiinţei şi ştiinţa automatizării", conferinţă care s-a bucurat de mult succes. Unel idei expuse în conferinţă sînt cuprinse în acest interviu).* In legătură cu participarea delegaţiei noastre la congres, vă voi da o cifră : după numărul lucrărilor publicate în teoria algebrică a mecanismelor, R.P.R. este a treia ţară dn lume, imediat după Uniunea Sovietică şi Statele Unite, conform unei statistici întocmite în U.R.S.S. *(Precum se vede, tovarăşul profesor preferă limbajul obiectiv al cifrelor, grăitoare asupra succeselor ştiinţei româneşti în ultimii ani).*

De altfel, am putut aprecia prestigiul de care se bucură ştiinţa românească şi în cursul conferinţelor pe care le-am ţinut, nu de mult, la Paris, în cadrul Sorbonei, la Grenoble şi Poitiers.

Vreau să mai subliniez spiritul de cooperare care a domnit la congres, emulaţia dintre savanţii veniţi din 29 de ţări *(Iată cîteva amănunte relatate de presă. La Congres a participat o delegaţie unită a Germaniei. Nu s-a pus nici un moment problema reprezentării Taivanului, fiind prezenţi savanţi Chinei Populare. Iar în ceea ce priveşte valoarea contribuţiei savanţilor sovietici, iată ce scria „Daily Herald" în articolul din care am mai citat : „Extinderea automatizării în U.R.S.S. va contribui la creşterea în aşa măsură a productivităţii muncii, încît la sfîrşitul actualului plan şeptenal, Rusia va fi în stare să ajungă din urmă cea mai dezvoltată ţară capitalistă, Statele Unite, şi în acelaşi timp să pună baza tehnică materială a comunismului.")*

Terminînd de transcris răspunsurile academicianului Moisil ne-am amintit de temerile unuia din creatorii cibernetici, profesorul Norbert Wiener. Savantul american îşi punea problema dacă, la un moment dat, ca şi în legenda ucenicului vrăjitor, maşina automată nu-l va depăşi pe om. „Problema este — spunea Wiener — dacă omul va putea să afle de fiecare dată şi la timpul potrivit cuvîntul magic ?". Acest „cuvînt magic" va fi găsit întotdeauna, nu avem motive să fim pesimişti. Increderea în om, în posibilităţile lui este permanent prezentă în răspunsurile acad. Moisil care nu se îndoieşte niciun moment că maşina automată creată de oameni va fi stăpînită de oameni.

Sergiu BRAND

discul

HAYDN, BEETHOVEN, BRAHMS, PROKOFIEV, ŞOSTAKOVICI în interpretarea Orchestrei simfonice a Filarmonicii de stat din Leningrad sub conducerea lui Evghenii Mravinski, iată cîteva din noile discuri cu muzică simfonică sosite din Uniunea Sovietică. Amatorul de muzică înregistrată pe disc are cu această ocazie prilejul de-a putea asculta, în excelente condiţiuni tehnice, (datorită acurateţii ce caracterizează discurile sovietice), celebra orchestră din Leningrad interpretînd sub bagheta artistului uimitor care este Evghenii Mravinski lucrările unor compozitori atît de feluriţi şi îndepărtaţi ca timp şi specific al creaţiei lor.

Atît în „Simfonia 101" de Haydn cît şi în Simfonia a 6-a, „Pastorala" de Ludwig van Beethoven, Evghenii Mravinski conduce magistral. Inregistrarea discului cuprinzînd „Simfonia 1-a" de Johannes Brahms se remarcă prin sobrietatea şi dramatismul reţinut cu care Mravinski traduce ideile compozitorului. Eleganţa şi transparenţa interpretării „Simfoniei a VI-a" de Serghei Prokofiev face palpabilă cu o deosebită pregnanţă sclipirea ironiei fine a neuitatului muzician. Tulburător şi tumultos, Mravinski conduce măreaţa „Simfonie a XI-a" („Anul 1905") a lui Dmitri Sostakovici, făcînd să răsune cu o putere unică răscolitoarele teme ale cîntecelor revoluţiei din 1905.

TUDOR ARGHEZI
peste hotare

Semnificația unei arte majore

Impresiile pe care le poate încerca un cititor francez în fața poeziei lui Tudor Arghezi sînt complexe. El va resimți, mai întîi, prestigiul unui limbaj și uimirea în fața unei sensibilități, care-i erau pînă acum necunoscute; sau îl vor impresiona, poate, în primul rînd, vocabularul cu străluciri surprinzătoare, dăltuit în reliefuri variate și imperecheri imprevizibile de cuvinte. Insist asupra acestei noțiuni de cuvinte pentru că îmi pare că întreaga artă a poetului se concentrează aici. In opera lui Arghezi se simte cît de organică este voința lui ca orice idee, orice elan efectiv, orice scăpărare a imaginației să conveargă și să se întrupeze în cuvînt. Totdeauna dominate, cuvintele nu-l depășesc niciodată pe poet și nici nu-l evită. Elipsele, inversiunile, intruziunea termenului rar sau argotic, întorsăturile în același timp arhaizante și moderne, nu sînt folosite decît pentru a da viață, pentru a fi lucrul însuși. E o adecvare strînsă între literă și spirit, fără de care poemul nu poate exista. Potrivnic unei epoci care se mulțumește prea ușor cu fragmentarul și care se abandonează impulsului necontrolat, poemul lui Arghezi se vrea cu totul realizat. El izbutește să se spună, chiar atunci cînd atinge limita exprimabilului. Aceasta nu e o calitate minoră. Și apoi, ca o recompensă a acestei lungi străduanii, meșteșugarul aduce în potrivirile sale mult pămînt românesc, și din cel mai fertil. E, pentru noi, o fascinantă noutate în poezia lui Arghezi, căci Romînia, care cunoaște bine Franța, e puțin cunoscută de aceasta. Nu mă îndoiesc că lirismul lui Arghezi, prin asprimea sa particulară și prin strălucirea sa, va uimi pe francezi, care, de cîteva generații, s-au dezobișnuit de un asemenea fel de poezie. Aceeași reacție de uimire o vor trezi acea nuditate a tonului, acea dezvăluire a profunzimilor omului, acea dură denumire directă a faptelor, așa cum se întîlnesc ele în „Cuvinte potrivite", „Flori de mucigai", sau „Cîntare Omului" — trei volume pentru care nu găsesc nici un echivalent în literatura noastră. Lectura lui Arghezi va însemna pentru noi descoperirea unei țări de la marginile latinității, apropiată nouă prin originile ei și printr-o secretă consanguinitate, țară în care au ieșit la iveală diferite moduri de expresie care n-au fost la noi decît latente.

Cititorul francez va afla în Arghezi un poet de amploare care n-a cedat tentațiilor tăcerii; care n-a murit de viu, ci dimpotrivă, abordînd o uluitoare multiplicitate de teme, a realizat o sinteză a marilor momente ale poeziei europene, fără ca pentru aceasta să-și uite legăturile ancestrale. E un lucru considerabil, tulburător. Se găsesc în Arghezi, alături, resturi bizantine, venite fără îndoială din educația sa monastică; nu știu ce urme de romantism german; un ecou din Baudelaire și din simboliștii francezi; o veche truculență pe care n-o mai cunoaștem de la Rabelais; și toate acestea, exprimate într-o limbă proteiformă, strălucitoare și de o mare bogăție, care-și trage sevele din poezia populară românească. Cum să nu admiri puterea de dominație a poetului asupra unor teme antipodice, care-l fac să încerce, rînd pe rînd, exprimarea unei stări diafane de visare, fixarea unui moment rar, sau să urmărească notarea detaliului cel mai realist; putere care-l duce chiar la o întreprindere atît de dificilă — pentru noi — ca aceea de a scrie despre originea omului și evoluția sa, cu diferitele ei stadii succesive. Varietatea preocupărilor poetului e într-adevăr foarte mare, și-l vedem trecînd de la lumea satului, la cea a „Florilor de mucigai", apoi de la pamfletul cel mai virulent, la meditația cea mai adîncă.

Nenorocirea e că o traducere în franceză a unei asemenea poezii nu-i poate decît sărăci multiplicitatea de aspecte. Cum să traduci această limbă fără ca în fiecare clipă să te îndepărtezi de sensurile originalului? Și totuși, poezia lui Arghezi trebuie să fie transmisibilă. Poate că tocmai datorită incredibilei ei diversități de registre. Căci nu se poate ca o asemenea varietate de intonații, o asemenea bogăție de subiecte, și natura însăși a limbajului care le susține, să nu poată căpăta valoare originală într-o limbă străină, ba chiar să-i dea acesteia puțină vigoare nouă, fie numai și pe planul vocabularului. Poezia lui Arghezi e prea surprinzătoare pentru a putea fi mutilată cu totul într-o traducere. In sfîrșit — o spun cu voce joasă — acest poet ne poate da o lecție. Chiar dacă n-ar fi decît aceea a menținerii forței limbii și a apărării eficacității ei. Dar Arghezi reprezintă și exemplul meșteșugarului care s-a cufundat în sine, pînă ce a ajuns la rădăcinile comune ale ființei — operație dintre cele mai secrete. Așa fac cei mari. Cu cît se eliberează mai mult de ceea ce nu le e esențial, cu atît mai adînc regăsesc originea comună a fiecăruia, pentru a o transfigura. Ei descoperă, prin latura cea mai frumoasă și mai vie a lucrurilor, ceea ce era latent în cei mulți. Aceasta reprezintă, pentru noi, forța și singularitatea lor. Cred, citindu-l pe Arghezi, că el face parte dintre aceștia. El este, prin el însuși — un popor. Cel puțin, mie așa îmi apare. Fără îndoială, nu pot aborda aici fenomenul Arghezi: complexitatea operei și omului. Ea n-a încetat să alimenteze curiozitatea erudiților și a psihologilor, și voi reveni — în ceea ce mă privește — asupra ei, altădată. Ultimul elogiu pe care-l pot formula pentru a încheia această foarte timidă încercare de a mă apropia de el, este că îmi pare că prin vivacitatea percepției realului și a temporalității, Arghezi ajunge, grație acelei arte care conferă un fel de absolut cuvintelor folosite și grație îmbinării lor, la o „extraneitate" a limbajului care dă poemului un caracter definitiv. „Cotidianul" devine simbol și se transcende pe el însuși. Prin aceasta, el iluminează un aspect al vechiului fond omenesc și-l cristalizează pentru totdeauna. Arghezi reînvie glasul vechilor pythii, menținîndu-și în același timp o actualitate, o ușurință de a fi la zi surprinzătoare. Poemele lui, foarte arhaice și foarte tinere totodată, sînt printre cele mai intense pe care le-am citit în ultimii ani.

Luc-André MARCEL

Conferința lui Iannis Ritsos, la Atena

In ultimul timp au apărut în principalele reviste literare din Grecia poezii de Tudor Arghezi în traducerea lui Iannis Ritsos.

In revista literară „Epoca nouă", în numărul ei de primăvară, (revista apare în fiecare anotimp) s-au publicat poeziile „Om cu om", „Ion Ion", „500 de cosînge", „Toamnă", „Belșug", „A.F.I.O.V." și „Testament". Poeziile sînt însoțite de o amplă prezentare a poetului. De asemenea, în cunoscuta revistă literară „Vatra Nouă", au apărut patru poezii: „Secera", „Cîntec de adormit Mitzura", „Inviere", „De pe podul rîului"

Cea mai însemnată manifestare închinată aniversării a 80 de ani de la nașterea lui T. Arghezi a fost aceea organizată de către societatea greco-română, care a avut loc la teatrul „Vembo" la care a conferențiat cunoscutul poet I. Ritsos. Generalul Spais, președintele societății, a făcut o scurtă expunere asupra vieții și operei poetului, iar artiștii T. Carusso, Malena Amusachi, K. Pirpassopol și Kaudilla au cîtit din opera lui Arghezi.

La sărbătorire au luat parte atașați culturali de la ambasade, deputați — printre care d-rul Zaccas — d-na Maria Zoalu, mulți oameni de artă și cultură ca: acad. Spiros Melas, poetul Costas Vamalis, criticul Marcos Argheris, scriitorul Dimitris Fotiadis și alții. Din numerosul public care a umplut pînă la refuz sala semnalăm participarea masivă a tineretului universitar. Conferința lui I. Ritsos a fost urmărită cu un viu interes.

„Este cu adevărat o îndrăzneală — a spus I. Ritsos — să încerce cineva să prezinte pe poetul romîn T. Arghezi, cînd nu cunoaște decît o foarte mică parte din opera sa.

Voi îndrăzni, totuși, ascultînd atît rugămintea prietenilor noștri din societatea greco-română, cît și dorința mea imperioasă de a împărtăși împreună cu d-voastră bucuria versurilor sale. Să pornim, deci, primul pas împreună, pentru o viitoare cunoaștere mai sistematică și aprofundată a operei lui". Mai departe poetul Iannis Ritsos a vorbit pe larg despre viața și opera lui Tudor Arghezi. Iannis Ritsos a vorbit, printre altele, despre „meșteșugul său uluitor care s-a menținut la un nivel înalt, departe de seninătatea rece a academismului, departe de abuzuri de modernism mecanic, antiestetic și absurd",... despre „sclipirea și precizia imaginilor sale, despre structura și mișcarea versului, despre legătura sa cu poezia populară...". In încheiere, Iannis Ritsos a arătat pe scurt influența uriașă pe care a avut-o opera lui Tudor Arghezi asupra întregii literaturi romîne, în anii dintre cele două războaie mondiale, ca și asupra poeților romîni de astăzi.

Dimos RENDIS

KÁLMÁN MIKSZÁTH

S-au împlinit cincizeci de ani de la moartea scriitorului Kálmán Mikszáth, reprezentant de frunte al prozei realiste maghiare. Născut îndată după revoluție, la 1849, el aparține generației de scriitori progresiști care, în a doua jumătate a veacului al XIX-lea, au dat la iveală opere aparținînd realismului critic, situate pe poziții foarte înaintate pentru epoca lor. Avocat, ziarist, scriitor, Mikszáth a cutreierat îndelung Ungaria și întreaga monarhie dualistă, înainte de a se fixa la Budapesta și a folosit materialul observat în prețioase lucrări literare. Colaborator la reviste progresiste ca „Nyugat" și „Husgadik Század", spiritul său asoțit a supus unei nemiloase satire pe o bună parte din contemporanii săi. Lucrarea „Compatrioții mei slovaci" în special a atras atenția asupra scriitorului care, odată cu primii ani ai secolului al XX-lea, avea să dea la iveală romanele „Asediul Bistriței", „Noua Zriniadă", și mai ales, în 1900, cronica realizată sub titlul „Căsătorie ciudată". Indeletnicirile multiple ale lui Mikszáth i-au înlesnit să observe moravurile politice și să le zugrăvească satiric în toată meschinăria lor. Dar dacă vremurile mai noi i-au oferit scriitorului materialul prins pe viu al luptelor unui capitalism ce se dezvolta în Ungaria primei decade a veacului nostru, feudalismul în descompunere, ce nu-și epuizase privilegiile, i-a solicitat și el ironia necruțătoare. Una dintre operele de seamă în care feudalismul este înfățișat în apusul său, alături de o altă putere care stăpînea țara, clerul catolic, încă în toată vigoarea, este tocmai cronica mai sus amintită „Căsătorie ciudată". Amploarea operei (tradusă în romînește și publicată de ESPLA în 1954), orientarea progresistă, poziția protestatară, planurile de construcție, viața personajelor, conflictele, acțiunea, toate aceste calități care dau valoarea literară lucrării ne îndrituiesc să putem vorbi de marea însemnătate literară a lui Mikzsáth, după cunoașterea acestei sinteze. Acțiunea se plasează pe la începutul veacului trecut, în lumea unei aristocrații provinciale. Baronul Döry nu ocolește nici o mișelie pentru a-l căsători cu sila, ba chiar cu violență, pe tînărul student conte János Buttler — putred de bogat și de veche spiță irlandeză — cu fiica sa, baroneasa Mariska Döry, în ciuda dragostei nutrite de contele Buttler pentru domnișoara Horváth.

Poziția autorului față de aristocrația maghiară, pe care o descrie cu multă culoare, nu este învederată de la început, deși o oarecare zeflemea ne îngăduie să o bănuim. De pildă descrierea parcului castelului Döry: „Toate grădinile acestea boierești sînt făcute de altfel după același calapod. Sînt de-a dreptul plictisitoare și triste, adevărate locuri de surghiun pentru nefericitele plante. Boierii socotesc și plantele drept iobagi și sînt cruzi cu ele".

Trecînd la oameni, Mikszáth își va alcătui galeria marilor ticăloși, dintre care primul este baronul Döry. O serie întreagă de figuri odioase îl înconjoară, pînă la acel episodic doctor Medre, deținătorul tainei păcatului baronesei. In carte există însă și tipuri luminoase. Astfel, tîmplarul Vidonka. Iată cum îl prezintă autorul pe acest om din popor: „Flăcăului îi era de ajuns, într-adevăr, să vadă un mecanism oarecare, ca să se apuce să-l facă cu briceagul. Ba inventa și altele noi... Era plin de idei... Mulți oameni talentați erau în țară pe vremea aceea, dar puțini dintre ei au răzbit la lumină..." Și era firesc să fie așa, sub opresiunea sălbatică a feudalilor și mai ales a bisericii catolice. In special acest ultim fapt îl dovedește întreaga cronică: pentru ca să acopere ticăloșia preotului Szuczinka se coalizează toate consistoriile, toate instanțele dreptului canonic, izbutind pînă la urmă să ruineze chiar pe un senior mare și puternic ca János Buttler.

Mikszáth lovește nedreptatea, pledează pentru cei mici și dăruiți ca Vidonka. Aceasta este poziția lui progresistă de la 1900, servită de un viguros realism critic. Totuși lucrarea e îngustată oarecum pentru noi, cei de azi, de o oarecare notă de paseism plin de culoare, e adevărat, pitoresc, dar care stinge puțin din puterea de demascare a lucrării, deplasată pe alocuri din făgașul unui realism viguros, în acel al unei melodrame romantice. Mikszáth rămîne însă un luptător și un progresist în epoca la care a scris, dăruit cu un mare talent de scriitor realist, cu verva unui satiric și puterea de a evoca trecutul cu licărirea unei speranțe de viitor mai bun. Literatura maghiară de astăzi îl cinstește ca pe un demn precursor.

Ion Marin SADOVEANU

Un mare realist

Coperta antologiei de teatru romînesc, apărută anul acesta în editura italiană „Parenti". Volumul cuprinde: „O noapte furtunoasă" și „O scrisoare pierdută" de I. L. Caragiale; „Gaițele" de Al. Kiriţescu; „Steaua fără nume" de Mihail Sebastian; „Titanic-vals" de Tudor Muşatescu și „Ziariștii" de Al. Mirodan. Volumul are 708 pagini.

contrapunct

Andrea Gangitano — 14 ani
Ovidio Franchi — 19 „
Aldo Pondeli — 20 „
Lauro Serioli — 22 „
Marino Feri — 40 „
Francesco Bellea — 42 „

Italieni omoriți de poliție în cursul recentelor manifestații antifasciste de la Reggio Emilia și Palermo.

●

Ziarul sovietic „Les nouvelles de Moscou" publică o scrisoare a Galinei Ulanova în care se spune: „Informațiile apărute în ziarele străine care afirmau că am părăsit scena nu sînt exacte... Nu am părăsit scena și continuu să dansez la „Teatrul Mare", în măsura în care lucrul nu-mi dăunează sănătății. Altădată participam la 4–6 reprezentații, acum la 2–3 pe lună. Aceasta îmi permite să mă consacru unor activități noi pentru mine: învățămîntul și regia". Ulanova arată, în încheierea scrisorii, că în cadrul turneului pe care-l va întreprinde în țările scandinave, va dansa în „Giselle": „Sper că acest turneu nu va fi ultima mea apariție pe scenă în străinătate". Admiratorii din întreaga lume ai marii dansatoare sînt încîntați de această știre.

●

Ultima expoziție a pictorului Bernard Buffet, intitulată „Cannes 1960", a fost primită cu răceală de publicul elegant al vernisajelor. De ce? Găsim răspunsul în rîndurile pe care le reproducem, ale criticului Jean Rollin: „Cu surîsuri crispate este primită prezentarea a 34 de tablouri ilustrînd spectacolul cotidian al stațiunii vedetă. Pălării de clovn, machiaje cadaverice, priviri pierdute, guiere largi, ochi încercănați și, probabil, sînt falși — pictorul subliniază necruțător anatomia elegantelor sale modele... Este critica unei societăți de îmbuibați și a unui mediu descompus pe care o prezintă Bernard Buffet..."

●

Filmul sovietic „Balada soldatului" a fost achiziționat pentru a fi proiectat în Statele Unite și Canada.

●

Sofia Loren va fi „Madame Sans-Gêne" într-un film pe care îl va turna Christian Jacques în Franța, Iugoslavia și Italia.

●

Teatrul Municipal din Genova a prezentat de curînd premiera piesei lui Federico Dzardi, intitulată „Martienii". Autorul, a cărui piesă mai veche „Iacobinii" s-a bucurat de un mare succes pe scena teatrului „Piccolo" din Milano, a părăsit de data aceasta drama istorică pentru a scrie o lucrare de anticipație. Deși acțiunea piesei se petrece în Italia anului 1980, este evidentă — după cum afirmă critica teatrală italiană — intenția autorului de a satiriza înalta societate a Italiei de azi, politicieni, diplomați, industriași și boema „artistică".

●

„The Child Byer" („Cumpărătorul de copii") este titlul noului roman pe care l-a terminat de curînd cunoscutul scriitor american John Hersey.

Avînd ca temă comerțul cu copii, care se practică pe o scară atît de întinsă în S.U.A., acest roman este scris în forma unor procese verbale ale ședințelor unei comisii de investigații a senatului și reliefează descompunerea morală a burgheziei nord-americane.

POEȚII lumii

Din poezia italiană contemporană

EUGENIO MONTALE

Ziuă și noapte

Și-o pană în zbor ar putea desena
chipul tău, sau raza zglobie pitindu-se-n joacă
mereu printre mobile, reflex al oglinzii
copilului suit pe-acoperiș. În jurul zidului
o trenă de arbori suind prelungește columnele
plopilor și jos pe capra de lemn stă zburlit papagalul
tăcut al tocilarului. Apoi se precipită noaptea
încet peste piață, și pașii, și veșnic acea oboseală
de-a coborî ca din nou să te scoli neschimbată
de veacuri sau numai de clipe — vise urîte ce nu pot
găsi licărirea privirilor tale în peșteri
incandescente — și iarăși aceleași chemări și-ndelungite
plîngeri urcînd spre balcon
cînd răsună deodată un zgomot ce-ți înroșește
grumazul și-ți destramă aripa, o, necruțătoare
nestitoare a zorilor,
și se deșteaptă curți și spitale,
la o izbucnire de trîmbițe.

LUIGI FIORENTINO

Balada zăpezii*)

— Din lagăr în lagăr —

Zăpadă.
Oboseală.
Groază.
Mărșăluia coloana prin zăpadă.
Pasul se afunda-n zăpadă. Biciul
Soldaților pocnea mereu: los![1] *Inainte, mai*
iute!
Cer căzut. Vînt strălucind pe zăpadă.
Cîmp fără margini cu ecouri sumbre.
Și foamete de luni și luni.
Cînd cazi rămîi ca piatra în zăpadă.
Și los! *Din nou* los! *Mereu* los!
Mergea mereu.
Soldați pe cîmpuri, spectre dezolante
cu gura înghețată în zăpadă,
cu ochii de cristal în alb
și foamea, foamea neagră și sfîrșeala.
(„Adio frate mort". „Adio mamă,
o, tu liman însorit al durerilor mele".
„Iubito, dragoste, sufletul meu,
să nu mă mai aștepți — la Dumnezeu
mă-ntorc și-n ochi am săbii mari de ură,
dar de nu pot nimic, tu iartă-mi vina,
viața e în dragoste. Adio!").
Mergea pierind coloana prin zăpadă.
Soldați în regimente prin zăpadă
și foamea delirînd și pasul frînt.
Vînt pe zăpadă — aripă imensă,
cerul numai zăpadă. Los!
In urmă,
carul cu muribunzi venea încet.

În romînește de A. E. BACONSKY

*) Poem închinat deținuților antifasciști din lagărele naziste.
[1]) los! = haide!

Broadway, AZI

„O stagiune dezastruoasă"

Caracterizarea îi aparține lui Brooks Atkinson, decanul criticilor dramatici americani. Se referă la activitatea pe 1959—1960 a teatrelor de pe Broadway și a apărut, negru pe alb, în „New York Times". Verdictul lui Louis Kronenberger, cronicarul săptămînalului „Time", este mai sever: „Cea mai dezastruoasă stagiune din cîte ne amintim".

Stagiunea a fost „dezastruoasă" nu numai din punct de vedere financiar. Nu numai fiindcă, în urma unei greve de 11 zile, directorii teatrelor au fost siliți să satisfacă parțial unele din justificatele revendicări ale actorilor; sau din cauza deficitului care se cifrează la 6.286 000 dolari, ci și din punct de vedere artistic. Fiindcă — după cum precizează Atkinson — „marea masă a celor 40 de spectacole care au căzut, unele dintre ele după două sau trei disperate reprezentații, au fost mărfuri de duzină, de un scăzut nivel al inteligenței și al gustului". Apreciere care corespunde întru totul aceleia a profesorului Alfred Kazin de la Amherst College: „Ce rar vedem pe scenă oameni care gîndesc, care iau hotărîri politice, care nu cer numai să fie iubiți. Dacă teatrul este oglinda societății, atunci singurul act revoluționar care mai poate fi comis în viața americană este acela de a gîndi".

Potrivit consensului celor mai serioși cronicari, printre cele 71 de premiere ale stagiunii recent încheiate sînt doar cîteva onorabile excepții:

„Toys in the Attic" („Jucăriile din pod"), noua piesă a cunoscutei scriitoare progresiste Lillian Hellman, înfățișînd fără nici un menajament modul în care brusca îmbogățire a unui parazit afectează relațiile lui sociale;

„An Enemy of the People" („Un dușman al poporului") de Arthur Miller, o pregnantă versiune modernă a celebrei piese cu același titlu, a lui Ibsen;

„The Best Man" („Cel mai bun om"), de Gore Vidal, o satiră a alegerilor prezidențiale din S.U.A.;

„Fiorello", o savuroasă, deși nu prea profundă, comedie muzicală, în care Jerome Weidman și George Abbott au dramatizat cîteva episoade din viața fostului primar al New-Yorkului, La Guardia.

„The Miracle Worker" („Făcătoarea de minuni"), mișcătoare dramă a lui William Gibson avînd ca personaj central pe profesoara Annie Sullivan care, datorită unor îndîrjite eforturi, a reușit să smulgă din lumea întunericului și tăcerii pe infirma adolescentă Helen Keller.

Ceea ce îl determină pe un veteran dramaturg și regizor ca Mass Hart să declare: „Teatrul american este disperat de bolnav".

Un alt Tennessee Williams?

Actualul dezastru al teatrului american este determinat — după opinia unor critici lucizi ca John Chapman („Daily News") și Marya Mannes („New York Times Magazine") — în primul rînd de totala „lipsă a credinței în om" pe care sînt axate foarte multe din piesele recente. Aceste producții nu sînt altceva decît niște colecții de „personaje foarte dezagreabile, care fac lucruri foarte dezagreabile și folosesc un limbaj foarte dezagreabil". Deposedat de orice demnitate, voință, curaj sau nădejde, „neeroul acestor piese începe — după cum spune, în mod atît de sugestiv, Kronenberger — în șanț și, fără a se ridica vreodată de acolo, sfîrșește tot în șanț".

Campionul incontestabil al acestei „dramaturgii a șanțului" este Tennessee Williams care — încurajat de afaceriștii avizi de o marfă cît mai senzațională — s-a specializat, în ultimii 15 ani, în prezentarea unor repugnante cazuri de viol: „A Streetcar Named Desire" („Tramvaiul numit dorință"), homosexualitate: „Cat on a Hot Tin Roof" („Pisica pe acoperișul fierbinte"), canibalism: „Suddenly, Last Summer" („Deodată, vara trecută"), castrare: „Sweet Bird of Youth" („Dulce pasăre a tinereții").

Nefasta influență exercitată asupra teatrului american de Williams și de imitatorii săi s-a izbit însă, în ultimul timp, de o rezistență din ce în ce mai dîrză, atît din partea criticilor, cît și din cea a spectatorilor. Dacă unii i-au reproșat lui Wilnams că „se mărginește să rămînă doar un radiolog, un explorator clinic al virusurilor sufletești și al altor maladii, fără a oferi nici un remediu", nu puțini au fost aceia care l-au acuzat fățiș că ar fi un „sadic apologet al violenței", în timp ce alții l-au calificat drept „un panglicar literar, care a învățat de la Joyce și Faulkner cîteva vizibile trucuri, pe care le practică fără integritate intelectuală și etică".

Eficacitatea tuturor acestor virulente atacuri este confirmată acum de însuși Williams care, după ce ne anunță — prin intermediul revistei „Newsweek" din 27 iunie a.c. — că a terminat pentru totdeauna cu piesele sale „negre", spune: „De acum înainte voi scrie altfel de piese. Voi înfățișa, bineînțeles, tot viața și realitatea — și uneori, poate, caustic. Dar nu voi mai pune accentul pe aspectele bestiale ale vieții. Bestialitatea continuă să existe, dar nu vreau să mai scriu despre ea. Vreau să-mi petrec restul vieții crezînd în alte lucruri. Ani de zile m-au preocupat prea mult impulsurile destructive. De acum înainte vreau să mă ocup de aspectele mai plăcute ale vieții".

Iată un alt Tennessee Williams, ale cărui lucrări le-am aștepta cu real interes. Interes pe deplin justificat de „Orpheus Descending" („Orfeu coboară în infern"), cea mai valoroasă piesă a sa de pînă astăzi, a cărei traducere în limba rusă a apărut recent în „Inostrannaia Literatura".

A. B.

LILLIAN HELLMAN

Un sculptor argentinian, sosind recent pe aeroportul din Londra, a fost obligat de vameși să plătească o taxă vamală de 75 de lire sterline pentru așa-zisele sale opere de artă „hidraulice", constînd din recipiente de forme diferite, umplute cu apă.

Vameșii au apreciat că asemenea obiecte țin mai mult de domeniul... tinichigeriei decît de cel al artei, ceea ce dovedește bunul lor simț artistic.

●

„Capitan" se numește noul film pe care îl realizează aceeași echipă care a turnat și „Cocoșatul": André Hunebelle (regizor) și actorii Jean Marais și Bourvil.

●

Unul din pionierii cinematografiei, Abel Gance, care are acum 71 de ani, a realizat filmul de mare montare „Austerlitz". In rolul lui Napoleon, actorul Pierre Mondy, Martine Carol (Joséphine), Vittorio de Sica (Papa Pius al VII-lea). In alte roluri: Jean Marais, Georges Marchal, Orson Welles, Michel Simon și Elvira Popescu (în rolul mamei lui Napoleon) revenită după mulți ani pe platoul de turnare. Critica franceză apreciază filmul, în special pentru scenele de luptă care, prin tragismul lor, sînt un violent rechizitoriu antirăzboinic.

●

Carlo Lizzani, realizatorul filmelor „Atențiune, bandiți" și „Cronica amanților săraci", a început turnarea unui film intitulat „Revoluționarul". Acțiunea filmului se desfășoară la Roma în anii celui de al doilea război mondial.

●

A stîrnit o vie indignare știrea despre arestarea Evelynei Einstein, nepoata marelui savant, cu ocazia manifestațiilor de protest de la San-Francisco împotriva practicilor inchizitoriale ale Comisiei pentru cercetarea activității antiamericane.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.